

NEZVANÍ HOSTÉ

sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí
nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisti

Na publikaci se podíleli:

In IUSTITIA, o.s., www.in-justitia.cz poskytuje právní pomoc jednotlivcům a komunitám ohroženým násilným rasismem a neonacismem. Veřejné správě nabízí poskytnutí konzultací nebo uspořádání semináře v oblasti práva shromažďovacího nebo násilí motivovaného nenávistí.

kontakt: in-ius@in-ius.cz

Tolerance a občanská společnost, o.s., www.tolerance.cz se dlouhodobě zabývá monitorováním a analyzováním aktivit krajní pravice ve veřejném prostoru. Ve prospěch veřejné správy může poskytnout konzultace či uspořádat semináře zabývající se bezpečnostními riziky veřejné činnosti krajní pravice.

kontakt: mail@rasismus.cz

Člověk v tísni o.p.s. podporuje obce v oblasti sociálních politik a sociální integrace www.integracniprogramy.cz

kontakt: www.clovekvtsni.cz

Romea o.s. provozuje zpravodajský a informační portál www.romea.cz, zabývá se také ochranou jednotlivců před diskriminací.

Česko-německý fond budoucnosti finančně podpořil informační kampaň „Chce to práci poznat nazi“

www.fondbudoucnosti.cz

Publikace vznikla v rámci Kampaně proti rasismu 2009 z prostředků Úřadu vlády České republiky

NEZVANÍ HOSTĚ

sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí
nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisťi

Miloš Hrubý, Jan Černý (ed.)

Vydal Člověk v tísni, o.p.s.

Praha 2009/10/06

ISBN: 978-80-86961-75-0

Předmluva	3
Přehled projevů nenávistného chování a skupin, pro něž je toto jednání typické	5
Česká republika a její problémy s násilím v ulicích	19
Zakázat nebo rozpustit?	24
Trestná činnost páchaná v souvislosti s neonacistickými veřejnými shromážděními	31
Výklad historie podle českých neonacistů	38
Extremistická shromáždění a možnosti spolupráce Policie ČR s obcemi	44
Cesta může vést i jinudy než přes paragrafy	50
Občanská společnost – přirozená bariéra proti rasismu, xenofobii a krajní pravici	53
Město Ústí nad Labem a opatření k minimalizaci rizik v souvislosti s akcemi extremistů	58
Příběh jedné Iniciativy	62
Nenávistné pochody a média	69
Mediální válka ústeckého magistrátu a Autonomních nacionalistů	75
Psychologie obětí nenávistných pochodů	82
Recenze odborných textů	95

Vážené kolegyně a kolegové, vážené paní starostky a páni starostové, milí čtenáři.

Držíte v rukou materiál, jehož hlavním cílem je podpořit jistotu pracovníků místních samospráv při posuzování možnosti zákazu veřejných akcí „nenávistného“ charakteru. Není to ovšem jen čítanka ke správnému právu a shromažďovacímu zákonu, chceme také zvýšit senzitivitu veřejnosti a rozhodovatelů pro situaci menšin, vůči nimž jsou „nenávistné“ akce namířeny a v posledku také upozornit na obecná nebezpečí spojená s nenávistnou, rasistickou a xenofobií ideologií. Publikace vznikla v rámci Kampaně proti rasismu 2009 ve spolupráci organizací Člověk v tísni, In Justitia, Tolerance a občanská společnost a Romea.

Na úvod představím hlavní omezení a hlavní výzvy, kterým společně čelíme:

- ♦ Život ve strachu a nedůvěře snižuje sebevědomí příslušníků menšin, potvrzují si nevyhnutelnost života v marginalitě a je tak zásadně ohrožen jejich rovný přístup k plnohodnotnému společenskému uplatnění, zejména dětská populace je strachem významně zasažena, neboť si neumí rizika vyhodnotit.
- ♦ Je zřejmé, že velká většina dosud pořádaných „nenávistných“ akcí nebyla představiteli měst vítána, často byly podniknuty některé kroky, které měly vést k jejich zákazu, ale ty vesměs nebyly účinné a/nebo město akci odsoudilo verbálně, ale odmítlo učinit praktické kroky, protože se obávalo, že případný soudní spor prohraje.
- ♦ Existuje prostor pro aktivity nepravního charakteru – politici jako lídři občanského protestu, veřejná vystoupení s jasným vzkazem pro veřejnost či jiné vhodné prvky nesouhlasu a ochrany podle lokálních možností
- ♦ Významným komunikátorem s médii je PČR, která hodnotí situaci ze svého úzkého profesního pohledu a mnohá sdělení vyznívají neutrálně (Zvládlí jsme, bez potíží, k porušení zákona nedošlo atp.) To vede k určité legitimizaci nenávistných akcí.

- ♦ Současně při velké většině dříve pořádaných „nenávistných“ akcí se vedení měst svých obyvatel – příslušníků menšin – veřejně a účinně nezastalo ani nevyvinulo preventivní aktivity v čase konání akcí. Doporučení pro obyvatele, aby nevycházeli ze svých domovů, zní racionálně, nicméně v další rovině utvrzuje napadané skupiny v jejich podřadném postavení v rámci společnosti.
- ♦ Veřejná moc se mnohdy odmlčí či komunikuje ve stereotypních klišé. Veřejné akce nenávistného charakteru mnohdy zůstávají bez adekvátní negativní odezvy politické reprezentace lokální i státní, což dále narušuje důvěru příslušníků napadaných skupin ve spravedlnost současného společenského systému. Konečným důsledkem všech jmenovaných faktorů jsou otevřené nůžky mezi skupinami ve společnosti.
- ♦ Tyto postupy ze strany lokálních autorit jsou zřejmě způsobeny jednak nízkou mírou empatie pro možné emoční stavy takto napadaných lidí, jednak zřejmě strachem ze zastání se nepopulárních menšin v očích veřejnosti. Je jisté možné promyslet způsoby komunikace s veřejností, které budou napadané menšiny vnímat jako zastání.

Doufáme, že soubor textů v této publikaci přispěje jak k dobré správní praxi, tak k větší angažovanosti politiků v aktivním odporu vůči nenávistným akcím. Uvedené příklady ukazují, že je to možné.

Podzim 2009

Jan Černý

Přehled projevů nenávistného chování a skupin, pro něž je toto jednání typické

Jan Charvát

Krajní pravice představuje poměrně nepřehledný shluk několika ideologických proudů a řady větších či menších uskupení. Pro jejich lepší pochopení a zejména pro základní orientaci je třeba přiblížit si celou problematiku více do hloubky.

IDEOLOGIE

Přestože existuje, v celosvětovém měřítku i u nás značné množství různých krajně pravicových uskupení, která se v mnoha ohledech odlišují, lze je na základě jejich politického programu zařadit do tří základních skupin: **Reakční populisté, neofašisté a neonacisté**. Je ovšem třeba mít na paměti, že názory všech tří skupin se v mnoha případech doplňují či překrývají a přesná dělící čára mezi nimi neexistuje.

REAKČNÍ POPULISMUS

Populismus se zaměřuje na lidské emoce, zejména strach (z imigrantů, narkomanů, homosexuálů, komunistů, islámu atd.) a z něj vyplývající touhu po pořádku, který slibuje dosáhnout razantně a silou. Silová řešení jsou pro populismus typická. V reakčně populistických stranách se koncentrují lidé, kteří mají zájem o reálnou politickou činnost a vystupovat na veřejnosti co možná nejpřijatelněji. Reakčně populistické strany balancují na hraně legálnosti, což jim přináší zájem médií, a tím pádem i potencionálních voličů, ale na druhé straně s sebou nese nebezpečí označení za politické extremisty, kterému se populisté vyhýbají. Proto se populisté obvykle straní otevřeného rasismu, poukazují spíše na kulturní odlišnosti označující se za nacionalisty a neofašismus a neonacismus veřejně odsuzují, byť s protagonisty těchto skupin mohou neveřejně spolupracovat. V českém prostředí je klasickým příkladem tohoto typu stran **Národní strana**, v minulosti by bylo možné sem počítat například **SPR-RSČ**. Postupy, typické pro populismus však můžeme nalézt často i u jiných skupin krajní pravice. Pro uskupení vycházející z tohoto proudu jsou typické veřejné akce zaměřené k získávání mediálního zájmu, často velmi provokativním obsahem, avšak bez snahy vyvolávat násilí.

NEOFAŠISMUS

Někteří politologové používají termín „neofašismus“ obecně pro označení všech ultrapravicových skupin, včetně neonacistů. Politicky se jedná o ideologii vycházející ze tří hlavních prvků – nacionalismu, adorace silného (až totalitního) státu a odmítání rovnostářství a plurality ve všech podobách. V neofašistické praxi se z nacionalismu stává rasismus, z touhy po silném státu snaha omezit občanská práva a z odmítání plurality nenávisť k liberalismu i demokracii. Nacionalismus bývá u neofašistů chápán exkluzivně a obvykle i expanzivně a definuje se zejména v opozici vůči ostatním národům. Logicky z něj tedy vyrůstá rasismus. Hlavním cílem neofašistů je silný národ a stát. Proto neofašisté ostře vystupují jak proti nadnárodním organizacím (politického i ekonomického charakteru), tak i proti imigraci, zejména ze zemí třetího světa. Jejich rétorika má výrazně xenofobní a rasistický charakter, ale například antisemitismus, ač přítomný, nemusí být výrazněji akcentován. V českém prostředí patří dlouhodobě mezi fašizující subjekty zejména **Vlastenecká fronta** a do značné míry lze do této kategorie zařadit i dnes již nefungující **Národní korporativismus**. Tyto skupiny svolávají poměrně pravidelně demonstrace k významným datům týkajících se české historie, přičemž tyto demonstrace mívají někdy konfrontační charakter, avšak počty demonstrujících bývají spíše nižší.

NEONACISMUS

Hovoříme-li o politické koncepci neonacismu, je nutné znovu připomenout jedno: existuje jistá, nikoli nevýznamná, část neonacistů, pro které tento termín nic neznamená, kteří v takovýchto termínech vůbec neuvažují a jejichž příklon k neonacismu se mnohem spíše definuje na základě jejich subkulturní příslušnosti než politického názoru. Ideologie neonacismu se podobá neofašistické. Odmítání plurality, odpor k demokracii spolu s voláním po společnosti spravované na vůdcovském principu se shodně objevují u neonacismu i neofašismu. Odlišné je ale chápání nacionalismu a postavení státu. Neonacisté nekladou hlavní důraz na národ ani na stát, ale na rasu. Má to jeden významný důsledek - zatímco český fašista bude jen obtížně hledat společnou řeč s fašistou polským nebo německým, pro neonacisty národní hranice neplatí. Stejně jako neofašisté hlásají i neonacisté odpor k imigrantům, požadují trest smrti pro drogové dealery a homosexualitu pokládají za zvrácenost, kterou je třeba trestat. Obdobně požadují i tvrdý postup proti komunistům, i když v neonacistickém pojetí bývá termín „komunista“ definován velmi pružně. Na rozdíl od neofašistů se ale neonacisté nerozpakují sahat i k násilí vůči těm, které označují za své nepřátele. Neonacisté obvykle nevytvářejí politické strany, i když lze vypozařovat inklinaci některých představitelů neofašistických stran k této ideologii. Běžnější jsou pro ně subkulturně-politické skupiny, z nichž nejvýznamnější jsou zejména skupiny Blood and Honour a Hammer Skinheads s mezinárodním dosahem. V českém prostředí patří mezi tyto skupiny zejména neregistrovaná organizace **Národní odpor**. Tyto skupiny mívají zájem na veřejných vystoupeních dvojího druhu. Jednak jde o akce, na kterých se snaží vystupovat jako politická alternativa a mají proto zájem na klidném průběhu (piety za oběti spojeneckého bombardování v Ústí nad Labem). Druhým přípa-

dem pak jsou konfrontační akce zaměřené proti etnickým menšinám nebo politickým protivníkům. Tyto akce jsou plánovány s vidinou násilného střetu.

ČESKÁ KRAJNÍ PRAVICE PO ROCE 1989

První náznaky formování české krajní pravice spadají do poloviny osmdesátých let 20. století, kdy se na našem území začali objevovat první skinheads. Skutečný boom však zažila vznikající krajní pravice až po roce 1989 a uvolnění politické situace. V průběhu devadesátých let docházelo k profilaci krajně pravicového spektra, jejímž důsledkem je současná vnitřní struktura české ultrapravice odpovídající zkušenostem západní Evropy. V praxi to znamená, že v českém prostředí lze jasně vymezit proud reakčně populistický (resp. konzervativně autoritářský), neofašistický a neonacistický.

Vývoj uvnitř české krajní pravice neprobíhal lineárně a lze ho rozdělit do několika časových období. **Léta 1989 – 1993 představují formativní období**, během kterého se krajní pravice v hrubých rysech tvořila. **Roky 1994 – 1998 jsou charakteristické rozvojením aktivit krajní pravice na subkulturní oblast skinheadského hnutí na jedné straně a Republikánskou účast v parlamentu na straně druhé.** Období mezi lety 1999 – 2001 znamenalo výrazný nárůst aktivit skinheadských organizací, do té doby veřejnou politickou činnost ignorující. **Od roku 2002 do roku 2005 vidíme na jedné straně opětovný pokles aktivit skupin skinheadů a na druhé straně pozvolný nárůst aktivit nových politických stran krajní pravice.** Po roce 2005 následuje propojování obou křídel krajní pravice a jejich výrazná aktivizace, trvající až do současnosti.

1989 – 1993

Pád komunismu s sebou přinesl z pohledu formování krajně pravicového křídla dva významné momenty. **V první řadě šlo o masivní celospolečenské odmítnutí komunismu**, které nezřídka nabývalo i agresivní podobu a které se také často měnilo v odmítání a odsuzování politické levice jako takové. **Za druhé byla doba po převratu v roce 1989 ovlivněná obavami ze sociálních změn a porevolučním zmatkem.** První faktor přispěl k etablování antikomunismu (včetně jeho agresivních forem) v české polistopadové společnosti, ten druhý pak významně nahrával volání po vládě pevné ruky. Současně začalo v Československu docházet k přehodnocování některých ideologicky podmíněných postulátů. **Dříve komunisty propagovaný internacionalismus začal být opouštěn ve prospěch dovolávání se tradice vlastenectví, které místy přerůstalo spíše v nacionalismus resp. šovinismus.** Stejně tak se začaly ozývat hlasy upozorňující na **komunisty konzervovanou romskou otázku.** Společenské ovzduší těsně po revoluci v roce 1989 tak obsahovalo celou řadu atributů typických právě pro krajně pravicové postoje. Není tedy nijak překvapivé, že právě v této době došlo k obrovskému nárůstu popularity skupiny Orlík a násled-

nému rozvoji hnutí skinheads. Souběžně však začaly vznikat i první skupiny nebazírující na subkulturním rámci a akcentující politické otázky, které položily základ budoucích politických forem krajní pravice. Na jedné straně se tak velmi rychle utvářelo skinheadské hnutí ovlivněné zejména situací v sousedním Německu (kde převažovalo rasistické křídlo) a orientované téměř výhradně na mládež, zatímco na druhé straně se o něco pomaleji vytvářely organizační struktury politických uskupení, které usilovaly o společenské uznání a etablování uvnitř politického systému.

Nejvýznamnější z pohledu utváření české krajní pravice byl ale vznik **Sdružení pro republiku – Republikánské strany Československa (SPR-RSČ)**, která vznikla 24. února 1990 v Praze. Jejím předsedou se stal Miroslav Sládek, který stranu, byť v současné době existující pod jiným jménem, vede doposud. Ve volbách v roce 1990 strana ještě neuspěla, ale ve volbách 1992 se již SPR-RSČ dostala do České národní rady se ziskem 5,98%. Strana se od svého vzniku sama označovala za stranu ultrapravicovou a orientovala se mimo jiné i na hnutí skinheads, s jehož některými příslušníky dlouhodobě spolupracovala. Od ostatních stran se SPR-RSČ odlišovala zejména svým výrazně aktivistickým stylem a krajně pravicovým populismem. Hlavní mobilizační potenciál spatřovala SPR-RSČ v kritice vlády a verbálních útocích na Romy a Němce. Stranické projevy a tisk se dlouhodobě pohybovaly za hranicí otevřeného rasismu, ale například antisemitismus, typický pro otevřeně neofašistická či neonacistická uskupení, nebyl nijak výrazněji akcentován. Významnou roli v prezentaci SPR-RSČ hrál také důraz na otázky bezpečnosti, který je obecně pro krajně pravicové subjekty typický. Strana požadovala zvýšení pravomocí policie, znovuzavedení trestu smrti a celkové zvýšení trestů, zejména pro drogové dealery. Zároveň využívala této oblasti i k další kritice vlády, romské komunity a přistěhovalců, které všechny za údajný nárůst kriminality obviňovala. SPR-RSČ také velmi nesmlouvavě útočila na Německo a odmítala jakékoli omluvy ze strany českého státu za odsun sudetských Němců. V rámci izolacionismu, typického pro strany krajní pravice, strana protestovala proti vstupu České republiky do EU a NATO.

SPR-RSČ byla stranou vůdcovského typu, která sice disponovala formálními demokratickými mechanismy, avšak jejich skutečné využívání bylo nahrazeno poslušností stranickému vedení, resp. Miroslavu Sládkovi. V popisovaném období strana v zásadě teprve vznikala, ale záhy se stala hlavní představitelkou politického proudu české krajní pravice.

Nebyla ale jediným proudem v rámci formující se krajní pravice. První skinheads na našem území většinou nebyli neonacisté. Důležitější pro ně byl „lidový“ rasismus zaměřený proti Romům, případně Vietnamcům (a nikoli nutně spojený s představou „bílé nadřazenosti“, jak je tomu u neonacismu), a volání po vládě pevné ruky, která měla nahradit porevoluční zmátek. V hlubším smyslu zde rezonoval rodící se strach ze sociálních změn, které byla naše společnost do té doby ušetřena. Do roku 1993 vzniklo několik skupin tohoto typu významných pro další vývoj české krajní pravice i mimo hnutí skinheads. Od počátku devadesátých let přitom existovaly dvě zřetelně oddělené roviny. Část z těchto uskupení usilovala o registraci na ministerstvu vnitra, která jim umožňovala oficiální činnost, druhá část pak směřovala do subkulturního undergroundu a o oficiální status nijak neusilovala.

Původní myšlenky českého nacionalismu a tzv. kališnictví hlásané skupinou Orlik a prvními českými skinheady hájila od roku 1993 oficiálně zaregistrovaná organizace **Vlastenecká Liga (VL)** pod vedením Luďka Martinovského. Tato organizace původně sdružovala rasistické skinheady bez neofašistického nebo neonacistického zaměření, avšak velmi brzy se pokusila (alespoň nominálně) očistit se od rasismu jako takového a přejít na pozice konzervativně nacionalistické politické skupiny. V polovině devadesátých let dosáhla jisté proslulosti, díky které se dostala do ostřejšího ideologického sporu se zbytkem rasistické části hnutí skinheads.

Radikálnější než VL byla další ve stejném roce oficiálně registrovaná brněnská organizace českých skinheads, **Vlastenecká Fronta (VF)**, kterou založil v Brně Jiří Fidler. Tato organizace spojovala konzervativní autoritářství s fundamentalisticky laděným křesťanským ultrakonzervatismem a českým šovinismem a dostávala se fakticky na pozice klasického neofašismu. Narozdíl od podobných skupin se však VF od svého vzniku snažila profilovat jako politická organizace a od otevřeného neonacismu se snažila distancovat.

Řada skupin skinheads však o registraci neusilovala. Vznikající neonacistické skupiny odmítaly přiznat státu jakoukoli legitimitu a žádat ho o uznání tedy nemělo z jejich pohledu smysl. Na tomto půdorysu vzniklo mnoho skupin (Nacionálně socialistické hnutí Evropy, Národní obec fašistická), ale většina z nich neměla dlouhého trvání a díky neformálním vazbám ani není možné určit, nakolik silně skutečně byly. Výjimku představovala až v roce 1993 na Brněnsku vzniklá organizace **Bohemia Hammer Skinheads (BHS)**. Tato skupina začala vydávat první neonacistické fanziny a začala pořádat koncerty spřátelených hudebních skupin z celého světa.

1994 – 1998

Ve volebním období 1992 – 1996 vstoupila SPR-RSČ do parlamentu se ziskem téměř 6% voličských hlasů. Ve volbách v roce 1996 se SPR-RSČ podařilo získat svého historicky nejvyššího zisku 8,01% hlasů a své postavení tak upevnila. Její politika se nezměnila a nadále zůstával jejím hlavním prvkem populistický odpor vůči vládě, důraz na bezpečnost a proti-rómský rasismus. Vzhledem k tomu, že strana byla v parlamentu ignorována ostatními relevantními politickými stranami, spočívala její aktivita zejména v propagandistické činnosti, což se nakonec odrazilo i na jistém poklesu její oblíbenosti mezi voliči. Podstatných změn doznaly i kontakty mezi SPR-RSČ a skinheadskou scénou. **Zatímco na počátku 90. let skinheads běžně SPR-RSČ podporovaly, později došlo k rozkolu a významná část neonacistů se od republikánů odvrátila. Důvodem bylo zejména tehdejší odmítání oficiální politické aktivity jako takové ze strany neonacistických aktivistů.** Ve snaze podchytit mládež došlo v roce 1997 k založení **Republikánská mládeže**, přidružené organizace SPR-RSČ. Pražská a později i ostravská pobočka Republikánské mládeže se ve své činnosti zaměřila i na neonacistické struktury. **V předčasných volbách v roce 1998 strana propadla a se ziskem 3,90% zůstala mimo parlament.** Přestože SPR-RSČ v roce 1998 opustila parlament a strana téměř zanikla, vliv na krajně pravico-

vou scénu v České republice si zachovala dvě politická uskupení vzešlá z Republikánské strany. V první řadě šlo o již zmiňovanou **Republikánskou mládež**. Tato organizace byla v roce 2003 rozpuštěna ministerstvem vnitra a v témže roce vznikla okolo jejích vedoucích kádrů **Dělnická strana**. V druhém případě pak o **Vlasteneckou republikánskou stranu**, která vznikla odštěpením od **SPR-RSČ** v roce 1996 a která se v roce 2001 transformovala do strany **Národně sociální blok**, resp. Pravá alternativa.

V polovině devadesátých let kulminoval zájem o Vlasteneckou ligu, která představovala možnost hlásit se aktivně k hnutí skinheads a při tom nebýt spojován s otevřeným neonacismem. Současně ale docházelo ke stále ostřejším sporům zejména s BHS, kteří obviňovali VL z tříštění sil na krajní pravici. V důsledku těchto sporů se nakonec vedení **VL otevřeně distancovalo od hnutí skinheads a organizace začala stagnovat a do konce devadesátých let prakticky zanikla**.

Vlastenecká fronta přežívala na pokraji zájmu. Od ní se v roce 1996 odštěpilo její moravské křídlo, ze kterého vznikla organizace nazvaná nejprve **Národní hnutí svazků**, avšak pro zřejmou podobnost s fašistickou ikonografií došlo k jejímu přejmenování na **Hnutí národního sjednocení**. Jeho vůdčí osobnosti byli Radek Pokora a Kamil Valla. Organizace hlásala kombinaci agresivního antisemitismu a radikálního katolictví. Organizace ale fakticky zanikla v průběhu roku 1997.

Období 1994 – 1998 je charakteristické rozvojem neonacistické části hnutí skinheads, jehož podobu určovaly jednak hudební skupiny (v Čechách jich vzniklo asi 30) a jednak podomácku vyráběné fanziny (vycházelo jich okolo 50), šířené pomocí sítě PO Boxů. Ideologická výbava se díky kontaktům do ciziny většinou posunula do neonacistické polohy. V této době policie ještě neuměla s novým fenoménem pracovat a byla často kritizována za neochotu postupovat při posuzování trestných činů s rasovým podtextem odpovídajícím způsobem. Poté, co čeští neonacisté spáchali několik rasově motivovaných vražd, začalo od poloviny devadesátých let docházet ke změně přístupu státních orgánů, kterou akcelerovala zejména **vražda soudánského studenta Hassana Abdelradiho v roce 1997**, po které policie začala proti neonacistům postupovat tvrději. Řada předních aktivistů se ocitla za mřížemi a BHS se dostalo pod drobnohled policie, médií i lidskoprávních aktivistů. Mezi lety 1995-1996 tak BHS de facto zanikla.

Na její místo ale rychle nastoupila nová generace neonacistů, která se pokusila založit v roce 1996 na našem území další pobočku mezinárodní neonacistické organizace **Blood and Honour (BaH)** - Krev a Čest, heslo jednotek SS) původem z Británie. Podle ministerstva vnitra ČR se aktivisté BaH dokonce pokusili konstruovat českou buňku britské teroristické organizace **Combat-18**, tuto skutečnost se však nikdy nepodařilo doložit. Blood and Honour nahradila aktivity BHS a převzala organizaci koncertů i vydávání fanzinů. Centra nové organizace byla v Plzni a v Praze, avšak **plzeňská pobočka byla paralyzována policejní akcí v roce 1999**, při které byla zatčena většina jejích vůdců, zatímco pražská část se podle vzoru německých skupin **Nationaler Widerstand** pozvolna transformovala do nového uskupení nazvaného **Národní odpor**. Jestliže plzeňská pobočka BaH ještě následovala příklad BHS a stavěla na skinheadské image,

pražská větev se již orientovala více na politiku. Aktivisté okolo Filipa Vávry, neformálního vůdce Národního odporu, se pokusili několikrát založit vlastní registrované občanské sdružení s ambicemi stát se politickou stranou Junge Nationaldemokraten (podle vzoru německé mládežnické organizace přidružené ke krajně pravicové NPD), avšak nebyli úspěšní. Rozhodně se ale jednalo o významnou změnu, která signalizovala nástup nové generace neonacistů a odklon od původní linie striktního odmítání oficiální politiky.

1999 – 2001

Do nového tisíciletí vstupovala krajní pravice bez svého dosavadního hlavního představitele a jediného parlamentního zástupce SPR-RSČ. **Tato situace stimulovala ostatní krajně pravicové subjekty k aktivitě, která směřovala k obsazení „uprázdněných“ parlamentních křesel.** Díky tomu se v tomto období významně rozostřila hranice mezi registrovanými a neregistrovanými subjekty.

Na přelomu let 1998 a 1999 vznikla v Rakovníku pod vedením Vladimíra Skoupého nová organizace krajní pravice **Národní Aliance (NA)**, která získala záhy legální statut občanského sdružení registrovaného u MVČR. Národní aliance vznikla původně jako regionální organizace se silnými vazbami na neonacistické skinheadské hnutí na Rakovnicku, později se ale vyprofilovala více politicky. **V roce 2000 ministr vnitra Miroslav Grulich Národní alianci rozpustil, většina jejích aktivistů ovšem přešla do nově vzniklé strany Národně sociální blok.**

Z dalších registrovaných uskupení **nebyla po roce 1998 aktivní Vlastenecká liga, ale došlo k reaktivizaci Vlastenecké fronty**, kde roku 1997 vystřídal Miroslav Knapovský na předsednickém postu Jiřího Fidlera. Vlastenecká fronta v této době zintenzívnila svou činnost a pořádala řadu veřejných vystoupení. Ve své ideologické profilaci se odklonila od neofašismu a katolického fundamentalismu a vsadila spíše na konzervativní nacionalismus. Zároveň ale začala spolupracovat s otevřeně neonacistickými skupinami jako byl Národní odpor a Národní aliance a společně se pokusily vytvořit nový politický subjekt na krajně pravicové scéně. Během tohoto procesu vystoupily na povrch neshody uvnitř samotné Vlastenecké fronty a část aktivistů, včetně Miroslava Knapovského, opustila řady VF a založila si vlastní organizaci. Toto občanské sdružení dostalo název **VLAST.CZ** a pokusilo se navázat na konzervativní a nacionalistickou tradici české pravice, avšak distancovalo se od otevřeného neonacismu i neofašismu. Oslabená Vlastenecká fronta se z integračního procesu krajní pravice během druhého poloviny roku 2000 stáhla a pod vedením nového předsedy Jiřího Skácela omezila své aktivity.

Samotný proces integrace se ovšem nezastavil. Po negativních zkušenostech s pokusy o založení vlastní strany se nakonec zástupci Národní aliance dohodli na společném postupu s **Vlasteneckou republikánskou stranou (VRS)**, stranou vzniklou roku 1996 odštěpením od SPR-RSČ a vedenou Janem Kopalem. Na sjezdu VRS 3. 3. 2001 strana přijala řadu nových členů z okruhu

aktivistů Národního odporu a zejména Národní aliance, čímž došlo k její faktické kolonizaci. Nová strana dostala jméno **Národně sociální blok**, který ovšem ministerstvo vnitra odmítlo registrovat a tak byl vybrán nový název, **Pravá alternativa**. Strana se profilovala jako nacionalistická, ale s výrazným akcentem na sociální tematiku a s programem anti-imigračním a anti-integračním (izolacionistickým). Problémovými tématům, zejména antisemitismu, se strana pečlivě vyhýbala. Zároveň používala taktiku kamufláže, která měla umožnit veřejně přijatelnou formou prezentovat extrémní postoje. Nedokázala se ale nikdy oprostít (a nebylo to v zásadě ani jejím cílem) od své členské základny, kterou tvořili převážně neonacisté. Protože zůstala po celou dobu své existence úzce svázaná s neonacistickým prostředím, nepodařilo se jí nikdy oslovit běžné voliče, ale ani již etablované pravicové politické subjekty. Velmi brzy se také objevily vnitřní rozpory, takže i když strana deklarovala vůli jít do voleb v roce 2002, ještě v průběhu roku 2001 se rozpadla. Po krachu tohoto ambiciózního projektu, do kterého neonacisté vkládali velké naděje, došlo na neonacistické scéně k viditelné regresí a opětovnému stažení do subkulturního undergroundu.

2002 – 2005

Po rozpadu Národně sociálního bloku vzniklo na české krajně pravicové scéně krátkodobé „mocenské vakuum“. **Vlastenecká fronta byla oslabená štěpením, Národní aliance zakázaná a Národně sociální blok se rozpadl. Zároveň v neonacistické scéně převládala hluboká deziluze a nechuť k oficiálním politickým aktivitám. Díky tomu se většina bývalých aktivistů NSB přesunula do Národního Odporu a vrátila se zpět k subkulturní činnosti.** Přestože se zdálo, že Národní odpor vyšel z procesu integrace krajní pravice jako jediný posílený subjekt, od roku 2002 se zmištal ve vnitřních sporech a do roku 2005 kromě pořádání koncertů v podstatě nevyvíjel žádnou významnější činnost. **V reakci na tuto neutěšenou situaci se pokusili někteří čeští neonacisté importovat nový trend německé krajní pravice, tzv. autonomní nacionalismus**, který měl neonacistické hnutí modernizovat. Autonomní nacionalismus vychází ze snahy krajní pravice kopírovat postupy i symboliku krajní levice. V českém prostředí však tato technika nebyla příliš úspěšná, i když vzniklo několik menších uskupení autonomních nacionalistů ve středních Čechách a na Ostravsku.

Zatímco neonacisté se začali z politiky stahovat, na jejich místo nastoupily oficiálně registrované skupiny navazující spíše na konzervativní nacionalismus a využívající populistické metody. Situace tak začala připomínat rozložení sil mezi lety 1994 – 1999.

V tomto období vznikla celá řada menších krajně pravicových subjektů. Nejstarším byla **Národní strana (NS)**, jejíž vznik vzhledem k procedurálním problémům probíhal od roku 2000 do roku 2002. Strana se zaměřila na agresivní nacionalisticko-populistickou propagandu, ale distancovala se od neonacismu. V roce 2002 byla založena také strana **Národní sjednocení (NSJ)**, reprezentující fundamentálně katolický proud české krajní pravice. Okolo bývalých vedoucích představitelů Republikánské mládeže vznikla v roce 2003 **Dělnická strana**, která se profiluje jako stra-

na „obyčejných lidí“ a zaměřuje se i na sociální otázky, avšak významné místo v její propagandě hraje rasismus. Strana se verbálně distancuje od neonacismu, avšak využívá některé prvky neonacistické symboliky a její zástupci se účastní veřejných akcí pořádaných neonacisty. Všechny tyto subjekty k sobě v popisovaném období hledaly cestu, kterou se jim podařilo nalézt v průběhu roku 2005.

2005 – SOUČASNOST

Pod dojmem blížících se voleb v roce 2006 zahájila Národní strana vyjednávání s ostatními subjekty krajní pravice. Výsledkem byla dohoda o vzniku koalice nazvané **Národní pětka** složené z Národní strany, Dělnické strany, Národního sjednocení, Republikánů Miroslava Sládka a Českého hnutí za národní jednotu. Uvnitř koalice však došlo ještě před volbami k rozepřím mezi Národní stranou, která chtěla mít v koalici hlavní slovo a Dělnickou stranou a Národním sjednocením, kterým postavení Národní strany nevyhovovalo. Obě strany nakonec Národní síly opustily a založily konkurenční koalici nazvanou podle polské vládní strany **Právo a Spravedlnost (PaS)**. Ve volbách však obě uskupení propadla (Národní strana získala 0,17%, Právo a Spravedlnost 0,23%). Národní strana dlouhodobě sází na populistické vystupování, avšak stojí momentálně stranou většiny dění na krajní pravici. Národní sjednocení a Dělnická strana naopak zahájily spolupráci s dalšími subjekty krajní pravice, zejména s Vlasteneckou Frontou a Národním korporativismem. Důsledkem těchto aktivit bylo nakonec propojení Dělnické strany se skupinami Národního odporu a Autonomních nacionalistů (Národní korporativismus ukončil svou činnost a doporučil svým členům přechod do Dělnické strany nebo k Autonomním nacionalistům).

Vlastenecká fronta pod vedením Davida Macháčka od roku 2005 zažívala v tomto období nejprve další vzestup a organizovala řadu veřejných vystoupení, na kterých spolupracovala jak s Národním korporativismem, tak i s Národním sjednocením. Současně však Vlastenecká fronta několikrát veřejně odmítla neonacismus a hlásila se k odkazu českého nacionalismu. Přesto však její zástupci vystupovali na demonstracích navštěvovaných neonacisty. Po roce 2007 však její aktivity v podstatě končí a v současné době je zcela neaktivní.

Novou skupinou české krajní pravice se stal v roce **2005 Národní korporativismus (NK)** pod vedením Jiřího Petřivalského. Národní korporativismus vzešel z neonacistického prostředí, avšak snažil se vystupovat jako nacionalistická organizace. Spolupracoval jak s Dělnickou stranou, tak i s Národním odporem a zejména v letech 2006 a 2007 zorganizoval řadu veřejných vystoupení po celých Čechách. Během voleb v roce 2006 byli někteří zástupci Národního korporativismu uvedeni na kandidátce Práva a spravedlnosti. Národní korporativismus ukončil svou činnost po volbách a doporučil svým členům vstup buď do Dělnické strany nebo do skupin Autonomních nacionalistů.

Národní odpor v zásadě nevykazoval žádnou veřejnou činnost a pouze se podílel na aktivitách Národního korporativismu. Výjimku tvořily pouze prvomájové demonstrace organizované Národním odporem v roce 2005 v Brně, v roce 2006 v Praze a v roce 2007 opět v Brně (tato demonstrace byla rozpuštěna policií). Místo veřejných vystoupení se aktivisté Národního odporu zaměřovali spíše na pořádání soukromých akcí směřujících k utužování vztahů a vzájemné komunikaci mezi jednotlivými skupinami Národního odporu. Současně Národní odpor také inicioval vznik bojůvek Anti-antifa, určených k útokům na ideologické protivníky. V těchto skupinkách aktivisté Národního odporu často spolupracují s rasistickými chuligány.

SOUČASNÁ SITUACE

V současné době je krajně pravicová scéna relativně přehledná a obsahuje pouze několik subjektů, které se reálně snaží pořádat veřejné akce.

NÁRODNÍ STRANA (NS)

Reálně byla strana založena až v roce 2002 skupinou okolo Pavla Sedláčka. V roce 2003 byla předsedkyní strany zvolena Petra Edelmannová, která zastává tuto funkci dodnes. Ve své programatice je strana ostře proti-sudetoněmecká, proti-romská a proti-imigrační až rasistická. NS je proti Evropské unii a požaduje vystoupení ČR z NATO. Ve volbách v roce 2006 strana získala 0,17% hlasů. Zajímavé je, že Národní strana požaduje větší rozšíření prvků přímé demokracie s odůvodněním, že se tak lépe projeví skutečná vůle národa. Jinak se ale jedná o stranu antiliberální a antilevicovou.

V rámci české krajní pravice stojí NS momentálně poněkud stranou spolupráce, neboť se netají svou snahou sjednotit všechny ultrapravicové skupiny pod svou hegemonií. Díky tomu má v celé krajní pravici strana pověst „rozvratníků“ a byla již i nařčena ze spolupráce s tajnou službou. Národní strana velmi ráda a poměrně často pořádá veřejné akce na kontroverzní témata, kterými přitahuje mediální pozornost. Národní strana přišla jako první v českém prostředí s myšlenkou Národní gardy i s koncepcí „spanilých jízd“ do oblastí postižených sociálním vyloučením. Tyto akce mají přitáhnout pozornost médií, takže jsou často verbálně velmi agresivní, ale reálná zkušenost ukazuje, že vzhledem k velmi nízkým počtům demonstrujících (Národní strana není schopna mobilizovat sama více než několik desítek sympatizantů) při nich k násilí obvykle nedochází.

NÁRODNÍ SJEDNOCENÍ (NSJ)

Existuje od roku 2002. Předsedou byl zvolen Jan Skácel. V roce 2002 do strany vstoupilo několik bývalých aktivistů VRS a NSB včetně Jana Kopala. V roce 2004 však došlo k vnitrostranickému rozkolu. Nacionalistické křídlo pod vedením Jana Skácela nakonec NSJ opustilo a přešlo do další malé strany, Českého hnutí za národní jednotu. Novým předsedou NSJ se stal František Červenka. Od roku 2005 je strana spolu s Dělnickou stranou součástí koalice Právo a Spravedlnost. NSJ představuje kombinaci konzervativního autoritářství a katolického fundamentalismu, což je v českém prostředí reálně nezvyklé. Ostře se vymezuje proti homosexualitě, multikulturalismu a vizím multirasové společnosti. NSJ také nesouhlasí s členstvím ČR v NATO. V současné době je téměř neaktivní. Na veřejných akcích se podílí spíše jako spolupůřadatel.

DĚLNICKÁ STRANA (DS)

Dělnická strana vznikla v roce 2003 okolo aktivistů bývalé Republikánské mládeže Tomáše Vandase, Martina Zbely a Jiřího Štěpánka. Strana se od počátku profiluje jako pro-dělnická s akcentem na sociální otázky, díky čemuž může působit na veřejnost jako levicová strana. Ve svých vlastních textech se ale Dělnická strana nehlásí ani k levici ani pravici a v praxi se profiluje jako nacionálně-xenofobní populistická strana.

Od roku 2006 se zástupci DS aktivně účastní demonstrací, které pořádá neregistrované sdružení Národní korporativismus pod vedením Jiřího Petřivalského. Od roku 2006 vznikla řada dalších skupin autonomních nacionalistů a současně došlo k úzké spolupráci skupin autonomních nacionalistů, Národního odporu a Národního korporativismu s Dělnickou stranou. Důsledkem této spolupráce bylo začlenění aktivistů Národního odporu do struktur Dělnické strany, ke kterému došlo v průběhu roku 2008. Ve stejném roce ukončil svou činnost i Národní korporativismus, který doporučil svým členům pokračovat ve svých aktivitách buď v řadách autonomních nacionalistů, nebo v řadách Dělnické strany.

Dělnická strana se otevřela neonacistickým skupinám, které ji částečně využívají ke svým cílům. Mezi ně patří i pořádání veřejných akcí s násilným podtextem. Dělnická strana ovšem podobné akce zaštiřuje jen do jisté míry. Je totiž vedena snahou distancovat se od nepokojů. Proto například v Litvínově svolala demonstraci, ale pochod k janovskému sídlišti již svolávali Autonomní nacionalisté. Pravděpodobnost násilných střetů je při demonstracích Dělnické strany poměrně vysoká.

VLASTENECKÁ FRONTA (VF)

Vlastenecká Fronta byla založena v roce 1993 v Brně a v témže roce ji zaregistrovalo i ministerstvo vnitra. V této době hlásala nepokrytě neofašismus a fundamentalisticky laděný křesťanský ultrakonzervatismus spolu s českým šovinismem, často laděným ostře protiněmecky. Na rozdíl od podobných skupin se však od svého vzniku snažila profilovat jako politická strana.

Mezi lety 1993 – 1995 byla VF velmi aktivní, nicméně potom se stáhla do pozadí a potýkala se s vlastními vnitřními problémy. Tyto problémy trvaly až do roku 1997, kdy se předsedou VF stal Miroslav Knapovský. Otevřený neofašismus byl postupně nahrazen konzervativním nacionalismem typu Le Penovy Front Nationale (s níž má VF kontakty) a postupně sklouzl až do podoby odpovídající spíše kramářovskému integračnímu nacionalismu.

Od roku 1998 začala intenzivní činnost VF, která vedla až k doposud nejvýraznějšímu integračnímu pokusu české ultrapravice. Mezi lety 1998 – 2000 začala VF spolupracovat s otevřeně neonacistickými uskupeními Národní Aliancí a Národním Odporem, což vedlo v roce 2000 k odštěpení politicky umírněnějších aktivistů nacionalistického ražení (včetně předsedy Knapovského), kteří založili občanské sdružení VLAST. Novým předsedou se stal Jiří Skácel, který vedl VF až do roku 2001. Po něm nastoupil David Macháček, který je předsedou dodnes. Od roku 2006 se VF účastnila aktivizačního proudu uvnitř krajní pravice a spolupracovala téměř se všemi subjekty napříč celým krajně-pravicovým spektrem. Od roku 2007 je v podstatě neaktivní. Veřejné akce svolávané Vlasteneckou frontou mívali někdy konfrontační charakter.

NÁRODNÍ ODPOR

Národní odpor vznikl na konci roku 1998, z části pražské Blood and Honour okolo Filipa Vávry. Díky kontaktům s Tomášem Kebzou přešlo do Národního odporu i několik členů Republikánské mládeže. V průběhu roku 2001 se část vedení Národního odporu podílela na fungování Národně sociálního bloku/Pravé alternativy a činnost Národního odporu byla v té době utlumená. Po rozpadu NSB/PA se většina aktivistů NSB/PA přesunula do Národního odporu a vznikly nové pobočky po celých Čechách. V průběhu let 2003/2004 se Národní odpor pozvolna začal modernizovat a navázal na ideu autonomního nacionalismu. Od roku 2005 došlo k aktivizaci buněk Národního odporu mimo Prahu (Ostrava) a ke vzniku nových skupin (severní Čechy). Dnes představuje Národní odpor nejvýznamnější neonacistickou strukturu v Čechách. Vzhledem k zájmu, který se na tuto skupinu upírá z médií, se Národní odpor k pořádání veřejných akcí příliš neuchyluje. Situaci ovšem komplikuje fakt, že Národní odpor je neformálním sdružením a nemá tedy žádné jasně definované členství. Proto akce Národního odporu nahlašují jeho aktivisté jako soukromé osoby. Akce spojené s touto skupinou mívají velmi často násilný charakter.

AUTONOMNÍ NACIONALISTÉ

Autonomní nacionalismus je reálně novým trendem německé krajní pravice, který spočívá v kopírování levicových postupů, rétoriky i image. Autonomní nacionalismus se snaží spojovat image a symboliku radikální levice a antifašistických skupin s neonacistickou ideologií. Nejde však o žádnou formu spojení neonacistů s radikální levicí. Jde pouze o „vykrádání“ symbolů, které jsou v očích neonacistů úspěšnější než jejich vlastní. Neonacisté se tak snaží zbavit nálepky „skinheads“, která je v jejich očích odsuzuje k společenské marginalitě a snaží se etablovat jako nové hnutí. Jeho agenda a ideologie je však stejná, jako tomu bylo v případě otevřeně neonacistických skupin. Mimo struktury Národního odporu tak začaly vznikat nové skupiny aktivistů, kteří se tímto modelem nechávali inspirovat. První skupiny Autonomních nacionalistů vznikly na Kladně, v Brně (zde šlo o odštěpenou skupinu od Národního odporu) a v Blanensku. Kladenská skupina pod vedením Michala Glase a Jiřího Bundy (člena Národního sjednocení) se stala neaktivnější a shromáždila kolem sebe několik dalších místních skupinek, se kterými vytvořila v roce 2007 skupinu Autonomní nacionalisté střední Čechy. Další skupiny autonomních nacionalistů vznikly v severních Čechách, na Zlínsku (zde se jedná o bývalou skupinu Národní Čest pod vedením Martina Kratochvíla) a v Plzni. V průběhu roku 2006 se výrazněji aktivizovala skupina Autonomní nacionalisté Kladno (ANK), která spolupracuje s Národním odporem. Skupina během roku 2007 navázala kontakty s podobnými uskupeními v Berouně a Rakovníce a změnila svůj název na Autonomní nacionalisté střední Čechy (ANSČ). Skupina se nadále distancuje od neonacismu, avšak její provázání s neonacistickou scénou je také zřejmé. Od roku 2007 pronikají do její rétoriky i ekologická témata a skupina prosazuje vytváření „nacionalistických černých bloků“. Skupina je velmi aktivní jak ve své internetové prezentaci, tak i v podpoře všech demonstrací krajní pravice v tomto období. V současné době jde o neaktivnější skupinu krajní pravice v Čechách.

ZÁVĚR

Krajně pravicová scéna se velmi dynamicky vyvíjí. Přesto lze z praxe odvodit několik poznatků. Veřejná vystoupení patří do repertoáru všech skupin krajní pravice. Jejich cílem je získávat mediální pozornost, demonstrovat politické názory a v některých případech vyvolat násilné střety. Čím více krajně pravicové skupiny usilují o politickou činnost (typicky tedy politické strany – Národní strana, Dělnická strana), tím více se snaží o mediálně zajímavá témata, nezřídka s vysloveně provokačním potenciálem (zejména Národní strana). Nemají však přímý zájem na násilí, které by je mohlo v očích potenciálních voličů diskreditovat. Násilné akce jsou naopak doménou otevřeně neonacistických skupin, zejména spojených se skupinami Národního odporu a Autonomních nacionalistů. Ovšem i tyto skupiny mají zájem na klidném průběhu některých svých akcí. Zde jde zejména o pietní demonstrace, které mají prezentovat neonacisty před veřejností v lepším světle.

Nelze tedy tvrdit, že každá demonstrace krajní pravice znamená automaticky nebezpečí násilí. Znamená ale nepochybně posilování struktur krajní pravice. Nepanuje shoda v tom, jak proti těmto demonstracím vystupovat. Čistě legalistický přístup snažící se o zákaz podobných akcí se však z dlouhodobého hlediska jeví jako neúčinný, či vysloveně kontraproduktivní. Mnohem účinn-

nější obranu představuje aktivní snaha obce dát najevo svůj nesouhlas v rámci legálního působení. Aktivity krajní pravice odvozují svou legitimitu z tichého souhlasu „normálních občanů“. Pokud tito normální občané dají jasně najevo svůj nesouhlas, pak ochota krajní pravice pořádat v dané lokalitě další demonstrace klesá.

Česká republika a její problémy s násilím v ulicích

Ondřej Cakl, Tolerance a občanská společnost

Veřejných shromáždění, kdy skupina demonstrujících chce napadnout jinou skupinu osob, nebývá ročně mnoho, ale objevují se. V roce 2008 bylo rizikových demonstrací, kde se očekávaly násilné střety hned několik. Průběh takových shromáždění byl dramatický, především proto, že se demonstrantům podařilo na shromáždění propašovat zbraně a ve vhodnou dobu zaútočit.

S nárůstem veřejných aktivit krajní pravice, z nichž některé vyústily v pouliční násilí, přibývá i opatření ze strany policie a měst a obcí. V porovnání s předešlými roky se navyšují policejní opatření i počty policistů v ulicích. Podobně i radnice měst a obcí se na takové akce připravují, některé usilují o apriorní zákaz, jiné reagují až na místě. Snahy měst a obcí o zákaz nebo rozpuštění demonstrací předem či přímo na místě nebyly vždy úspěšné. V posledních letech došlo k několika správním rozhodnutím, které byly nekvalitně právně odůvodněny a následně u soudu neonacisty rozporovány. Rozhodnutí soudu pak pochopitelně vyzněla ve prospěch krajní pravice, která je pak následně využila k medializaci svých úspěchů.

ODPOVĚDNOST POLICIE A RADNICE

Policie, která se pravidelně s demonstracemi a dalšími aktivitami krajní pravice setkává má s rizikovými shromážděními nesrovnatelně větší zkušenosti než regionální úředník, který se s veřejnými shromážděními setkává výjimečně, a obvykle řeší zcela jinou agendu. To však zaměstnanci správních úřadů neopravňuje k tomu, aby vše nechávali na policistech a svoji úlohu při shromážděních podcenili nebo na ní dokonce rezignovali. Role státní správy a policie si totiž v rozhodování o veřejných shromážděních nekonkurují, ale doplňují se. V případě pochybení jednoho nebo druhého subjektu se tato skutečnost bezprostředně projeví – eskalací verbálního nebo fyzického násilí.

Úředník reprezentující správní orgán není zodpovědný za bezpečnost, ale za průběh shromáždění v mezích zákona. Každý z úředníků, který rozhoduje o veřejném shromáždění, by si měl uvědomit, že jeho jednání má rozhodující význam a ovlivní jak přítomné demonstranty, tak i případný policejní zákrok. Jeho odpovědnost je významná, někteří reprezentanti státní správy na ní však rezignovali, resp. se jí snaží přenést na policii. Vzniká tak negativní konflikt dvou zájmů, kdy obě strany (policie a státní správa) argumentují, že nemají pravomoc zasáhnout. Protizákonná demonstrace probíhá, neonacisté šíří nenávist a rasismus, a obyvatelé jsou frustrováni netečností státní správy a policie.

Čas policie nastupuje v situaci, kdy dochází k porušení veřejného pořádku, ohrožení života a zdraví a majetku osob ze strany demonstrantů. Účinný policejní zákrok spočívá především v dobrém vyhodnocení charakteru demonstrace. Ve vztahu k neonacistickým demonstracím jsme v poslední době byli svědky opakovaného podceňování a z něj vyplývajícího pochybení při vedení policejního zákroku. U rizikových shromážděních, kde hrozí neonacisté útokem na menšiny, je předpokladem úspěšného postupu policie včasné a správné vyhodnocení informací vztahujících se zejména k počtu a charakteru účastníků, stejně tak k jejich odhodlání podstoupit násilný střet.

PRAXE V REGIONECH A ZKUŠENOSTI Z MALÝCH MĚST

Hanobení menšin a rasistický obsah projevů na demonstracích se v posledním roce stal častým jevem především v severních Čechách. Zatímco na severu země může řečník bez obav říci dehonestující výroky typu „parazitující cikán, žijících z našich daní na sociálních dávkách“, podobnou větu by v Praze nemohl vyslovit, aniž by jeho jednání nebylo označeno za rozporné se zákonem a shromáždění pravděpodobně rozpuštěno. V posledním roce byl tento trend nekompromisního zakročování proti všem projevům rasismu a xenofobie na veřejnosti v Praze nastolen a uvidíme, jak se v něm bude pokračovat.

Hranice toho, jaké jednání či verbální projev ještě je v mezích zákona a jaké již není, je velmi tenká. O tom, kdy lze rozpustit shromáždění či jej ještě nechat probíhat se vedou vleklé diskuse. Podobně je tomu i tehdy, pokud řečník rozněcuje nenávist a nesnášenlivost k druhým. Pokud někdo popírá a nebo se snaží omezit osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení porušuje pravidla určená zákonem o právu shromažďovacím, a představuje důvod pro rozpuštění takového shromáždění.

Důvody, proč zákon jasně zakazuje verbální rozněcování nenávisti, jsou výsledkem historické zkušenosti. V minulosti opakovaně docházelo k tomu, že verbální podněcování k násilí bylo následně realizováno v podobě fyzického napadání individuálních osob či dokonce organizováním pogromu. Nejde pouze o historické zkušenosti spojené s působením nacistických bojůvek ve třicátých letech v Německu, ale i o poměrně nedávné násilí v českých a moravských městech. Nejznámější pokus o pogrom v novodobé historii ČR je pochod příznivců Autonomních nacionalistů, Dělnické strany a Národního odporu na podzim roku 2008 ohlášený pod lživým účelem „Proti násilí“ v severočeském Litvínově. Přítomný úředník i policisté si ke konzultacím ohledně charakteru přednášených projevů na shromáždění pozvali ad hoc experta, aby jim měl pomoci rozhodnout, zda projevy obsahují projevy rasismu nebo podporují neonacismus. Znalec však projevy dostatečně neslyšel, jelikož měl z davu strach, nemohl tak vyhodnotit charakter verbálních útoků, demonstrace nemohla být ukončena na samém počátku a eskalovala k pokusu o napadení romské menšiny žijící v Janově, fyzickému násilí a střetům s policií.

POSTOJ POLICIE A RADNICE K PROTESTUM PŘI POCHODECH NEONACISTŮ:

Pochody neonacistů nepřitahují jenom pozornost médií, ale i odpůrců, kteří nehodlají ponechat bez povšimnutí veřejný prostor příznivcům nacionálního socialismu a rasistických teorií. Forem protestů je mnoho, od happeningu, pískání, skandování až přes blokády. Někteří antifašisté chtějí konfrontaci za každou cenu a jsou připraveni vyvolat i násilné střety jak s neonacisty tak i policií. Vždy záleží na tom, kdo protesty organizuje a jaké má cíle.

Stejně tak jak si ve většině případů veřejná správa neví rady, jak se postavit k provokacím neonacistů, neumí ani zacházet s aktivitami jejich odpůrců. Také přístup policie není jednoznačný, a fakticky neposkytuje právní jistotu demonstrujícím v tom smyslu, že nevědí, zda proti nim bude zakročeno či nikoli. Výklad práva shromažďovacího ústy veřejné správy a policie je značně nestabilní.

V řadě případů byly zákroky policie proti antifašistickým demonstrantům zcela neadekvátní. Opakovaně se stalo, že proti poklidně stojícím demonstrantům držícím transparent proti neonacismu nekompromisně zakročila, transparent jim strhla a vytlačila je do okolních ulic. Jako exces je možné hodnotit i policejní zákrok v Litvínově proti iniciativě „Studenti proti rasismu“. Skupina mlčky stojících 7 osob při demonstraci Dělnické strany byla po rozvinutí transparentu odvezena v poutech na policejní stanici. Přitom je jasné, že mlčky stojící osoby nemohou žádným způsobem ohrozit jinou demonstraci a jejich aktivita je chráněna svobodou politického protestu.

Neadekvátním násilím skončil hromadný policejní zákrok v Ústí nad Labem proti zhruba 150 odpůrcům neonacismu v dubnu 2009. Několik desítek osob demonstrovalo proti ohlášenému neonacistickému veřejnému pochodu. Většina účastníků stála na chodníku, část však ve vozovce. Skoro po celém centru města nejezdila doprava a ani v této lokalitě. Policie sice vyzvala osoby stojící ve vozovce opustit daný prostor, posléze však proti všem použila jízdu a pyrotechniku, nerozlišovala, kdo kde stojí, a zda-li se někdo dopouští nějakého protiprávního jednání. Zákrok byl posléze hodnocen jako nepřiměřený a negativně zobrazil celou policii v očích veřejnosti.

Ukazuje se, že česká policie stále v některých případech postrádá dostatečný výcvik k jednání v krizových situacích, nevyjednává a okamžitě přistupuje k násilné pacifikaci situace. Nepřiměřenost policejního postupu dost často pouze eskaluje odpor na straně těch, vůči kterým je zákrok veden. A to se netýká jenom antifašistických demonstrací, ale i zákroků vůči pravicovým extremistům.

Přitom česká policie již několik let disponuje antikonfliktními týmy, které jsou přímo určeny k vyjednávání krizových situací. I tyto týmy však v některých částech České republiky selhávají. Například na demonstracích v Litvínově opakovaně přihlíželi napadání novinářů a následně pak vyjednávali s neonacistickými agresory, kteří opakovaně lahvemi a kameny útočily na zásahovou jednotku. Jejich jednání je nepochopitelné.

JANOV PŘÍKLAD ŠPATNÉ PRAXE:

Na shromážděních v Janově, které se se svým počtem účastníků a následnými nepokoji stalo největším pokusem o pogrom na romském etniku v roce 2008 v Evropě, došlo k mnoha pochybným ze strany litvínovské radnice, ale i velitele pořádkové policie severočeského kraje.

Dlouho trvající problémy v Janově, které neřešila ani radnice ani místní policejní oddělení, přilákaly pozornost neonacistického hnutí a Dělnické strany. Frustraci místních obyvatel využili k rozdmýchání rasového napětí a podařilo se jim tak získat pozornost a podporu části obyvatel Litvínova.

Ačkoli předem bylo jasné vysoké bezpečnostní riziko svolané demonstrace, policie nebyla jednoznačně dobře připravena. Již na neohlášeném shromáždění 18.10.2008 velitel policejního opatření podcenil odhodlání neonacistů jít do ozbrojeného střetu, stejně tak zvolenou taktiku v prostředí městské aglomerace. Poté, co byla demonstrace městským úřadem rozpuštěna, nedošlo k dostatečné koordinaci policejních složek a neonacističtí aktivisté zakrátko proměnili město ve válečnou zónu. Celé město bylo ochromeno, přestala na několik hodin jezdit hromadná doprava. Pouze shodou okolností nepronikly militantní bojůvky krajní pravice až přímo ke shromážděným Rómům a nedošlo tak k pravděpodobným krvavým střetům.

O měsíc později byla demonstrace zopakována. Správní orgán však již demonstraci nerozpustil, ačkoli i nyní docházelo k veřejnému podněcování k rasové nenávisti. Po zkušenostech z minulého veřejného shromáždění a násilí, které po rozpuštění demonstrace následovalo, zvolil městský úřad druhou variantu – shromáždění nerozpustit a doufat, že policie situaci zvládne. Znovu však došlo k násilným a ještě intenzivnějším střetům. Demonstrantů již bylo skoro jeden tisíc a necelá polovina měla zamaskována obličeje. Neonacisty byly použity zápalné lahve a vojenské rozbušky, podomácku vyrobená pyrotechnika. Byly zraněny desítky osob, od zasahujících policistů, přes demonstranty až po několik novinářů. Policie i nadále trvá na tom, že v Janově nepochybila. Hořící auto městské policie, pouliční střety trvající několik hodin a fyzické násilí není dosud dostatečně prošetřeno. Státní zástupce zastavil trestní stíhání deseti lidí, které policie obvinila z výtržnictví v souvislosti s nepokoji. Jejich činy budou posouzeny jako přestupky a projedná je litvínovská radnice. Stíhána je určitě jedna osoba, která mne konkrétně společně s dalšími útočníky napadla, zbytek pachatelů zatím nejsou dohledáni. Náklady na policejní zákroky v Janově se pohybují v rozmezí 40 milionů korun.

VYHLÍDKY DO BUDOUČNA:

Provokace ze strany neonacistů jsou v posledních letech stále častější a pravděpodobně jich neubude ani v příštích letech. Čím vzdálenější je doba od druhé světové války, tím více někteří jednotlivci, ale i organizace relativizují zločiny nacistického režimu a dokonce se k němu

aktivně hlásí. Veřejnosti se snaží ideologii nacionálního socialismu představit v nové formě, podstata však zůstává stejná – diskriminace, rasismus a násilí.

Pověst ČR jako demokratického státu, který má fungující kontrolní mechanismy, je po pokusu o pogrom v Janově a téměř nulové objasněnosti trestné činnosti, ke které tam došlo, oprávněně zpochybněna. Situace je velmi závažná a vyžaduje posílení odborných kapacit na úrovni veřejné správy a policie. Doufejme, že vzdělávání úředníků a policistů se zaměřením na tuto problematiku přinese do budoucna výsledky a sníží se tak počet zbytečně násilných excesů ze strany zasahujících policistů a proher radnic u soudů.

Nepoučíme-li se z našich vlastních chyb, neonacisté z nich budou jenom těžit a situace v krizových lokalitách se bude jenom zhoršovat. Tuto variantu není možné dopustit.

Zakázat nebo rozpustit?

Petr Černý¹

Zákon o právu shromažďovacím (84/1990 Sb. – dále jen „ShrZ“) poskytuje obcím dva nástroje omezující právo na shromažďování, a to instituty zákazu a rozpouštění shromáždění. Zákaz shromáždění je vydáván úřadem ze zákonných důvodů, které jsou uvedeny v § 10 ShrZ, a to po ohlášení shromáždění v zákonné lhůtě tří pracovních dnů od chvíle, kdy úřadu bylo doručeno oznámení shromáždění bez vad (§ 11 ShrZ). Oproti tomu stojí rozpouštění shromáždění, které je možno realizovat až poté, co se účastníci sešli a shromáždění se již fakticky koná. Na následujících řádcích částečně vyložíme oba instituty a vzájemně je porovnáme z hlediska použitelnosti pro praxi.

Ve vztahu k tzv. neonacistickým a dalším shromážděním podobného typu bude úřad aplikovat nejčastěji důvod k zákazu uvedený v § 10 odst. 1 písm. a) ShrZ.²

Podle tohoto ustanovení *úřad, jemuž bylo shromáždění oznámeno, je zakáže, jestliže by oznámený účel shromáždění směřoval k výzvě:*

a) popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů;

Úřad při hodnocení naplnění důvodů zákazu vychází z údajů v oznámení, které podrobuje interpretaci, přiřazuje jim význam a podřazuje takto získané informace pod jednotlivá ustanovení § 10 ShrZ. Např. pokud by byla ohlášeným účelem „oslava jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem“, ačkoliv by sám ohlášený účel shromáždění nevyzýval k popírání práv jiných z rasových či politických důvodů, povinnost zákazu by zde byla dána, neboť oslava představitele režimu,

¹ Autor je státním zástupcem v Ústí nad Labem a bývalým asistentem soudce a odborným poradcem Ústavního soudu.

² celé ustanovení § 10 ShrZ zní: „1) Úřad, jemuž bylo shromáždění oznámeno, je zakáže, jestliže by oznámený účel shromáždění směřoval k výzvě:

a) popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů;

b) dopouštět se násilí nebo hrubé neslušnosti;

c) jinak porušovat ústavu a zákony.

2) Úřad shromáždění zakáže též tehdy, jestliže

a) se má konat na místě, kde by účastníkům hrozilo závažné nebezpečí pro jejich zdraví,

b) na stejném místě a ve stejnou dobu se má podle dříve doručeného oznámení konat jiné shromáždění a mezi svolavatelem nedošlo k dohodě o úpravě doby jeho konání; nelze-li určit, které oznámení bylo doručeno dříve, rozhodne se za účasti zástupců svolavatelů losováním.

3) Úřad může shromáždění zakázat, má-li být konáno v místě, kde by nutně omezení dopravy a zásobování bylo v závažném rozporu se zájmem obyvatele, lze-li bez nepřiměřených obtíží konat shromáždění jinde, aniž by se tím zmařil oznámený účel shromáždění.

4) Úřad nemůže shromáždění zakázat z důvodů uvedených v odstavcích 2 a 3, jestliže svolavatel přijal návrh národního výboru podle § 8.“

kteřý byl založen na totalitarismu, rasismu a agresivním militarismu nutně sama o sobě směřuje i k výzvě popírat osobní, politická i jiná práva občanů pro jejich národnost, rasu, politické či jiné smýšlení. Obdobně by bylo nutno posuzovat i účel shromáždění „Vzpomínka na Rudolfa Hesse“ (srov. rozsudek Spolkového správního soudu SRN, 6 C 21/07, rozsudek Spolkového ústavního soudu SRN, 1 BvQ 25/06).

Na druhou stranu by nemělo být shledáno protiprávním shromáždění s tématem „Stop výstavbě synagog (event. mešit či kostelů) z peněz daňových poplatníků,“ neboť ze samotného účelu shromáždění, kterým je nesouhlas s financováním určitých staveb z veřejných rozpočtů, nelze dovodit výzvu k omezování náboženských svobod (srov. rozsudek Spolkového ústavního soudu SRN, 1 BvQ 19/04).

Pouhý předpoklad, že by v souvislosti s tématem shromáždění mohly být pronášeny výroky naplňující důvod uvedený pod písm. a) nepostačuje, zde je nutno aplikovat institut rozpuštění shromáždění.

Jedním z důvodů, na základě nichž lze shromáždění zakázat nebo rozpustit (§ 12 odst. 5 ShrZ), je skutečnost, že účel shromáždění směřuje k výzvám popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost z těchto důvodů. Jedná se o ochranu hodnot, které jsou chráněny i dalšími právními předpisy, a to zejména trestním zákonem (dále jen „TrZ“) a z.č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „PřesZ“), ale například i zákoníkem práce.

Popírat znamená negovat práva osob na určité plnění, statky, činnost či další práva, a to z důvodu jejich národnosti, pohlaví, rasy, původu atd. Na shromáždění tedy mohou zaznívat požadavky na zrušení výhod pro určité skupiny (např. dávky sociálně slabým), nelze to však požadovat proto, že by tato skupina byla např. jiné národnosti. Pokud bude důvodem např. přílišné zatížení veřejných rozpočtů, nejsou dány podmínky zákazu. Dále je lhostejné, zda popíraná práva mají či nemají samotní popíratelé a do jaké skupiny obyvatel patří.

Omezování je předstupněm popírání, což lze vykládat jako výrazné zkrácení určitých práv ze zákonem vyjmenovaných důvodů. Jinak platí v podstatě to samé jako v případě popírání.

Národnost lze označit jako příslušnost k národu, což je historicky vzniklé pevné společenství lidí vyznačující se společnými dějinnými osudy, pospolitostí ekonomického života, specifickou kulturou, psychickými rysy a vědomím vlastní existence jako národa. Zpravidla je národ charakterizován i společným jazykem a vztahem k určitému území.

Za rasu se považuje skupina lidí, která se od jiných liší somatickými a dalšími společnými, popř. podobnými biologickými rysy, zejména barvou kůže, vlasů a očí, nosu, rtů, víček, hlavy atd.; to

dělení se však neváže na izolované tělesné rysy, ale vždy na jejich komplex. Rasa je pokládána za biologický fakt, a nikoliv za sociální nebo kulturní jev (NS, 2 Tzn 85/97). Obvykle jsou uváděny tři typy ras, a to negroaustralská, indoevropská a mongolská, ovšem nejedná se o dělení jednotné a zavazující. Někteří autoři vytvářejí i další rasové skupiny a podskupiny.

K pojmu *politické smýšlení a náboženské vyznání* lze uvést, že se nemusí jednat přímo o účast či sympatizování s určitými politickými stranami či hnutími nebo církvemi, naopak postačí, že je vyzýváno k popírání či omezení práv či je rozněcována nenávist a nesnášenlivost ke skupině obyvatel pro jejich politické preference či preference náboženské, přičemž se může jednat i o pouhé sympatizování s určitým politicko filozofickým či nábožensko filozofickým směrem. Tato ochrana vychází z čl. 15 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LPS“), který zaručuje všem svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Dále je v čl. 20 odst. 1 a 2 LPS zaručeno i právo svobodně se sdružovat na základě politického přesvědčení. Uvedené však neznamená, že nelze na shromáždění vyjadřovat svůj názor na politické nebo jiné smýšlení, neboť demokratická společnost je založena na trhu a konkurenci myšlenek, z nichž ty dominantní určují i politickou orientaci státu a společnosti. Z tohoto trhu jsou vyloučeny ideologie, které nelze za demokratické považovat, neboť nepočítají se základním konsensem hodnot demokratické společnosti, jako je svobodná soutěž politických sil, úcta k lidským právům a svobodám a odmítání násilí jako prostředek k prosazení svých zájmů. Je tedy možno určitý politický směr nebo náboženství kritizovat, nelze však požadovat zkrácení práv pro příslušnost k určité myšlenkové skupině.

Sociální postavení (sociální status) znamená postavení člověka ve společnosti. Sociální postavení může stejně tak nést i skupina lidí – **etnická skupina**, cizinci, **rodina**, průmyslníci, nezaměstnaní atd. Status vymezuje práva a povinnosti jedince ve vztahu k ostatním lidem a zároveň také formuje očekávání, která může okolí mít od držitele statusu v určitých situacích. Rozlišuje se sociální postavení vrozené (věk, pohlaví, rasa), připsané (získané bez vlastního přičinění – např. příslušnost k aristokracii, buržoazii), získané (zaměstnání, vzdělání atd.).

Ze shora uvedených pojmů je patrné, že se některé pojmy prolínají a jedno protiprávní jednání může zakládat porušení ShrZ z více důvodů.

Rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti znamená veřejnou snahu o vzbuzení, podněcení, negativního vztahu k určité skupině osob z důvodů shora vyjmenovaných. Na okraj je třeba poznamenat, že toto jednání vedle důvodu zákazu (rozpuštění) shromáždění bude zpravidla naplňovat i skutkovou podstatu některého trestného činu, zejména hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle § 198 TrZ či trestného činu podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod dle § 198a TrZ. Obě skutkové podstaty totiž chrání okruh společenských zájmů obdobného charakteru, zejména jimi jsou zájem společnosti na klidném soužití všech obyvatel a zaručení všem stejnou mírou důstojnosti a základních práv a svobod bez jakékoli diskriminace. Všechny lidské bytosti totiž mají právo na stejnou úctu a respekt, bez rozdílu příslušnosti k určité skupině (čl. 3 LPS). Jako příklad lze uvést prezentaci určitých nepravdi-

vých faktů, např. tvrzení, že existuje masová kriminalita národnostní menšiny zaměřená proti většinové společnosti, což má za cíl podnítit negativní vztah k této menšině.

Již zmiňované ustanovení § 12 odst. 5 ShrZ upravuje *rozpuštění shromáždění* na místě za podmínek, že

shromáždění, které bylo oznámeno a nebylo zakázáno, může být způsobem uvedeným v § 12 odst. 1 ShrZ rozpuštěno, jestliže se podstatně odchýlilo od oznámeného účelu takovým způsobem, že v průběhu shromáždění nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1 nebo nebyly splněny povinnosti účastníků shromáždění podle § 7 odst. 3 a 4.

Ustanovení tohoto odstavce obsahuje celkem 4 důvody rozpuštění shromáždění:

- 1) jestliže nastaly v průběhu shromáždění okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz (§ 10 ShrZ) nebo
- 2) účastníci shromáždění mají u sebe střelné zbraně nebo výbušniny nebo
- 3) účastníci mají u sebe předměty, jimiž lze ublížit na zdraví, přičemž lze z okolností nebo z chování účastníků usuzovat, že mají být užity k násilí nebo pohrůzce násilí nebo
- 4) účastníci shromáždění mají obličej zakrytý způsobem ztěžujícím nebo znemožňujícím jejich identifikaci (§ 7 odst. 3 a 4 ShrZ).

Zákon zde uvádí, že úřad může způsobem uvedeným v § 12 odst. 1³ ze shora uvedených důvodů shromáždění rozpustit. Úřad tedy nemusí svého oprávnění využít a je mu dána v tomto směru diskreční pravomoc. Ačkoliv zde zákon dává ve všech případech úřadu stejnou diskreční pravomoc, nebude v praxi stejně uplatňována. Ve vztahu k porušení povinností účastníků uvedených v § 7 odst. 3 a 4 ShrZ bude úřad hodnotit rozsah porušení povinnosti, zejména počet účastníků porušujících stanovené povinnosti, závažnost porušení, stejně jako opatření svolavatele k zajištění řádného průběhu shromáždění a průběh shromáždění (zda je pokojné, dochází k výtržnostem, může se jednat i o provokaci odpůrců shromáždění, kteří se snaží dosáhnout rozpuštění shromáždění atd.). V případě naplnění důvodů uvedených v § 10 odst. 1 pak bude úvaha úřadu podstatně zúžena (viz níže).

Shromáždění, které bylo oznámeno a nebylo zakázáno, lze rozpustit, jestliže se *podstatně odchýlilo od oznámeného účelu takovým způsobem, že v průběhu shromáždění nastaly okolnosti, které by odůvodnily jeho zákaz* podle § 10 odst. 1 ShrZ. V tomto ustanovení je opět zdůrazněn význam oznámení shromáždění a účel shromáždění v něm uvedený, nepostačuje pouze prosté odchýlení se od oznámeného účelu. Při odchýlení totiž musí nastat okolnosti, které by v případě oznámení vedly k zákazu shromáždění. Podstatným odchýlením bude zpravidla prezentace zcela odlišného tématu shromáždění od oznámeného. V minulosti byl

³ § 12 odst. 1 ShrZ: „1) Jestliže se shromáždění koná, ačkoliv bylo zakázáno, zástupce úřadu vyzve svolavatele, aby shromáždění neprodleně ukončil. Pokud svolavatel neučiní účinná opatření, aby se účastníci pokojně rozešli, sdělí zástupce úřadu účastníkům, že shromáždění je rozpuštěno a vyzve je, aby se pokojně rozešli. Sdělení musí obsahovat důvody k rozpuštění a upozornění na následky neuposlechnutí této výzvy a musí být učiněno takovým způsobem, aby bylo účastníkům srozumitelné a aby se s ním všichni účastníci shromáždění mohli seznámit.“

takovým podstatným odchýlením shledáno oznámení účelu shromáždění jako „shromáždění ke Dni boje proti pozitivní diskriminaci“, avšak dle pozvánky, plakátu i projevu uvádějícího řečníka bylo patrné, že skutečným účelem je uctění památky mrtvých Čechů zabitých národnostními menšinami. Shromáždění se konalo před Domem národnostních menšin. Shromáždění bylo rozpuštěno pro naplnění důvodu uvedeného v § 10 odst. 1 písm. a) ShrZ (MS v Praze, 11 Ca 146/2008, nepubl.).

Pokud nejsou dány podmínky pro rozpuštění, může zde být dána ještě odpovědnost svolavatele za přeštepku spočívající v porušení povinnosti řídit průběh shromáždění [viz § 6 odst. 4 odst. 5 písm. c) ShrZ]. I kdyby oznámené shromáždění již dle oznámení naplňovalo podmínky zákazu podle § 10 odst. 1 ShrZ, ale úřad zanedbal své povinnosti tím, že by ho řádně a včas nezakázal, nelze toto opomenutí saturovat v rámci institutu rozpuštění shromáždění. K rozpuštění shromáždění je totiž nutné, aby vedle důvodu zákazu nastoupila i druhá podmínka podstatného odchýlení od oznámeného účelu.

S ohledem na význam svobody shromažďování bude muset úřad a Policie postupovat velice obezřetně. Obecně lze říci, že jakmile bude z jednotlivých okolností zřejmé směřování shromáždění jako celku, je na místě zasáhnout. Z jednoho osamoceneného projevu zpravidla nelze dovodit celkové směřování shromáždění.

Shromáždění také může být pořádáno subjektem, který sám o sobě nesměřuje k potlačování práv a svobod člověka, avšak na jeho shromáždění dojde k výzvám naplňujícími důvody rozpuštění shromáždění. Z tohoto důvodu je povinností zástupce úřadu vždy průběh shromáždění řádně sledovat a vyhodnocovat. Nelze vyloučit, že skutečný účel shromáždění bude zřejmý ještě před započítáním vlastního shromáždění. Půjde o případ, kdy na ohlášený pochod (s ohlášeným nezávadným účelem) dorazí účastníci, nikoliv zanedbatelného počtu např. s transparenty, které budou svědčit o zcela jiném a zároveň závadném skutečném účelu shromáždění. V tomto případě je na místě rozpuštění shromáždění.

Dostáváme se k otázce, který ze dvou institutů aplikovat. Obec často řeší problém, který spočívá v tom, že oznámený účel shromáždění je nezávadný, ale *skutečný účel shromáždění* má být jiný. Ustanovení § 10 odst. 1 ShrZ hovoří pouze o oznámeném účelu shromáždění, tedy tom, který je uveden v oznámení shromáždění. Existuje však judikát Nejvyššího správního soudu (8 As 51/2007-67), který uvedený výklad značně rozšiřuje a z něhož vyplývá, že pokud se k osobě s extremistickými názory přidají další skutečnosti, jako datum (např. den blízky výročí tzv. Kříšťálové noci) a místo konání shromáždění (např. blízkost synagogy, sociálně vyloučená lokalita), může být již důvod pro zákaz shromáždění dán. Takový závěr může být zdůrazněn i dalšími okolnostmi např. tím, že předpokládaný den shromáždění připadne na sobotu, která je z hlediska židovského náboženství svátkem, a kdy se věřící shromažďují v synagogách.

Je třeba konstatovat, že se jedná o judikát přinejmenším sporný a je možné, že tento názor bude do budoucna revidován další judikaturou. Znění tohoto judikátu se zdá nesporné, že v každém případě, kdy bude extremistu ohlašovat shromáždění v den blízký nějakému výročí II. světové války do centra města nebo čtvrti kde žije nějaká národnostní či etnická menšina je možno shromáždění zakázat a zabránit tak jeho konání. Je však třeba si uvědomit, že obce, na rozdíl od médií, musí svůjzávěr o protizákonnosti shromáždění odůvodnit a opřít o relevantní důkazy a zde je kámen úrazu. Obec má velmi krátkou lhůtu k zakazu shromáždění i omezené možnosti získat validní zprávy o osobě oznamovatele. Dále je třeba poukázat na to, že dat souvisejících s pravicovým extremismem je možno nalézt v jednom roce několik desítek, stejně tak umístění shromáždění do centra města nebo do problematických čtvrtí může být zdůvodněno snahou o přenesení sporných témat do oblastí, kterých se to nejvíce týká. Uvedený názor Nejvyššího správního soudu vychází z německé judikatury, která je k prokazování protiprávnosti shromáždění velice přísná a s ohledem na důležitost svobody shromažďovací jako základního demokratického práva lze očekávat i podobný přístup u nás. V případě, že úřad shromáždění zakáže, ale soud jeho rozhodnutí zruší, svolavatel má možnost uspořádat shromáždění kdykoliv během 30 dnů od právní moci rozsudku bez předchozího ohlášení. Rozhodne-li se svolavatel uspořádat shromáždění později než ve lhůtě 30 dnů musí ohlásit konání shromáždění jen jeden den předem. Úřad se tak dostává do situace, že nebude moci řádně provést potřebná opatření k zajištění veřejného pořádku během tohoto problematického shromáždění. Je tedy na místě vždy před zákazem shromáždění zvažovat, zda je úřad schopen své rozhodnutí před soudem opřít o dostatečné důkazy (např. pozvánky na shromáždění, zprávy policie, spisový materiál z předchozích problematických shromáždění, zprávu ministerstva vnitra o problematice extremismu – viz níže).

A co by měl úřad dělat v případě, že si nebude jist, zda by jeho rozhodnutí o zakazu před soudem obstálo? Měl by se soustředit na to, aby jeho případné rozhodnutí o rozpuštění shromáždění na místě bylo dostatečně rychlé, důkazně podloženo a prostřednictvím pořádkových sil maximálně účinně prosaditelné.

Nic nebrání tomu, aby již od ohlášení shromáždění úřad shromažďoval informace, ze kterých by bylo zřejmé, že účel shromáždění je zřejmě jiný než ohlášený a že tedy pravděpodobně dojde k odchýlení od oznámeného účelu. Zatímco by tak některé výroky samostatně hodnocené bez kontextu dalších okolností nemusely nutně zakládat důvod rozpuštění, v kontextu s dalšími okolnostmi, např. transparenty, rozdávanými letáky, projevy účastníků, místem shromáždění, mohou důvod rozpuštění založit. Tyto důkazy (např. pozvánky, články z internetových stránek oznamovatele) shromážděné před konáním shromáždění je nutno řádně do správního spisu založit, aby mohly být použity jako důkazní materiál při eventuálním soudním přezkumu.

Úřad si může nechat vypracovat znalecký posudek (např. z oboru politologie⁴) k posouzení charakteru užívaných hesel či symbolů. Může znalce přizvat i na shromáždění, aby na základě poskytnutých hodnocení o případném rozpuštění shromáždění mohl kvalifikovaně rozhodnout.

Zástupci úřadu často stojí při politicky motivovaných shromáždění před otázkou, zda pro *pořádání shromáždění extremistickým uskupením*, jehož insignie účastníci nesou, mohou shromáždění rozpustit.

Odpověď na tuto otázku ukázal postup ÚMČ Brno – střed dne 1.5.2007 při demonstraci *Národního odporu*. Úřad přizval znalce z oboru extremismu, který měl za úkol vyhodnotit, zda nápisy Národní odpor a související symbolika a propagace internetové adresy www.odpor.org mohou souviset s nějakou organizací, která popírá nebo omezuje osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení nebo k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti z těchto důvodů anebo která se dopouští nebo hodlá dopouštět násilí anebo navazuje na dědictví hitlerovského nacismu takovým způsobem, který je možné pokládat za hrubě neslušný.

Znalec vyhodnotil Národní odpor jako neonacistickou organizaci, která svými hesly a počínáním (vzhledem ke svému jasnému charakteru) musí nutně směřovat k popírání a omezování práv jiných, což bylo důvodem pro úřad, aby ve smyslu § 10 odst. 1 písm. a) ShrZ toto shromáždění rozpustil.

Jestliže úřad z různých důvodů nebude mít možnost zajistit účast znalce z oboru extremismu, může se sám seznámit s charakterem organizace, která ve skutečnosti shromáždění pořádá, a to ve Zprávách o problematice extremismu na území ČR umístěných na internetových stránkách Ministerstva vnitra ČR. Ne každá organizace uvedená v této zprávě se však dopouští protiprávní činnosti, její činnosti je zakázána a její shromáždění je možno rozpustit či zakázat. Ke každému případu je nutno přistupovat individuálně.

4 Jedním ze znaleckých ústavů je i Západočeská univerzita, Fakulta filozofická, katedra politologie a mezinárodních vztahů, katedra antropologie a historických věd, evidovaná v rejstříku znaleckých ústavů ministerstva spravedlnosti (www.justice.cz).

Trestná činnost páchaná v souvislosti s neonacistickými veřejnými shromážděními

Miroslav Mareš

V souvislosti s ohlášenými i neohlášenými veřejnými shromážděními neonacistů dochází často ke spáchání různých trestných činů. Cílem tohoto příspěvku je popsat vybrané skutkové podstaty trestných činů, které mohou být na taková veřejná shromáždění vázány častěji než jiné delikty. Nejedná se však o trestné činy, které by bylo možné spáchat výhradně na veřejných shromážděních.

Je přitom třeba mít na paměti, že od 1. 1. 2010 vstupuje v platnost nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Ten nahrazuje dosavadní (mnohokrát novelizovaný) zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Ve vztahu k trestným činům, které zpravidla mají extremistický podtext, je třeba uvést, že se u některých částečně změnil název skutkových podstat, znění příslušných paragrafů, výše trestů a zcela se změnilo číslování paragrafů. I přes tyto změny však bude pro výklad příslušných ustanovení nového trestního zákoníku důležitá judikatura vztahující se k předchozímu trestnímu zákonu (jedná se především o stanovisko Nejvyššího soudu Tpjn. 302/2005).

Z hlediska možného posuzování konkrétních případů před Ústavním soudem ČR je třeba mít na paměti článek 17 Listiny základních práv a svobod (2/1993 Sb.), v němž se uvádí: „Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti“.

V kontextu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (209/1992 Sb.) je třeba zdůraznit její článek 10: „Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci“.

Důležitý je i článek 17 Úmluvy (Zákaz zneužití práv), který stanoví: „Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví“.

VYBRANÉ TRESTNÉ ČINY PROTI POŘÁDKU VE VĚCÍCH VEŘEJNÝCH

Na veřejném neonacistickém shromáždění, zvláště v rámci projevu řečníka nebo při skandování publika i jednotlivých výkřicích z jeho řad, může být spáchán trestný čin podle § 355 TrZ „Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob“ (nahrazuje dřívější § 198). V něm se uvádí:

(1) Kdo veřejně hanobí

a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) nejméně se dvěma osobami, nebo b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

Podle Nejvyššího soudu ČR (302/2005 Sb.) se hanobením rozumí „subjektivní, hrubě urážlivý projev směřující k hrubému znevážení některého národa, jeho jazyka, některé etnické skupiny nebo rasy, anebo skupiny obyvatel republiky pro jejich politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou bez vyznání. Urážlivost projevu může vyplývat buď již z obsahu a způsobu jeho přednesu, nebo provedení, popř. z jiných okolností, za nichž byl učiněn. Nezáleží na tom, jaký měl hanobící projev na veřejnosti ohlas“.

Obdobně může dojít i ke spáchání trestného činu podle § 356 TrZ „Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod“ (nahrazuje dřívější § 198a). V něm se uvádí:

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásá diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.

Při posuzování veřejnosti trestného činu je třeba mít na paměti § 117 TrZ. Zde se uvádí: „Trestný čin je spáchán veřejně, jestliže je spáchán

a) obsahem tiskoviny nebo rozšiřovaného spisu, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

b) před nejméně třemi osobami současně přítomnými“.

Podmínka třech osob současně přítomných je u veřejných shromáždění zpravidla naplněna. Z hlediska základního posouzení trestného činu je přítomnost hostejné, zda přítomné osoby mají stejné či rozdílné ideové přesvědčení. V praxi se u uvedených trestných činů (resp. u jejich předchůdců) především s prokázáním úmyslu pachatele u neonacistických projevů řečníků (kteří projevy zpravidla koncipují tak, aby umožňovaly různý výklad) objevily problémy a u ztotožnění pachatelů rasistických či antisemitských výkřiků z publika. Např. na neonacistické demonstraci v Plzni v březnu 2009 se z davu ozval výkřik „Židi do plynu“, který na kameru zachytil i přítomný režisér Oliver Malina, avšak toho, kdo jej vykřiknul, se nepodařilo nalézt.

VYBRANÉ TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKOSTI

V souvislosti s organizováním veřejného shromáždění i v souvislosti s jednáním účastníků na něm může dojít k naplnění skutkové podstaty § 403 TrZ „Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka“ (nahrazuje dosavadní § 260). Uvádí se v něm:

„(1) Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným podobně účinným způsobem, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, c) spáchá-li takový čin jako voják, nebo d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu“. Dále se konstatuje, že již příprava činu je trestná.

Spáchání uvedeného trestného činu je možné i zorganizováním veřejného shromáždění, které může být řádně nahlášeno, ale jeho skutečný účel je protizákonný (např. podpora a propagace hnutí Národní odpor). Rozhodl tak Krajský soud v Brně v rozhodnutí 4 To 98/2009, které se týkalo obžalovaných z demonstrace Národního odporu dne 1. května 2007 v Brně. Krajský soud potvrdil rozsudek Městského soudu v Brně č. j. 3 T 179/2008.

V již několikrát citovaném stanovisku Nejvyššího soudu Tpjn 302/2005 je konstatováno, že „za hnutí ve smyslu § 260 odst. 1 tr. zák. se považuje skupina osob alespoň částečně organizovaná, byť třeba formálně neregistrovaná, směřující k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásající národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Pro naplnění znaků této skutkové podstaty je nutné, aby hnutí existovalo v době, kdy je pachatel podporoval či propagoval, a to byť v jeho modifikované podobě (např. neofašistické nebo neonacistické hnutí apod.)“. Lze tedy předpokládat, že obdobně bude pojímáno hnutí i podle § 403 nového TrZ.

Podle Nejvyššího soudu podpora „může mít podobu materiální či morální a spočívá v jednání, které má takové hnutí posílit, popřípadě mu získat další přívržence. Propagací se rozumí veřejné uvádění takového hnutí nebo jeho ideologie a záměrů ve známost, doporučování jím zastávaných či prosazovaných myšlenek a názorů. Propagace může být uskutečňována jak otevřeně, tak skrytě, např. prostřednictvím publikace názorů, prostřednictvím knih, obrazů či jiných uměleckých děl“.

Trestným činem podle § 404 TrZ je i „Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka“ (nahrazuje dřívější § 261). Uvádí se v něm: „Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst. 1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“

Jak vyplývá ze Zprávy o problematice extremismu na území České republiky v roce 2000, bylo vydáno pravomocné odsouzení za spáchání trestného činu podle § 261 mj. za to, že pachatel v Praze 1, „na Václavském náměstí v prostoru sochy svatého Václava, po dobu zde probíhající demonstrace Národní aliance byl oblečen v košili, která měla límcové označení, stylizované do runové formy a připomínající zjevně límcové označení jednotek SA, SS a Waffen SS“.

Dalším trestným činem, který připadá do úvahy z hlediska sledovaného tématu, je § 405 „Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia“ (nahrazuje dřívější § 261a). Uvádí se v něm: „Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo jiné zločiny nacistů a komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta“. Uplatnění této skutkové podstaty je spíše výjimečné, došlo však k pokusu postihnout jím ironizaci počtu obětí nacistického vyhlazování Židů za druhé světové války na veřejném shromáždění.

V této souvislosti je možné uvést, že dle důvodové zprávy (sněmovní tisk 281/0 ze dne 3. 4. 2003) k zákonu č. 101/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu (zákon zavedl Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinů proti lidskosti) se mj. uvádí: „Za den památky obětí holocaustu je navrhován 27. leden, den osvobození koncentračního tábora Osvětim – symbolu holocaustu. Nacistický režim za sebou zanechal 6 miliónů obětí z řad Židů. Vyhlazení tohoto národa bylo jedním ze základních cílů nacismu“.

DALŠÍ VYBRANÉ TRESTNÉ ČINY

Ve vazbě na veřejné shromáždění neonacistů dochází i ke spáchání celé řady dalších trestných činů, i když pachatelé řady z nich zůstávají neodhaleni. Při střetech a razantní výměně názorů mezi politickými oponenty může být spáchán trestný čin podle § 352 „Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci“ (nahrazuje dřívější § 196). V něm se uvádí:

„(1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu“. Lze si představit i spáchání řady násilných trestných činů při vyhocení situace na demonstraci a útoku jejich účastníků na osoby, které budou vybrány na základě jejich skutečné nebo domnělé rasy, příslušnosti k etnické skupině, národnosti, politického přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání (např. § 140, § 149, 146, § 148, § 170, § 171, § 172, § 175 § 379/§380).

Několik neonacistů bylo odsouzeno i za trestný čin výtržnictví spáchaný při veřejných shromážděních (jeden z nich např. za střelbu z plynové pistole na antifašisty v Praze při demonstraci 10. 11. 2007). V zákoně č. 40/2009 Sb. je tento trestný čin upraven v § 358 a uvádí se v něm:

(1) Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a) opětovně, nebo b) jako člen organizované skupiny.

Důležité je pro neonacistickou strategii v poslední době i násilí demonstrantů proti příslušníkům Policie ČR, kterého se dopustili např. 1. 5. 2007 v Brně, 17. 11. 2008 v Litvínově-Janově či 4. 4. 2009 v Přerově. Takové jednání naplňuje zpravidla skutkovou podstatu § 325 TrZ „Násilí proti úřední osobě“. (dříve § 155 útok na veřejného činitele).

Kdo užije násilí:

a) v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo

b) pro výkon pravomoci úřední osoby, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až šest let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 se zbraní, b) ublíží-li takovým činem jinému na zdraví, nebo c) způsobí-li takovým činem větší škodu.

(3) Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 a) těžkou újmu na zdraví, nebo b) škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt. Příprava je trestná“.

Specifickým trestným činem je § 179 TrZ „Porušování svobody sdružování a shromáždování“ (který nahrazuje dřívější § 238a). Uvádí se v něm:

„(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy omezuje ve výkonu jeho sdružovacího nebo shromáždovacího práva, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Kdo se v souvislosti se shromážděním, které podléhá oznamovací povinnosti, násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí protivi pořádkovým opatřením svolavatele nebo určených pořadatelů takového shromáždění, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok“.

Je tedy třeba mít na paměti, že tento trestný čin mohou spáchat odpůrci shromáždění. I při demonstraci, u níž existují indicie, že je pořádána neonacisty, avšak je řádně ohlášená a není zakázaná, je třeba dodržovat práva jejich účastníků. Hrozby a násilí vůči nim mohou naplnit skutkovou podstatu výše uvedeného trestního činu. Naopak ustanovení tohoto paragrafu chrání i různá shromáždění demokratických politických sil před útoky oponentů, včetně útoků páchaných neonacisty. Pokud tedy byla např. na romskou demonstraci v Chomutově v květnu 2009 hozena ze strany neonacistů dýmovnice a byly zde používány výhružky násilí, mohlo se jednat o naplnění skutkové podstaty tohoto činu (pachatel však zatím nebyl dopaden a odsouzen).

ZÁVĚR

Jak vyplynulo z předchozího textu, české trestní právo disponuje dostatečným množstvím hmotněprávních ustanovení, které mohou postihovat neonacistické excesy při veřejných shromážděních. Aktivisté a aktivistky z demokratických struktur občanské společnosti, které postupují proti neonacismu, by měli disponovat znalostí příslušných trestněprávních norem a jejich aplikace. Domnívají-li se, že byl na veřejném shromáždění neonacistů spáchán trestný čin, mohou podat trestní oznámení a následně být (např. jako svědci) nápomocni orgánům činným v trestním řízení.

POUŽITÉ ZDROJE:

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod (209/1992 Sb.)

Listiny základních práv a svobod (2/1993 Sb.),

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně 4 To 98/2009

Sněmovní tisk 281/0 ze dne 3. 4. 2003

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Tpjn 302/2005 j

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2000, Praha: MVČR.

Výklad historie podle českých neonacistů

Martin Krsek

Čeští neonacisté hledají cesty, kterak legitimizovat své hnutí v současné společnosti. Národní socialismus hitlerovského ražení, který v mírně zmodernizované podobě vyznávají jako svůj světónázor, ale budí pochopitelně nepřijemné historické reminiscence. Proto neonacisté sami sebe většinou nazývají méně provokativně „nacionalisté“ (byť s tradicemi českého nacionalistického hnutí mají ve skutečnosti málo co společného, odlišují se především právě v obdivu k nacistické německé třetí říši). Zároveň hledají způsoby, jak přirozený oprávněný odpor veřejnosti pomalu otupit. Pokoušejí se více či méně nápadně rehabilitovat své předchůdce, tedy představitele nacistické éry Německa a jejich pomahačů. Zpochybňují zažitě vzorce o dobré a špatné straně ve druhé světové válce a tím relativizují výsledky této války. Bez skrupulí zaměňují role agresorů a obětí. Jako prostředku k dosažení těchto cílů se často ujímají historických témat spojených s druhou světovou válkou, která si přivlastňují a zkreslují je ve prospěch své ideologie.

SPOJENECKÉ BOMBARDOVÁNÍ

„Hitem“ mezi členy neonacistických hnutí se v posledním období stalo zejména spojenecké bombardování českých zemí, které prezentují jako projev anglo-amerického teroru, či dokonce coby „Bombenholocaust“, tedy vyhlazování civilního obyvatelstva prostřednictvím leteckých náletů. Za inspiraci si berou akce německých soukmenovců, především pravidelné pochody pravicových extrémistů v Drážďanech, organizované k „uctění památky“ obětí kobercového bombardování tohoto města v únoru 1945.

V Česku se odehrála první akce tohoto druhu v roce 2008, kdy se v Ústí nad Labem sešla asi desetičlenná skupina místních neonacistů u pamětní desky připomínající oběti bombardování z dubna 1945. Položili na místě věnec a zapálili svíce, vyfotili se při této pietě a pověsili snímky na svůj web. Až na pár skalních fandů neonacistického webu si toho nikdo nevšiml. O rok později už ale Ústím pochodovalo na pět set pravicových extrémistů nejen z celé České republiky, ale i z Německa, Slovenska a Maďarska. Zneužili výročí náletů, aby si 18. dubna uspořádali nahlášený a úředně povolený pochod, který pojali jako ukázkou rostoucí síly svého hnutí a skrytě tak nejspíš oslavili i 120. narozeniny Adolfa Hitlera (nar. 20. dubna 1889). Výsledkem bylo město ochromené atmosférou strachu. Výlohy obchodů zabedněné prkny, obrněné transportéry a kordony policijních těžkooděnců v ulicích tvořily děsivé kulisy pro sešlost černě oděných a drsně se tvářících radikálních mladíků.

Historické téma setkání zvolili neonacisté chytře. Nedůvtipnou úřednici městského úřadu, která rozhodovala o povolení akce, ani nenapadlo pochybovat o poctivosti pohnutek k pořádání „piety“. I později, když vyšlo najevo, kdo a proč pochod pořádá, mohli se neonacisté se zjevným potěšením tvářit velmi dotčeně, že jim odpůrci z řad představitelů městské správy a občanských iniciativ chtějí znemožnit uctění památky tragicky zahynulých obyvatel Ústí.

Programově se snažili u veřejnosti vyvolat pocit, že vytahují na světlo téma, které bylo dosud tabuizované. Téma, o kterém se prý léta mlčí, protože je co tajit. Předkládali historii bombardování města, jako by byli první, kdo otvírá lidem oči. Ani slovem se nezmínili, že ve svých článcích a projevech ve velkém citují z prací historiků, které o bombardování v Ústí nad Labem opakovaně vznikaly v posledních dvaceti letech. Že pokládají věnce k pamětní desce obětí náletu, kterou město Ústí nad Labem odhalilo v roce 2005. Snažili se přivlastnit si výhradní právo na tyto oběti války, aby je zužitkovali pro své aktuální politické cíle.

A jak vypadá příběh bombardování v národně-socialistickém duchu? A jak se liší od objektivního výkladu historie? Co se týče historických fakt, není rozdíl tak markantní. Neonacisté se snaží dobře nastudovat práce objektivních historiků, aby nebyli jednoduše napadnutelní za faktické nepřesnosti. Jejich články sdělovaly všeobecně známé údaje, že se Ústí stalo cílem dvou těžkých spojeneckých náletů 17. a 19. dubna 1945, při kterých zahynulo minimálně 512 obětí (to je počet mrtvých doložených z archivních záznamů, neonacisté rádi zdůrazňují horní hranici odhadů, což je až 1500 obětí). Exploze pum zničily větší část historického jádra města, jedna ze čtvrtí „Ostrov“ přestala zcela existovat. Ústí přišlo o 20 až 25 procent svého bytového fondu. S Plzní patřilo k nejvíce poničeným českým městům za druhé světové války. Památkou na devastující účinek náletu je dodnes nahnutá věž gotického kostela, která se po zásahu vychýlila od kolmé osy o 201 cm a patří nyní k nejšikmějším věžím světa.

Zásadní rozdíl jsou ale v interpretaci těchto historických skutečností. Neonacisté zdůrazňují pouze vybraná fakta, která vytrhávají z kontextu a především subjektivně hodnotí události zkrесlenou optikou současného neonacistického vidění světa:

„Bylo skutečně bezpodmínečně nutné bombardovat město Ústí nad Labem, když do konce války zbývalo málo přes dva týdny? Fronta v té době prakticky neexistovala, všechny německé „vojenské“ přesuny se týkaly hlavně převozu raněných co nehlouběji do týlu a snahy dostat se do amerického zajetí. Bylo opravdu nevyhnutelné zabít v předvečer konce války na 700 lidí? Ovlivnila tato akce nějak válečné operace? Bojím se, že ne. Řekl bych, že tento nálet byl naprosto zbytečný. Umírali zde prostí lidé, kteří hledali úkryt před běsněním Rudé armády v Polsku a před terorem anglo-amerických bombardovacích svazů v Německu.“(Anonym, Smutná otázka s příchutí smrti, 15. 08. 2007, www.nacionaliste.com)

„Smutné“ otázky sice nejsou v textu míněny jako výzva k demokratické diskuzi, nýbrž jen jako projev zpochybování „oficiálního“ pojetí dějin, ale pro ukázkou, jak se zde manipuluje s historií,

bude názorné na ně odpovědět.

„Bylo skutečně bezpodmínečně nutné bombardovat město Ústí nad Labem, když do konce války zbývalo málo přes dva týdny?“

Město Ústí nad Labem bylo naprosto regulérním taktickým cílem spojeneckého letectva. Šlo o průmyslovou metropoli důležitou pro zbrojní výrobu třetí říše. Hlavním ústeckým cílem bombardérů byla zdejší dopravní infrastruktura. Po zničení Drážďan bylo Ústí jedním z nejdůležitějších dopravních uzlů v široké oblasti. Kříží se tu několik železničních tratí, stojí tu obrovské seřadovací nádraží, to vše je úzce navázáno na labské přístavy.

A že se nálety na Ústí odehrály sotva tři týdny před koncem války? To víme dnes, kdy skončila druhá světová válka. 17. ani 19. dubna 1945 neměl nikdo ponětí, zda to bude za týden, či za měsíc, či kdy konečně.... Velká část dosud nezajatého nacistického vojska ze setrvačnosti dál poslušně plnila rozkazy. Samotné Ústí se připravovalo na tuhou obranu. Vojenský velitel města výslovně prohlásil severočeskou metropoli za pevnost. Skutečný konec válečným útrapám přinesla až rozhlasová zpráva o bezpodmínečné kapitulaci odvysílaná 8. května. Avšak i poté ještě v Ústí umírali lidé kulkami fanatických vojáků SS.

„Bylo opravdu nevyhnutelné zabít v předvečer konce války na 700 lidí?“

O „předvečer války“ platí totéž, co v první odpovědi. O nezbytnosti zabít v Ústí 700 lidí.... Obyvatelstvo města nebylo cílem bombardování, tím byla především ústecká nádraží a mosty. Tyto objekty ale bohužel leží prakticky v centru města. Při bombardování z výšky sedmi až osmi kilometrů za tehdejších technických možností byla běžná odchylka dopadu pumy od cíle řádově ve stovkách metrů. Podle leteckých snímků pořízených záhy po bombardování, byl z tohoto hlediska nálet na Ústí velmi přesný. Bohužel v dopadovém pásmu podél železnice stály desítky obytných domů, které zcela zničily exploze a v jejichž sutinách zemřely stovky lidí. Oběti navíc nemuselo být tolik, kdyby nacistické velení města nezastavilo záchranné práce na vyprošťování zasypaných lidí ve zřícených domech a neposlalo všechnu techniku na obnovu poškozené dopravní infrastruktury. To je jednoznačný důkaz, že pro ústecké nacisty bylo ještě na konci dubna 1945 vedení války i na úkor dalších obětí z řad vlastního obyvatelstva zcela provažné.

„Ovlivnila tato akce nějak válečné operace?“

Je logickou taktikou poškodit dopravní infrastrukturu nepřítele, protože to ho na čas ochromí – znehybní. To se v Ústí po náletu stalo, i když se provoz na železnici podařilo s nasazením všech dostupných sil obnovit v překvapivě krátké době. Ovšem totální devastace města notně urychlila rozpad místní samosprávy a demoralizovala i místní vojenské a stranické složky nacistické říše. Proto se podařilo hrstce českých obyvatel města a německých antifašistů ještě před příchodem osvobodeneckých armád bez krveprolití převzít kontrolu nad městem. Neuskutečnilo se tak dobývání Ústí, které by určitě stálo mnoho životů. Chaos v rozbombardovaném městě také

pomohl antifašistům zabránit nacistům v naplnění neronských rozkazů Adolfa Hitlera o spálené zemi, v rámci níž byl už připravený odstřel řady strategických objektů ve městě, především labské přehrady a labských mostů.

„Umírali zde prostí lidé, kteří hledali úkryt před běsněním Rudé armády v Polsku a před terorem anglo-amerických bombardovacích svazů v Německu.“

Tato věta sice není míněna jako otázka, ale je v ní zaklíčované důležité, neřku-li stěžejní sdělení neonacistů k této historické epoše. Prostí lidé skutečně ve válce umírali, to je bohužel smutný úděl prostých lidí prakticky ve všech válkách. Jde o to, komu připočteme vinu za jejich smrt. Logicky se nabízí nacistické Německo, jako agresor, který druhou světovou válku vyvolal, který ji s děsivou kreativitou rozvinul do nebyvalých parametrů. Daleko posunul hranici brutality a například kobercové bombardování cílů bez ohledu na ztráty civilních obyvatel, či přímo s cílem co největších ztrát, je právě vynález nacistického letectva (bezprecedentní bombardování Rotterdamu, španělské Guernicy, britského Coventry nebo vyhrožování ministra letectva třetí říše Göringa československému prezidentu Háchovi vybombardováním Prahy).

Kdo je ale podle neonacistů agresor a kdo oběť? Autor citovaného článku nám předkládá pohled viděný z perspektivy nacistického Německa. Doslova používá terminologii z projevu ministra nacistické propagandy Goebbelse: *„běsnění Rudé armády, teror anglo-amerických bombardovacích svazů“*. Za oběti „teroristického útoku Anglo-Američanů“ označovala mrtvé i dobová nacistická propaganda v Ústí nad Labem. Příznačné je také vyzdvižení jedné ze skupin obětí náletu, a to německých uprchlíků, kteří se do Ústí uchýlili před postupující frontou z vnitrozemí Německa a z polských území.

Při vlastním pochodu neonacistů v Ústí pak zazněla od jejich řečníků vyjádření, která snad Goebbelsovu propagandu ještě předčila. Za všechny uvedme označení pilotů spojeneckých bombardérů „bestiemi v kokpitech“. Připočteme-li k tomu teatrální inscenaci ústeckého pochodu, nepokrytě inspirovanou hrůzu nahánějícími přehlídkami nacistických organizací (bubny, pochodně atd.), nemůžeme pochybovat o smyslu údajně pietního pochodu, který ústecký historik Václav Houfek nazval velmi trefně „Tancem vrahů na hrobech obětí“.

Popisovaný případ se zdaleka netýká jen Ústí nad Labem. Podobnou tradici se neonacisté snaží naroubovat i na další česká města postižená bombardováním za druhé světové války (Plzeň, Praha, Kralupy nad Vltavou, aj.)

SUDETSKÁ OTÁZKA

Vedle tématu spojeneckého bombardování se neonacisté začínají ve větší míře ujímat také témat poválečného násilí na sudetských Němcích. Opět se spisovatelství tváří, že otvírají dávná tabu. Přitom česká společnost se s problematickými dějinami odsunu intenzivně vyrovnává už od devadesátých let. Nejděsivější případy byly detailně prozkoumány historiky a často i policejními vyšetřovateli. Česká strana se s nimi minimálně vypořádala vyjádřením lítosti nad spáchanými zločiny, odehrála se řada veřejných aktů smíření, kterých se zúčastnili Češi i Němci. Ovšem tento pozitivní trend ve vývoji česko-německých vztahů není zřejmě vhod neonacistickým kruhů. Tam, kde už jednou došlo ke smíření, se snaží znovu vyvolat střet.

Ústí nad Labem bohužel opět nabízí názorný příklad. V severočeské metropoli se 31. července 1945 odehrál jeden z největších poválečných masakrů na místní německé obyvatelstvo. Nejdříve explodoval velký sklad munice ve čtvrti Krásné Březno. Výbuch zabil 26 lidí a vyvolal obrovskou paniku. Výbuch, jehož příčiny zůstávají dodnes nevyjasněné, připočetl rozvášněný dav německým sabotérům. To rozpoutalo pogrom na místní Němce označené bílými páskami. Dav civilistů i příslušníků vojska házel Němce z Benešova mostu do Labe, střílel po nich, ubíjel je, topil v požárních nádržích. Napadeni byli i ti Češi, kteří se pokoušeli násilím zabránit. Než disciplinovaná část vojska situaci uklidnila, vyžádal si masakr nejméně 50 až 100 obětí.

Při posledním kulatém výročí události v roce 2005 vyšla o okolnostech masakru kniha ze společného bádání českých a německých historiků, která přednesla i několik možných vysvětlení. Na mostě Edvarda Beneše odhalilo město pamětní desku obětem násilí. Vzpomínkového aktu se účastnili i příbuzní některých obětí.

V roce 2009 se neonacisté ujali této události po svém. Uspořádali první ročník vlastního vzpomínkového aktu na mostě a možná se pokusí založit tradici dalšího pietního pochodu ve městě. K tomu přišli s provokativní žádostí na vedení města, aby místo masakru, most Edvarda Beneše, přejmenovalo. „*Pojmenovat po tomto prezidentovi most, na němž víceméně i jeho vinou umírali nevinní lidé, je natolik absurdní a cynické, jako kdyby hlavní ulice v současných Lidicích nesla jméno K.H. Franka.*“ (Ladislav Malý, Milan Tobiáš, Tomáš Kralík, Jan Beránek, *Požadavek občanů na přejmenování mostu Edvarda Beneše v Ústí nad Labem. Altermedia.info*). **Jako nové jméno pro most vybrali autoři jméno vůdčí postavy předválečné Německé sociální demokracie v Československu Wenzla Jaksche. Paradoxem je, že lidé spojení s neonacistickým hnutím svůj požadavek zaštitili osobou čelního odpůrce nacismu v řadách českých Němců. Navíc jméno prezidenta Beneše most nese už od svého postavení v roce 1936 a označení vybralo a schválilo tehdejší vedení města, kde převládali právě němečtí sociální demokraté.**

Autoři požadavku si samozřejmě opět z historie vybrali jen to, co zapadá do jejich vidění světa. „*Československými tajnými službami, vedenými již v té době bolševiky a sovětskými*

poradci, inscenovaný výbuch v Krásném Březně měl „přesvědčit“ představitele západních mocností, které tehdy jednaly na konferenci v Postupimi, o nemožnosti žít spolu s Němci v jednom státě,“ tvrdí nekompromisně, aniž by přiznali, že uvádí jen jednu z řady verzí předložených historiky, z nichž dnes bohužel ani jednu nelze podložit jednoznačným důkazem.

Obecně neonacisté podávají historické problémy soužití Čechů a Němců v českých zemích naprosto jednostranně, překvapivě s akcentováním „českých“ prohrěšků. S trochou nadsázky lze říci, že podobné texty působí, jakoby je sepsala ta nesmiřitelná část odsunutých Němců, která se nikdy nezbavila „hnědého“ myšlení. Ale co může člověk očekávat od skupiny, která v Jihlavě v červnu 2009 zorganizovala „Pochod za oběti druhé světové války“ a na pozvánce zobrazila německou helmu zapadanou v dubovém listí.

Ovšem ne vždy je orientace neonacistů tak transparentní a na citlivé téma historie česko-německých vztahů mohou „nachytat“ i člověka na hony vzdáleného neonacistické ideologii. Tak se například v Ústí nad Labem nevědomky stal aktérem neonacistické piety za oběti masakru na Benešově mostě i antikomunistický aktivista Jan Šinágl. Když se později dověděl, s jakým druhem lidí si připomněl památku zabitých Němců, byl velmi nemile překvapen.

Na svých webových stránkách se neonacisté po svém vyslovují k řadě dalších historických témat v časovém rozsahu sahajícím už do pravěku (keltské osídlení Čech, pohan-ské zvyky, legenda svatého Václava, srpen 69 aj.). Žádné z témat ovšem není tak zrádné a nebezpečné jako témata pokoušející se ospravedlnovat zločiny německého nacismu a zpochybňovat jeho vinu na utrpení obětí druhé světové války.

Extremistická shromáždění a možnosti spolupráce Policie ČR s obcemi

Kateřina Jamborová, Lubomír Janků

Odbor bezpečnostní politiky, Ministerstvo vnitra ČR

Ze strany obecních úřadů často zaznívají v souvislosti s extremistickými shromážděními námitky, že úředníci obcí nejsou odborníky na extremismus, nedokáží sami odhalit závažný účel shromáždění, nemají dostatečné informace o možných účastnících pochodu a nemají možnost získat podklady nutné pro odůvodnění zákazu shromáždění, nebo k odpovídající přípravě na samotný průběh shromáždění, mají obavy o svoji bezpečnost v případě, že shromáždění rozpustí. Právě z těchto důvodů je nezbytné, aby obecní úřad měl navázanu efektivní spolupráci s Policií ČR.

Právě za účelem nastavení efektivního způsobu spolupráce mezi policií a obcemi uvádí zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR v § 16 možnost využití kvalitativně nového nástroje spolupráce organizačních článků Policie ČR určených policejním prezidentem a obcí. Tímto nástrojem je institut písemné koordinační dohody o vzájemné spolupráci při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku. Využití koordinačních dohod podle § 16 má zlepšit a prohloubit možnosti vzájemné kooperace obcí a Policie ČR. Cílem je zkoordinování plnění úkolů Policie ČR v oblasti veřejného pořádku s plněním působnosti obcí v oblasti místních záležitostí veřejného pořádku a naplnění principů community policing.

Ustanovení § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR vymezuje věcnou působnost Policie ČR, tedy druh a šíři úkolů v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Tato působnost je obecná, subsidiární vůči působnostem ostatních bezpečnostních institucí v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti státu v tom smyslu, že zatímco ostatní bezpečnostní instituce mají pouze specializované úlohy v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti, které stanoví příslušné zvláštní zákony, Policie ČR se stará o vnitřní bezpečnost všeobecně. V případě, že není určitý orgán veřejné moci speciálně zákonem povolán k ochraně vnitřního pořádku a bezpečnosti v určité oblasti působnosti, nastupuje subsidiárně působnost Policie ČR.

Mezi orgány veřejné správy, se kterými Policie ČR dle § 14 zákona o Policii ČR spolupracuje, jsou uvedeny mimo jiné i obce. Nelze totiž opominout působnost obcí v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti vyplývající z ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obecním zřízení, v souladu s nímž obce zodpovídají za záležitosti veřejného pořádku ve svém obvodu. Primární odpovědnost za zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku má tedy obec, nikoliv Policie ČR. Neznamená to samozřejmě, že by odpovědnost za bezpečnost a veřejný pořádek při extremistických shromážděních ležela primárně na obcích. Ochrana bezpečnosti a veřejného

pořádku v souvislosti s projevy extremismu přednostně spadá do pravomoci Policie ČR, ale k zajištění efektivní ochrany veřejného pořádku při konání extremistických shromáždění a k řešení možných problémových situací je nevyhnutelné, aby v co nejužší míře spolupracovaly všechny zainteresované subjekty v rámci svých možností, oprávnění a pravomocí.

Koordinační dohody jsou tedy nástrojem institucionalizace horizontální kooperace a spolupráce mezi obcí a příslušným útvarem Policie ČR. Jde o organizační ujednání, nikoliv právně závazný akt, ze kterého by jejím stranám vznikaly práva a povinnosti, jejichž neplnění by se dalo formálním způsobem sankcionovat. Z povahy koordinační dohody plyne, že nejde o veřejnoprávní smlouvy ve smyslu § 159 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, jak ji zná např. § 3a zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii. Je proto třeba, nezaměňovat pojem koordinační dohody podle tohoto ustanovení s tzv. koordinačními veřejnoprávními smlouvami, jakožto jedním ze základních druhů veřejnoprávních smluv. Vztah založený koordinační dohodou není veřejnoprávním vztahem podle správního řádu, ale je založen na principu dobrovolnosti a „chtění“ zúčastněných stran plnit své závazky dobrovolně.

I když zákon koordinační dohody vymezuje jako nástroj primárně určený ke spolupráci v oblasti místních záležitostí veřejného pořádku, je možné (a právě pro oblast extremismu se jeví jako velmi vhodné), aby na základě dohody mezi Policií ČR a obcí bylo do těchto koordinačních dohod zahrnuta i ustanovení o koordinaci v jiných oblastech, které spadají do působnosti obou orgánů. Tak mohou být jejich součástí i ujednání právě v takových průřezových oblastech, jakými je potírání různých forem extremistické činnosti (což může zahrnovat širokou škálu činností od spolupráce při práci s menšinami až k nastavení společných postupů při konání extremistických shromáždění).

V § 16 odst. 3 zákona o Policii ČR je vymezen demonstrativní výčet náležitostí koordinačních dohod. V první řadě by měly koordinační dohody obsahovat vymezení forem a nástrojů koordinace Policie ČR a obce při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku v obci. V dohodě by mělo být vymezeno stanovení úkolů obce a Policie ČR v oblasti předcházení protiprávním jednáním porušujícím veřejný pořádek a při porušení veřejného pořádku v obci. Dále zákon výslovně zdůrazňuje stanovení podílu (personálního, materiálního, finančního atd.) na plnění výše uvedených úkolů. Jako nezbytný nástroj efektivní spolupráce by nemělo v dohodě chybět stanovení toho, jakým způsobem bude vyhodnocováno plnění úkolů stanovených dohodou a odstraňování souvisejících nedostatků. Dále by měla být určena doba, na kterou je dohoda uzavírána. Ta může být v zásadě na dobu určitou či neurčitou. V neposlední řadě zákon uvádí možnost v dohodě stanovit způsoby a podmínky případného poskytování finančních prostředků na plnění úkolů v oblasti místních záležitostí veřejného pořádku.

Policejní útvary, které mohou takovou koordinační dohodu s obcí uzavřít, určuje závazný pokyn policejního prezidenta č. 211 ze dne 29. prosince 2008 o zavedení metody community policing do praxe u Policie ČR. Jedná se o obvodní (místní) oddělení a další útvary a organizační člán-

ky určené ředitelem krajského ředitelství Policie ČR a ředitelem útvaru Policie ČR s celostátní působností. V příloze č.1 tohoto závazného pokynu lze nalézt také vzor koordinační dohody, který vychází ze zákonem vymezeného obsahu.

Jak jsme již zmínili, výčet náležitostí je v zákoně o Policii ČR pouze demonstrativní, a tak součástí koordinační dohody mohou navíc být například následující ujednání, týkající se potírání extremistické činnosti:

I. obecné stanovení společné vůle k prohloubení koncepční i praktické spolupráce při řešení problémů sociálně vyloučených lokalit a s tím spjatého boje proti extremistické činnosti

II. koordinace činnosti při konání extremistických shromáždění

a) před shromážděním

– **určení kontaktních osob**; na mnohých úřadech spadá agenda shromažďovacího práva do působnosti občanskosprávních odborů, avšak není tomu tak vždy. Jako první krok proto doporučujeme úřadům jasně stanovit osobu, která bude mít agendu shromažďovacího práva na starosti a která bude zodpovědná za komunikaci s policií. Jméno této kontaktní osoby (osob) může být součástí koordinační dohody. Rovněž Policie ČR může v koordinační dohodě určit konkrétního policistu, který bude zodpovědný za výměnu informací o veřejných shromážděních se zástupci obecního úřadu.

– **efektivní a včasná výměna informací**, zatímco obecní úřad může Policii ČR poskytovat informace o oznámených shromážděních, Policie ČR může obecnímu úřadu sdělovat v rámci svých poznatků informace o zjištěných akcích, které by mohly mít charakter shromáždění a nejsou oznámeny. Policie ČR může dále obci poskytovat řadu informací důležitých pro rozhodnutí o zákazu shromáždění, (zejména z důvodu „hrozícího závažného nebezpečí pro zdraví účastníků“, nebo pokud by „omezení dopravy bylo v rozporu se zájmy obyvatelstva), případně o charakteru hnutí podílejících se na organizaci shromáždění, nebo o osobě svolavatele apod.(je však již dále na obecním úřadu, jak si získané informace vyhodnotí).

Právě určení takových konkrétních informací, případně jejich rozsah a způsob efektivní výměny, mohou být určeny v koordinační dohodě.

– **uspořádání koordinační schůzky**; před konáním samotného shromáždění je vhodné uspořádat koordinační jednání, kde budou diskutovány společné postupy pro různé alternativy vývoje shromáždění, a to i s ohledem na možné rozpuštění shromáždění na místě. V rámci jednání je rovněž vhodné domluvit se na případné technické pomoci, zajištění bezpečnosti úředníka, rozdělení úkolů, způsoby informování ohrožené menšiny a další spolupráce s ní.

Součástí koordinační dohody tak může být závazek svolat takovou schůzku, případně vůle takové schůzky se účastnit, dále může být určeno, v jakém časovém horizontu před samotným konáním extremistické shromáždění by se schůzka měla uskutečnit a v obecné rovině mohou být vymezeny body jejího programu.

b) v průběhu shromáždění

- **přítomnost zástupce obecního úřadu;** ten by měl být na místě konání shromáždění přítomen, aby mohl v případě porušení zákona v rámci svých oprávnění shromáždění rozpustit. Povinnost zajistit na extremistickém shromáždění přítomnost odpovědného pracovníka obecního úřadu, může být zakotvena právě v koordinační dohodě.
- **způsob poskytování informací;** součástí koordinační dohody by mělo být vyjádření toho, že jednotlivé subjekty budou po celou dobu shromáždění ve vzájemném kontaktu a budou informovány o jednotlivých krocích, např.: o záměru rozpustit shromáždění, o záměru provést policejní zákrok apod.
- **vzájemné určení rolí při ochraně veřejného pořádku;** jednotlivé subjekty mají své povinnosti a oprávnění stanoveny primárně zákonnými normami. Obce, které mají zřízenou obecní policii, se velmi zajímají o možnost zapojení obecní policie při zvládnutí extremistických shromáždění. V této souvislosti je však nezbytné upozornit na odlišné postavení policie obecní a Policie ČR. Podle zákona o obecní policii je obecní policie orgánem obce, zřízeným a zrušovaným zastupitelstvem obce v samostatné působnosti. Jejím hlavním úkolem je zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku v rámci působnosti obce. Podle zákona obecní policie neplní roli „služby pořádkové policie“, neprovádí hromadné zákroky. Strážník není vyškolen ani vycvičen k provádění specializovaných zákroků, tak jako policista. Zabezpečování veřejného pořádku v souvislosti s projevy extremismu je tak přednostně v kompetenci Policie ČR. Pouze Policie ČR může realizovat příslušná bezpečnostní opatření, to jak preventivní, tak i represivní. Na druhou stranu obecní policie může při potírání extremismu plnit subsidiární roli zejména při ochraně bezpečnosti osob a majetku, avšak jen a pouze v rozsahu svých povinností a oprávnění.

c) po ukončení shromáždění (poskytování informací médiím, vyhodnocení spolupráce...).

III. výměna informací mezi Policií ČR, obcí a dalšími zainteresovanými subjekty, působícími zejména v sociálně vyloučených lokalitách (zapojení styčných důstojníků pro menšiny, terénních sociálních pracovníků a spolupráce s neziskovým sektorem).

Zajištění pravidelných setkání a předávání informací o situaci v sociálně vyloučených lokalitách může být mimo jiné využito při plánování bezpečnostních opatření v případě konání extremistického shromáždění. Role neziskových organizací může mít pozitivní přínos v tom, že zástupci těchto organizací, kteří jsou v pravidelném kontaktu s obyvateli sociálně vyloučených lokalit a mají často jejich důvěru, jsou schopni tlumit napětí (např.: působením na osoby v případě extremistických provokací či včasným informováním obyvatel těchto lokalit o aktuálním vývoji, o možné hrozbě ze strany extremistů a o aktuálních činnostech policie) a tím předcházet možné eskalaci konfliktu.

Z důvodu efektivního využívání spolupráce s neziskovým sektorem, je vhodné v místech, kde zástupci konkrétních organizací či sdružení aktivně působí, aby do koordinační dohody (např. ve formě přílohy ke koordinační dohodě) mezi Policií ČR a obcí byl způsob spolupráce s takovými konkrétními subjekty zakotven.

V případě, že by mohl hrozit konflikt mezi pravicovými extremisty a obyvateli sociálně vyloučených lokalit, je vhodné oslovit i Agenturu pro sociální začleňování, která disponuje sítí seriózních kontaktních osob v těchto lokalitách. Tyto osoby jsou schopny tlumit napětí v případě extremistických provokací.

IV. vymezení možnosti vytváření a stanovení pravidel společných hlídek obecní policie a Policie ČR v sociálně vyloučených lokalitách, včetně stanovení postupu v případě konfliktů jejich úkolů či způsob koordinace a velení společným hlídkám.

Oprávnění obecního úřadu podle zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím

– je zřejmé, že role obecních úřadů jako orgánu vykonávajících státní správu na úseku práva shromažďovacího je neopominutelná. Manévrovací prostor obecního úřadu není na první pohled nijak široký, přesto mu zákon o právu shromažďovacím svěřuje celou řadu důležitých oprávnění a je na úřadu, jak efektivně je dokáže využít.

Úřad může s ohledem na místní podmínky nebo veřejný pořádek navrhnout svolavatelé konání shromáždění na jiném místě nebo v jinou dobu (§ 8 zákona o právu shromažďovacím), dále může uložit, aby shromáždění konané ve večerních hodinách bylo ukončeno tak, aby nedocházelo k rušení nočního klidu (§ 9 zákona), zákon dále stanoví svolavatelé povinnost poskytnout úřadu na jeho žádost potřebnou součinnost nezbytnou k řádnému průběhu shromáždění (§ 6 odst. 5 písm. a) zákona). Z praxe měst, kde se konají pravidelná shromáždění extremistů, je zřejmé, že právě jednání se svolavatelé před uskutečněním shromáždění může být velmi efektivním nástrojem k zachování pokojnosti shromáždění. Obecní úřad by se měl v případě podezření o věrohodnosti oznámeného účelu, eventuálně v souvislosti s jemu známými informacemi o svolavatelé či případných účastnících zajímat zejména o to, zda bude přítomný dostatečný počet pořadatelů, kudy přesně povede trasa pochodu, jaká opatření má svolavatel v úmyslu přijmout, aby shromáždění mělo pokojný průběh atd. Pokud dojde k naplnění zákonem stanovených podmínek, je úřad oprávněn shromáždění ještě před jeho konáním zakázat. Je však třeba pamatovat na to, že zákaz shromáždění by měl být krajním řešením v případech, že se nepodařilo se svolavatelem dohodnout na alternativním čase případně místě konání shromáždění. Úřad by se však neměl snažit o zákaz shromáždění za každou cenu. Zákon úmyslně stanovuje podmínky pro zákaz shromáždění přísné, neboť na zákaz je nutné nahlížet jako na krajní možnost. Obecní úřad však nezůstává bezmocný, pokud v průběhu shromáždění vyjde najevo, že shromáždění směřuje k protidemokratickým výzvám, což nebylo možné prokázat před samotným zahájením shromáždění. Kdykoliv v průběhu shromáždění může totiž zástupce obecního úřadu po naplnění zákonem stanovených podmínek přistoupit k rozpuštění shromáždění na místě.

Některé obce se s extremistickou činností a případnou aplikací shromažďovacího zákona setkávají méně často a je pro ně obtížné se v této problematice zorientovat. Právě z tohoto důvodu vydalo Ministerstvo vnitra v červnu 2009 Manuál pro obce k zákonu o právu shromažďovacím, kde se podrobně zabývá jednotlivými spornými výkladovými otázkami zákona. Manuál je zveřejněn i na webových stránkách Ministerstva (www.mvcr.cz), kde jsou pravidelně zveřejňovány aktuality související s danou problematikou, výkladová stanoviska ke sporným otázkám apod. Součástí Manuálu jsou i kontakty na odborné koordinátory z krajských úřadů, pro které Ministerstvo pořádá pravidelné konzultační dny a kteří jsou schopni poskytnout obcím v případě pochybností kvalitní informace.

Cesta může vést i jinudy než přes paragrafy

Michal Mazel

Je nepochybné, že policie, státní zástupci, soudy, probační a mediační služba či úředníci na úseku práva shromažďovacího mají v rukou velmi silné nástroje, použitelné na ochranu společnosti před neonacisty. Je zrovna tak nepochybné, že spoléhat se jen na cestu roubenou paragrafy by byl osudový omyl. Neonacismus je systematickým, promyšleným útokem na svobodu všech občanů a komu je to jedno, ten si sám se svou svobodu zahrává. Každý ve svém bezprostředním okolí a svými možnostmi můžeme ohradit proti rozněcování nenávisti, povzbuzování nepřátelství mezi lidmi, proti paušalizování a ukazování na nějakou údajně nepřátelskou menšinu hodnou potrestání. Je normální se v takových případech ozvat. Není na tom nic ideologicky urputného, je to naopak čirý pragmatismus, jednání, které se vyplatí. Pokud to necháme být, za nějakou dobu zjistíme, že i nás někdo ukazuje jako nepřátele a že se nás není ochoten nikdo zastat. Ozvat se je přitom možné klidně a důstojně. Nejen proti otevřeným neonacistům, ale i proti podnikatelům s politikou, kteří (ve stylu hesla „nekupujte fašismus u nácků, prodáme vám lepší“) používají rozvířování sociální nenávisti jako metodu svého politického sebeprosazení nebo znovuvzkříšení. Metoda veřejného se otočení zády, zaujetí jasného odmítavého postoje, tak efektivně zrealizovaná v rámci ústecké iniciativy „V Ústí (neo)nacisty nechceme“ může posloužit k aktivizaci povědomí o občanských právech i povinnostech, takže její význam přesahuje rámec ochrany společnosti před šířiteli nenávisti a pomáhá nám připomenout si, že jsme občany.

Občanství v sobě nepochybně nese i značný kus zodpovědnosti – rodič by proto měl svým dětem umět vysvětlit, jaký svět jim nabízejí neonacisti, učitel by dětem měl povědět o událostech, které starší z nás zažili na vlastní kůži, novinář by neměl neonacisty a fašisty legitimizovat tím, že z nich bude dělat zajímavou subkulturu s poněkud vyhocenými názory, občas je pozve do vysílání a sem tam sepiše popuzený sloupek o „nepřizpůsobivých“, protože takové sloupky lidé chtějí číst. Nepoučené paušalizující tlachání o nepřizpůsobivých či o geneticky ke kriminalitě předurčených Romech totiž vytváří neonacistům a fašistům operační prostor, ve kterém se mohou legitimně pohybovat s argumentací, že neříkají přece nic jiného, než co se dá už běžně občas zaslechnout v mainstreamových médiích.

A co můžeme, bavíme-li se o ochraně před šířiteli sociální nenávisti, chtít - kromě dodržování zákonů a jejich vymáhání - po těch, kteří byli povoláni do veřejných postů? Co mohou dělat starostové, zastupitelé, úředníci veřejné správy? Ti mají přímo povinnost být slyšet, pokud v jejich městě chce někdo napadat jakoukoli právem chráněnou skupinu lidí nebo propagovat neonacismus. Máme dobré i zcela špatné příklady praxe z různých měst České republiky, zajímavé zkušenosti můžeme čerpat z Německa. Někdy samospráva dělá, že ji neonacistické srazy vůbec nezajímají a že vše je věc policie. Někdy se odmítnou na místo akce třeba jen vydat, jindy, což bývá ještě smutnější, tam jsou, ale tváří se, jako by nebyli. Můžeme pak na mnoha místech vidět zástupce samosprávy, jak poslouchají sprosté urážky svých

spoluobčanů, oslavování nacionálního socialismu a usmívají se a dívají se do země a nedělají nic. Ještě jindy a to už je vysloveně hloupost, se místní samospráva začne neonacistům podbízet a chce s nimi vést jakousi „debatu“, nebo dokonce přistoupí na jejich hru a začne se jim jakoby zpovídat. Je to stejná chyba, jako kopat neonacisty do hlavy. Obojí je svým způsobem legitimizuje. Je-li vůči nim použito násilí, získávají statut mučedníků, což milují. Pokud jsou přizváni do diskuse, jsou stejně tak nadšení – sice nemají vůbec žádná propracovaná řešení naprosto čehokoli, a pracují jen s uzavřeným systémem demagogických floskulí, to se ale v záplavě celkové politické bezobsažnosti ztratí, a oni získají to, co tak potřebují – legitimitu a status.

Organizují-li neonacisté demonstrace, aby uctivali svoje zákonem uznané válečné zločince, hrubě urážejí památku lidí, které historičtí nacisté zabili či které připravili o jejich blízké. Je zcela na místě, když v takový okamžik není veřejný protest ponechán na skupinách radikálních anti-fašistů, kteří se se svými neonacisty chtějí poprat. Lidé z obecního zastupitelstva, představitelé místních zájmových a občanských iniciativ nebo prostě nelhostejní občané by měli vstoupit do veřejného prostoru a klidně, důstojně, bez násilí se vyjádřit. Lze to udělat nápaditě, vtipně, přitom ale s poukazem na to, že tu jde o velmi vážné věci. Lze přizvat podnikatele, občanská sdružení, lidi z místních médií, divadel, galerií a jiné lidi schopné oslovit veřejnost. Lze se obrátit na historiky, jejichž argumentace zde může být mrazivě působivá, strohá, a přitom – bavíme-li se o historickém nacismu – naprosto jednoznačná. V Německu se do protinacistického vyjádření veřejného názoru zapojují i odbory – není žádný důvod, proč by se v budoucnu nemohly i zdejší odborové organizace v tomto směru angažovat.

Podobně, když už k nějakému násilí dojde, je zcela na místě, aby místní samospráva zorganizovala zcela zřetelnou akci sociální pomoci poškozeným. Ta se dá realizovat různě, jistě nejlepší je, pokud má lidský rozměr, šitý na míru konkrétnímu případu. Lze pomoci finanční sbírkou, zásadní význam má ale také kvalifikované poradenství, ať už právní nebo psychologické. Strašné a neodpuštělné je, pokud se ze samosprávy začnou trousit komentáře typu „oni si to beztak zasloužili“ nebo nehoráznosti o tom, že jde o střety mezi dvěma na kraji společnosti stojícími extremistickými seskupeními, rasisty a Romy. Rasistický útok si nikdy nikdo nemůže zasloužit, Romové jsou jeho oběťmi, jejich napadání profesionálními rabiáty je naprosto nežádoucí a jakákoli relativizace těchto skutečností nás nenápadně zbavuje jistot, které zatím pokládáme za samozřejmé. Pumpování strachu mezi lidí žijící v sociálně vyloučených lokalitách situaci těchto lidí zhorší a jejich připravenost se ze svého ghetta chtít vymanit se i vinou toho zmenšuje.

Instituce veřejné správy samozřejmě také mohou poskytovat kvalifikovanou pomoc ve formě supervize svým vlastním lidem, kteří jsou vystaveni denně tomu, že musí zvládat svoje předsudky, případně si nové nevytvářet. Pokud se instituce chovají ke svým vlastním lidem jako k lidem, pečují o ně nejen hmotně, ale i psychosociálně, lze věřit tomu, že se to odrazí i na vztahu zaměstnanců těchto institucí k jejich klientům.

Polarizace společnosti může narůstat, ostrovů nenávisti může být stále více a tak nezbyvá, než se začít bavit o tom, jak se tomu bránit. Jsme zde v řadě ohledů teprve na začátku. Postupně vznikají kursy občanské odpovědnosti či systémy školení pro úředníky či jiné zaměstnance veřejné správy. Tato „občanská nauka pro dospělé“ se zpočátku, po pádu komunismu, podceňovala, ale moje osobní zkušenosti z četných školení, které pořádám pro policisty či úředníky mne přesvědčují, že různých uvanutých stereotypů je mezi nimi stále dost. Můžeme se je tedy postupně snažit odstraňovat.

Občanská společnost – přirozená bariéra proti rasismu, xenofobii a krajní pravici

Klára Kalibová, In IUSTITIA

Veřejná shromáždění krajní pravice tvoří zlomek všech shromáždění ročně pořádaných ve veřejném prostoru. Zhruba pět procentům ultrapravicových demonstrací se dá předem zabránit zákazem a dalších až dvacet procent může být rozpuštěno pro rozpor se zákonem na místě. Přesto, že zbylé třičtvrtiny mohou probíhat legálně, protože rétorika krajní pravice se postupně posunuje do oblastí zákonem tolerované politické diskuse, nelze opominout, že se jedná stále o ty stejné subjekty – politické strany a neregistrovaná uskupení, jejichž veřejné aktivity přinášejí do ulic strach, paniku a násilí. Subjektům krajní pravice jde v současné době pouze o jedno – ovládnout veřejný prostor, získat nové příznivce, dostat se do lokálních zastupitelstev a získat reálnou moc a finanční zázemí, a to za pomoci hlásání rasismu, xenofobie a diskriminace.

Vztah obyvatel obcí a měst k veřejnému prostoru byl významně narušen 40 lety státního dozoru, jejichž výsledkem je přesvědčení, že v ekonomickém smyslu nevlastněný prostor je prostorem nikoho, prostorem, vůči kterému není třeba mít žádnou zodpovědnost, prostorem, o který se má starat někdo jiný. Pochodují-li neonacisté a radikální nacionalisté ulicemi českých měst a obcí, pouze zřídka se jim dostane adekvátní odpovědi v podobě jasného odmítnutí ze strany veřejné správy, ale také občanské veřejnosti. Krajní pravice této lhostejnosti využívá konceptem "boje o organizovanou vůli", tedy veřejným šířením dojmu, že reprezentuje zájmy široké veřejnosti. Svoji legitimitu přitom odvozují pouze od mlčení drtivé většiny společnosti.

Zatímco municipalita mají povinnost užívat nástroje, které mají k dispozici k tomu, aby byla zajištěna *dobrá správa* v dané lokalitě, lidé zde žijící mají možnost aktivně se podílet na vytváření demokratického společně sdíleného prostoru. Kvůli absenci vztahu k danému prostoru však k jasnému odmítnutí hlásání rasismu a násilí dlouhodobě nedochází v takovém rozsahu, který by odpovídal veřejným aktivitám krajní pravice a který by zcela přirozeně vyvažoval a zabraňoval jeho ovládnutí lží, nenávistí a propagandou.

Přesto existují jednotlivci, skupiny osob či organizované subjekty, které jednorázově nebo dlouhodobě vytváří prodemokratický protest proti veřejné činnosti ultrapravice. Geneze organizovaného i neorganizovaného antifašistického a antiracistického hnutí po roce 1989 úzce souvisí s nárůstem aktivit krajní pravice v této době. Původně se jednalo především o nárazové ad hoc protesty zpětně reagující na projevy násilného rasismu. Postupně krystalizují dva směry občanského aktivismu – demokratický antirasismus a antifašismus reprezentovaný zejména nevládními organizacemi a spontánními občanskými iniciativami a revoluční politicky motivovaný antifašismus, představovaný především uskupením Antifašistická akce.

Demokratické antirasistické hnutí nabývá různých podob. V organizované podobě bylo první významnou nevládní organizací, která zásadně zlepšila situaci ve veřejném prostoru a dlouhodobým upozorňováním na pochybení veřejné správy přispěla ke zlepšení situace, Hnutí občanské solidarity a tolerance (HOST). HOST se zhruba v rozmezí let 1993-2000 zaměřovalo na monitoring aktivit krajní pravice a rasově motivovaného násilí, rámcově poskytovalo pomoc obětem tohoto násilí a pořádalo antirasistické veřejné demonstrace jako přímou odpověď demonstracím rasistických skinheads, současně se zaměřovalo na ochranu před rasovou, etnickou, národnostní a podobnou diskriminací. Na aktivity HOSTu navázaly mnohé specializované nevládní organizace.

Monitoringem a analyzováním veřejných aktivit krajní pravice (demonstrací, koncertů white power hudby) se dlouhodobě zabývá občanské sdružení Tolerance a občanská společnost. Jedná se v zásadě o jedinou nestátní a nepolitickou expertní organizaci svého typu, schopnou rozkrýt podstatu ultrapravicových subjektů a vysloveně se orientující na prevenci negativních jevů spojených s veřejnými aktivitami krajní pravice. Archiv organizace je dlouhodobě využíván ostatními nevládními organizacemi jako podklad pro vytváření antirasistických kampaní a vzdělávacích programů. Tolerance a občanská společnost využívá ke své práci audiovizuální dokumentace, která následně umožňuje dokladovat situaci na krajně pravicové scéně, podstatu verbální propagandy i postup veřejné moci ve vztahu k nedemokratickým činnostem ultrapravice. Samosprávám poskytuje konzultace v otázkách práva shromažďovacího. V posledních letech přistoupila organizace také k názorovému pořádání protirasistických happeningů bezprostředně reagujících na významné ohrožení veřejného prostoru krajní pravice.

Významné antirasistické aktivity realizují v poslední době nevládní organizace Romea a Slovo 21, které se zaměřují především na medializaci a zviditelnění rasismu a xenofobie. Organizace Člověk v tísni k prevenci rasismu přispívá vzdělávacími a osvětovými projekty, včetně tématických besed pořádaných v rámci filmového dokumentárního festivalu o lidských právech Jeden Svět.

Nevládní organizace jsou důležitými aktéry dynamiky veřejného prostoru. Jsou partnery, kteří mohou veřejné správě poskytnout důležité podněty pro její rozhodování či zprostředkovat kontakt s obyvateli měst a obcí, včetně těch, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách, svým působením mohou významně deeskalovat násilí.

Spontánní občanské iniciativy představují pozitivní reakci společnosti na ohrožení veřejného prostoru subjekty propagujícími rasismus a xenofobii. Typicky se jedná o reaktivní demonstrace, happeningy, ale také výstavy a koncerty realizované v případech vysokého pocitu ohrožení. Ve většině případů jsou občanské iniciativy aktivní tam, kde cíle neonacistické demonstrace jsou celospolečensky považovány za odsouzené. Proto je jednodušší organizovat občanskou iniciativu v případech, kdy se neonacisté snaží projít Židovským městem v Praze v den výročí Říšského pogromu (Křišťálové noci) či usilují o změnu vnímání historie a bombardování Ústí nad Labem spojeneckými vojsky koncem II. světové války považují za genocidní akt. V si-

tuacích, kdy neonacistickými cíly jsou Romové či cizinci trvale žijící v ČR, občanská veřejnost až na výjimky nereaguje. Tento fakt je kromě jiného způsoben i všeobecně přetrvávajícím přesvědčením o příčinné souvislosti mezi problémy v sociálně vyloučených lokalitách, obývaných z významné části právě Romy, a aktivitami krajní pravice, i všeobecně vysokou mírou netolerance vůči romským obyvatelům České republiky. Argument, že Romové si za xenofobii, verbální a v konečném důsledku i fyzické napadání mohou sami, protože jsou nepřizpůsobiví většinovou společností nastaveným normám, je přitom stejně nehumánním argumentem, kterým by bylo tvrzení, že Židé si způsobili šoa.

Revoluční antifašismus představovaný především neregistrovanou Antifašistickou akcí (AFA) bývá veřejnou správou a médií často označován za politický opak neonacistického hnutí, stejně zlo. Je skutečností, že AFA se opírá o dva pilíře, které jí podstatným způsobem odlišují od demokratických antirasistických a antifašistických iniciativ, přirovnávat ji bez rozmyslu k neonacistickými militantním bojůvkám, by však bylo velmi krátkozraké a nepravdivé. Prvním, z hlediska státní správy problematickým, východiskem AFA je politická angažovanost tohoto uskupení, které se netají svojí levicovou orientací, jednoznačně vyjadřuje nedůvěru státnímu aparátu, bezpečnostním složkám a za příčinu fašismu a neonacismu považuje kapitalismus.

Druhým konfliktnějším aspektem činnosti AFA je princip boje *proti fašismu všemi prostředky*. AFA se tedy nezříká ani fyzické konfrontace aktivistů neonacistického hnutí, to z ní činí skupinu, která se obvykle dostává do hledáčku ministerstva vnitra a policie. Násilný a politický charakter AFA znemožňuje spolupráci mezi ní a nevládními organizacemi, se kterými ostatně AFA odmítá sama spolupracovat s ohledem na jejich systémotvornost. Veřejnou správou není dostatečným způsobem zohledňováno, že činnost AFA je především činností informační a aktivizační, organizací působící zdola, lokálně, a proto efektivněji. Uskupení patří od roku 1999, tedy vzniku na území ČR, k dlouhodobě neaktivnějším a nejvytrvalejším oponentům neonacistického a rasistického hnutí.

Ambivalentní vztah vůči AFA zaujímají média a veřejná správa, které na jedné straně její web používají jako užitečný zdroj informací, na druhé straně v jiných souvislostech označují organizaci za extremistickou a společensky nebezpečnou. V posledních letech AFA významně ustupuje od konfrontace neonacistických demonstrací, vymezuje se tak vůči mediálně zkreslenému obrazu, který jí řadí na stejnou úroveň s násilnými neonacisty. Všeobecně je přitom zapomínáno, že AFA konfrontuje neonacisty a neofašisty nikoli proto, kým se narodili, ale proto kým se rozhodli být – osobami, která prosazují rasismus, diskriminaci a násilí. To jí podstatně odlišuje od násilí produkovaného neonacistickými skupinami, jejichž útoky na obyvatele ČR jsou motivovány iracionální rasově nebo ideologicky motivovanou nenávistí. Nelze ani odhlédnout od faktu, že neonacističtí aktivisté mají od roku 1989 na svém kontě více než 30 rasově nebo ideologicky motivovaných vražd, ve střetu s revolučním antifašistou zahynul jeden rasistický skinhead, přičemž tento střet sám vyprovokoval.

Po intenzivní vnitřní diskusi se AFA začíná soustředit na vlastní, tedy nereaktivní, antirasistické mítinky a happeningy, které počtem příznivců převyšují podobné veřejné aktivity demokratických antifašistů v řádech až několika set účastníků. Lidé sdružení na dobrovolné a ideově jednotné bázi jsou schopni daleko efektivněji čelit neonacismu a rasismu na lokální úrovni.

Dokud AFA neodmítne násilí jako způsob působení proti rasismu a neonacismu, bude i nadále velkou částí veřejnosti považována za stejně negativní subjekt jako neonacistické hnutí. Současně by však veřejná správa a veřejnost měly vzít v úvahu, že tato skupina představuje, zejména v regionech s málo rozvinutou občanskou společností jedinou variantu, jak být aktivní proti rasismu. AFA se stává velmi atraktivní pro širokou skupinu mladých lidí, kteří sami o sobě s násilím nesouhlasí, považují však za nutné veřejně odmítnout rasismus a xenofobii.

České antirasistické a antifašistické hnutí se stále nachází převážně ve fázi reaktivního jednání, jehož hybatelem je vnější podnět v podobě veřejné aktivity krajní pravice. Tato pozice je dlouhodobě nevýhodná a neudržitelná, neboť je pozicí věčně druhého a negativně vymezeného aktivismu, který působí proti něčemu, nikoli za něco. Snahou iniciativ a občanského hnutí by tedy mělo být pravidelně vytvářet pozitivní prodemokratické aktivity, které spojují celou v lokalitě žijící komunitu.

Veřejné správě se do současnosti, až na pozitivní výjimky některých měst a obcí, nepodařilo najít úspěšný model spolupráce mezi antirasistickými a antifašistickými organizacemi a iniciativami. Přístup k nim variuje od netečnosti, přes odmítání až po aktivní zabraňování. Antirasistická veřejná shromáždění tak mohou v prvé řadě narážet na administrativní obstrukce v podobě preventivních zákazů prodemokratických demonstrací nebo kladení dodatečných podmínek na pořádání takových akcí. Veřejná správa také pravidelně delegitimizuje či oslabuje postavení iniciativ a občanských aktivit tím, že se mediálně negativně vyjadřuje k jejich snahám a úsilí, vyčleňuje je tak z řad obyvatel města, bagatelizuje jejich potřeby a oprávnění na podílení se na veřejné správě. Antirasistické hnutí organizované zdola tak může lehce ztratit motivaci k ochraně veřejného prostoru před neonacismem a vyklidit prostor subjektům krajní pravice, veřejné správě tak znovu zůstávají pouze nepřilíhší efektivní nástroje státní represe. Vysloveně negativní přístup veřejné správy k pokojným protirasistickým protestům (například v podobě zadření protestujících osob nebo neoprávněného rozpuštění demonstrace) je nutné odmítnout jako prvek, který významným způsobem ovlivňuje ochotu běžných obyvatel zapojit se do rozvoje místní komunity, podněcuje lhostejnost a oslabuje rozvoj demokratických hodnot na lokální úrovni.

Spolupráce s nevládními organizacemi a občanskými iniciativami je pro veřejnou správu výhodná. Kromě již zmíněné deeskalace násilí a napětí v lokalitě, se municipality spoluprací s občanskou veřejností jasně staví na stranu demokratických principů veřejné správy, umožňují participaci obyvatel na místním dění a v konečném důsledku umožňují jednoznačné odmítnutí zvnějšku neonacisty přinesené nenávisti.

Antirasistické a antifašistické organizované i neorganizované hnutí je významným demokrati-
začním prvkem české společnosti. V situaci, kdy není možné demonstraci krajní pravice zastavit
využitím právních nástrojů, je nutné a nezbytné využít nástroje těchto iniciativ a organizací. Prá-
vě proto je nezbytnou rolí veřejné správy najít cestu, jak původní občanské, alternativní a nevlád-
ní aktivity podporovat nebo jim aspoň dostatečně umožnit veřejný prostor před šířením nedemo-
kratických hodnot chránit. Nemělo by docházet k tomu, že prodemokratické aktivity budou veřej-
nou správou označovány za nepřijatelné, problematické či jim dokonce bude pod argumentem
veřejné bezpečnosti aktivně zabraňováno. Vyjádřit nesouhlas s rasismem a násilím je přirozenou
a pozitivní reakcí každého demokraticky smýšlejícího člověka.

Město Ústí nad Labem a opatření k minimalizaci rizik v souvislosti s akcemi extremistů

Jaroslav Kouba

Město Ústí nad Labem považuje boj s extremismem za jednu ze svých priorit. V minulosti prostřednictvím svého vedení opakovaně vyjádřilo vážné znepokojení nad mírou nárůstu extremismu v České republice, jehož krajním a nejnebezpečnějším projevem jsou často i přímé útoky na zdraví a životy lidí. Stačí připomenout nedávné události z Přerova, Janova, Plzně či tragédii z Vítkova na Opavsku. Město Ústí nad Labem, jehož středem před několika měsíci prošlo přes 500 neonacistů, se bez většího rozmyšlení rozhodlo, že nebude jen nečinně přihlížet této jasným signálům politické aktivizace protidemokratických sil, ale otevřeně a v první linii se těmto silám postaví, jednoznačně se proti nim vymezí a všemi dostupnými prostředky se aktivně připojí ke všem podobně smýšlejícím lidem a institucím. Konkrétní kroky města Ústí nad Labem se začaly formovat již v době před konáním dubnových neonacistických aktivit. Ústečtí zastupitelé na svém březnovém zasedání jednomyslně odsoudili připravované konání neonacistického pochodu, který byl plánován v krajském městě na 18. duben 2009. Záminku organizátorů, že jde o uctění památky válečného bombardování města, označili zastupitelé za zástupný motiv k projevům neonacismu a za znevážení památky těch, kteří při spojeneckém bombardování přišli o život. Zastupitelstvo města rovněž požádalo ministra spravedlnosti, aby inicioval změny zákona o právu shromažďovacím ve smyslu úpravy lhůt pro oznámení o konání shromáždění a pro jeho případný zákaz. „Neonacisté oznámí pochod prostřednictvím fyzické osoby a s uvedením falešného důvodu záměrně třeba ve čtvrtek odpoledne a lhůta pro úřad činí třikrát 24 hodin, nikoliv tři pracovní dny. Než úřad zjistí, že jde ve skutečnosti o nacistický pochod, máte po lhůtě, protože ve lhůtě figuruje víkend. Podle mého názoru by v příslušném zákoně mělo figurovat pět pracovních dnů,“ komentoval již tehdy plánovaný pochod primátor města Jan Kubata a dodal: “Zkomplikovat neonacistům život – to považuji a nadále budu považovat za svou politickou i morální povinnost. Podle mého názoru tito lidé nemají žádné právo se proměňovat za zvuku bubnů městem, i když žijeme v demokracii. Oni totiž demokracii nenávidí, i když se naučili za jejím štítem obratně skrývat. Pokud se pochod neonacistů Ústím nad Labem má stát tradicí, tak tradiční budou rovněž účinná opatření proti němu.“

V souvislosti s přípravami na pochod bylo primátorem svoláno celkem osm zasedání bezpečnostní rady města, kterých se zúčastnil i policejní prezident Spolkové republika Sasko, kde mají s obdobnými akcemi svoje vlastní bohaté zkušenosti. Bezpečnostní rada města se zabývala konkrétními opatřeními, která si tato mimořádná událost vyžádala. Primátor tak k jednomu stolu svolal jak bezpečnostní složky, dotčené odbory magistrátu, tak i odborníky na extremismus a německé policisty, kteří svým českým kolegům přivezli cenné informace a rady z působení extremistů v jejich zemi a poskytli součinnost v souvislosti s očekávaným příjezdem německého neonacis-

tického křídla. Rovněž v tomto směru město nenechalo nic náhodě a připravám věnovalo maximální pozornost, která byla adekvátní závažnosti plánované akce. Město preventivně a s dostatečným předstihem informovalo občany města formou letáků a zpráv na svém webu o připravované akci včetně vydání doporučení, jak se v době konání pochodu chovat, čeho se vyvarovat. Cíl těchto opatření byl jediný – předejít zbytečným škodám na majetku či na zdraví občanů města. Jak se následně ukázalo, důsledná příprava, zavedená opatření a prevence se v tomto případě zcela jistě vyplatily. V den konání akce na pochod dohlíželo cca tisíc policistů, včetně těžkooděnců a těžké techniky. Pochod, oficiálně označovaný za pietní akci za oběti 2. světové války, však měl ze strany organizátorů zcela evidentně úplně jiné poslání. Ochránci lidských práv již dlouho před jeho konáním upozorňovali na skutečnost, že neonacisté tímto pochodem chtějí spíše než cokoliv jiného oslavit výročí narození Adolfa Hitlera. Situaci z bezpečnostního hlediska komplikovala i skutečnost, že v ulicích města byli ten den i anarchisté. Ty ale policie z trasy pochodu v jeho průběhu vytlačila a zabránila tak rozdmýchání zbytečného konfliktu. Několik stovek neonacistů tak v podvečer prošlo bez výraznějších problémů městem. Pochod pořádala extremistická organizace autonomních nacionalistů. Policie v tento den v rámci své kontrolní akce dohlížela již od rána na všechny příjezdy do města, hlídkovala i na nádražích. Policisté v centru také prohledávali křoví i uličky podél trasy pochodu Autonomních nacionalistů. Nacházeli tam věci, které by mohly při případném střetu pravicových a levicových extrémistů nebo při policejním zásahu posloužit jako zbraň. V rámci dohodnutých opatření ústecký **dopravní podnik částečně omezil a místy úplně zastavil dopravu**. Policii dorazily posily z celé republiky. K dispozici měla i 128 městských policistů a kamerový systém. Z hlavní trasy pochodu centrem města zmizely kontejnery, přenosné odpadkové koše, lavičky a dopravní značky. Ústecké divadlo, které sídlí na Lidickém náměstí, zrušilo svoje plánované aktivity a umožnilo policistům přístup na balkon budovy. Městské služby zabezpečily prázdná parkoviště u zimního stadionu, v němž měla rovněž policie zázemí. Někteří obchodníci v centru a především ti s provozovny v trase pochodu zabezpečily svoje výlohy proti rozbití, aby tak předešly zbytečné škodě. Magistrát v Ústí nad Labem zřídil pro občany jako součást preventivních opatření i speciální telefonní linku 477 010 100, na které se občané mohli po celou sobotu i neděli informovat o situaci v dopravě, ale také sami podávat informace o dění ve městě. Účinnost veškerých těchto opatření popsal následně primátor Jan Kubata ve svém vyjádření takto: „Policie České republiky přijala tak účinná opatření, že se v Ústí nad Labem pouliční válka nekonala. Bezpečnostním složkám se podařilo oddělit pravicové a levicové extrémisty, kteří by se jinak u hotelu Vladimír tvrdě srazili. Účast pouze 500 extrémistů je velkým úspěchem všech, kteří se podíleli na organizaci a výkonu bezpečnostních opatření, včetně německé policie. Mnozí neofašisté se do Ústí ani nedostali, nebo sem raději vůbec nepřijeli. Opatření byla tak rozsáhlá, že samotná akce trvala mnohem kratší dobu, než organizátoři plánovali. Výsledkem celé soboty 18. dubna nejsou žádná vážná zranění ani škoda na majetku.“

Ústecký dubnový pochod, jak je všeobecně známo, byl oficiálně rozdělen do tří etap. Ústecký magistrát se pokusil pochody zakázat, soudy ale zákazy zrušily. Vedení města podalo proti rozsudku kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Ten však bohužel předchozí rozhodnutí soudů potvrdil a zákaz pochodů označil za neoprávněný. Tolik velmi stručně k formálně - právnímu vývo-

ji celé kauzy. Zde je třeba zdůraznit, že po právní stránce se město Ústí nad Labem pokusilo udělat maximum možného. Bohužel se snaha orgánů města v tomto případě a v této konkrétní oblasti setkala se stávající nepružnou legislativou. Autonomní nacionalisté se bránili proti aktivitám ústeckého primátora Jana Kubaty tak, že na něho podali trestní oznámení pro několik trestných činů. Podle nich magistrát rozhodnutí o zákazu pochodů vydal na příkaz izraelského velvyslance Yaakova Levyho. Svolavatel „pietního pochodu“ – fyzická osoba Adam Berčík, který pochod zahajoval, přítomným v úvodu akce přečetl pokyny. Mimo jiné účastníkům zakázal konzumovat alkohol a jiné návykové látky, provolávat jakákoli hesla či reagovat na „provokace“ pod výhružkou vyloučení z průvodu. Pokyny přečetl v češtině i v němčině, aby instrukcím porozuměli i pravicoví radikálové z Německa. Řečníci na Lidickém náměstí před zahájením průvodu v proslovech připomněli historické události týkající se bombardování města v roce 1945. S projevem vystoupil i člověk z řad německých stoupců krajní pravice, který připomněl, že čeští a němečtí radikálové nedávno uzavřeli dohodu o spolupráci. V textu, který se objevil i na webu neonacistického Národního odporu obě strany například odsoudily Benešovy dekrety. S proslovy následně vystoupil i Maďar a Slovenka. Policie včetně zástupců města Ústí nad Labem přímo na místě celou situaci nepřetržitě monitorovali. V případě, že by účastníci porušili jakýmkoliv způsobem zákon, byli připraveni shromáždění ukončit. Akce nakonec proběhla i díky tomu, že ze strany pořadatele nedošlo k překročení zákona. I v tom je nebezpečí novodobých radikálů – jsou schopni se ukáznit, nezadat příčinu k rozpuštění a zákazu akce a neustále zdokonalují organizaci a vzájemnou komunikaci. Nebezpečí a otevřená nenávisť se tak začíná maskovat do nové podoby, která se tváří jako rádobý „slušná“ a až vojensky dokonale organizovaná „politická“ síla s nemalými ambicemi proniknout do vysoké politiky, což se již v rámci voleb začíná projevovat v některých zemích Evropy.

Tento vývoj byl mimo jiné jedním z motivů, kvůli kterým primátor města Jan Kubata následně inicioval svolání diskusního „Kulatého stolu“ věnovaného problematice narůstajícího extremismu v České republice, který se uskutečnil dne 1. 6. 2009 od 10. hodin v prostorách Magistrátu města Ústí nad Labem. Zúčastnila se ho celá řada osobností společenského a politického života, které se v rámci diskuze u kulatého stolu vyjádřily k aktuálním problémům boje s extremismem. Z jednání u kulatého stolu vzešly konkrétní návrhy na úpravy stávající legislativy, týkající se především shromažďovacího práva. Jednání rovněž vedlo ke stanovení určitých základů metodických postupů a jednotlivých kroků, které lze ze strany samospráv vůči extremistům v rámci zákona podnikat s cílem nalézt co nejefektivnější nástroje k účinnému předcházení a potírání aktivit nedemokratických sil. V tomto smyslu byla ze strany města Ústí nad Labem následně vyvinuta i aktivita vůči ministerstvu vnitra.

V souvislosti s problematikou aplikace zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů, zejména co se týká problematiky zákazu shromáždění nebo ukončení, resp. rozpuštění některých shromáždění, připravilo Ministerstvo vnitra základní přehled české právní úpravy vztahující se obecně ke konání shromáždění a některá doporučení k řešení situací, které v souvislosti s konáním shromáždění mohou vzniknout. Působnost orgánů veřejné správy na úseku shromažďování občanů vykonávají v přenesené působnosti jednotlivé obecní úřady,

pověřené obecní úřady, krajské úřady a Ministerstvo vnitra. Obecní úřady na tomto úseku disponují některými významnými oprávněními, z nichž je třeba zdůraznit zejména oprávnění shromáždění zakázat v zákonem stanovených případech a dále oprávnění takové shromáždění rozpustit. MV ČR tedy v této věci vytvořilo tzv. „manuál“, po kterém město Ústí nad Labem dlouho volalo a především jeho samotný vznik aktivně prostřednictvím komunikace s odpovědnými orgány iniciovalo. Manuál poskytuje opravdu komplexní komentář zákona a toho, jak s ním pracovat, včetně identifikace rizikových dat, ke kterým jsou pochody a shromáždění obvykle vázána. Poskytuje i něco navíc - rady jak spolupracovat s policií, informace o tom co policie může obcím nabídnout a jak nejlépe využívat služeb městských policií, které mají na svém území. Takže jde o komplex a průřez veškerou touto problematikou. Nejdůležitější je na tomto manuálu to, že obcím doporučuje zkoumat skutečný, nikoliv nahlášený důvod oznámené demonstrace nebo protestu. Shromažďovacím zákonem se již konečně zabývala i Poslanecká sněmovna, která schválila jeho novelu. Ta by měla dát obcím více možností, jak extremistické akce nepovolit. Lhůtu, v níž musí úřady rozhodnout, totiž konečně mění ze tří kalendářních na tři pracovní dny, což je základní předpoklad pro účinnější rozhodování obcí.

Co se týče aktivit města ve vztahu k boji s extremismem, nešlo zdaleka jen o politická jednání a administrativní kroky. Město podpořilo finančně i morálně osobní účastí primátora kulturní akci – koncert, který uspořádala na Mírovém náměstí iniciativa s názvem „V Ústí neonacisty nechceme“ a který předcházel samotnému pochodu extremistů. Koncert byl vyjádřením nesouhlasu občanů Ústí nad Labem s konáním pochodu. Stovky lidí zaplnily Mírové náměstí, kde ten večer vystoupil i ministr pro lidská práva Michael Kocáb se svou kapelou Pražský výběr II. Ministr Kocáb do Ústí přijel právě na pozvání ústecké radnice. Na budově magistrátu na Lidickém náměstí, kde začínal i končil hlavní pochod neonacistů, se souběžně objevil obří billboard se sousoším lidických dětí, které byly fotografovány zezadu a opatřeny nápisem “I lidické děti ukazují neonacistům záda” s jeho německým překladem. I to byla jasná forma sdělení, že v Ústí nad Labem neonacisty nechceme. A tak tomu samozřejmě bude i nadále.

Příběh jedné iniciativy

Miroslav Brož

Cílem této stati je dát čtenáři krátký exkurz do historie vzniku Iniciativy „V Ústí (neo)nacisty nechceme“ a jejího působení ve vztahu k (neo)nacistické demonstraci, která byla nahlášena pod názvem „Smuteční pochod za oběti spojeneckého bombardování Ústí nad Labem. Autor textu měl tu čest, být členem Iniciativy od jejího vzniku a podílel se na jejím chodu. Iniciativu považuje za úžasný příklad aktivizace občanské společnosti a ukázkou její možné síly.

Ústí nad Labem je krajské město severních Čech, tedy kraje, kde (neo)nacisté mají největší veřejnou podporu, jak ukazují zdejší nedávné volební výsledky Dělnické strany.⁵ Paradoxně, navzdory významným preferencím v menších sídlech Ústeckého kraje, volební výsledek Dělnické strany v samotném Ústí nad Labem byl nízký a to i v Porovnání s jinými krajskými městy.⁶

Ve městě působí zhruba od roku 2006 aktivní buňka Sever radikální (neo)nacistické organizace Autonomní nacionalisté (AN). Autonomní nacionalisté prosluli zejména s pokusem o pogrom na romské obyvatele litvínovského sídliště Janov 17.11. 2008. Během roku 2007 začíná buňka AN Sever úzce spolupracovat s německým, především saským (neo)nacistickým hnutím. Na tento fenomén upozorňuje například nedávná publikace Nebezpečné známosti.⁷ Členové AN Sever se v únoru 2008 účastní německými (neo)nacisty pořádaného připomenutí „BombenHolokaustu“ (spojeneckého bombardování) Drážďan 13. a 14.2. 2009, z této akce publikují nadšenou reportáž na (neo)nacistických webech.⁸

VZNIK INICIATIVY

V neděli 15.2. 2009 se objevuje na naci webech⁹ pozvánka na obdobnou akci tentokrát v Ústí nad Labem s názvem „Smuteční pochod za oběti spojeneckého bombardování Ústí nad Labem“, akce má proběhnout formou nočního, pochodňového pochodu centrem města, s projevy na Lidickém náměstí a je spuštěn web k propagaci pochodu. Pozvánky na pochod jsou v německém jazyce, vzhledem k blízkosti hranic, jde počítat s účastí německých (neo)nacistů. Tato obava se v den pochodu ukázala pravdivou.

⁵ Volební výsledky Dělnické strany podle krajů v Krajských volbách 2008 <http://www.volby.cz/pls/kz2008/kz?xjazyk=CZ&xdatum=20081017>

⁶ Volební výsledek Dělnické strany pro Ústí nad Labem v Krajských volbách 2008 <http://www.volby.cz/pls/kz2008/kz311?xjazyk=CZ&xdatum=20081017&xkraj=5&xpm=462>

⁷ <http://www.nebezpecne-znamosti.info/inhaltsverzeichnis.html>

⁸ <http://nacionaliste.com/view.php?navezvclanku=reportaz-ze-vzpominkovych-akci-v-draz%EFanech-13-a-14-2-2009&cislocclanku=2009020013>

⁹ O „smutečním pochodu informovali tři a později snad všechny české psané (neo)nacistické weby. Od počátku šlo o www.nacionaliste.com, www.aussiger.wordpress.com (regionální ústecký web) a www.whitejustice.com v další vlně například www.nezavisle.info, www.planetaopic.wordpress.com a samozřejmě www.odpor.org. Whitejustice.com byl nejagresivnějším, nejmilitantnějším a nejvíce otevřeně nacistickým webem české krajně pravicové scény. Byl vypnut několik hodin po útoku ve Vítkově. Scénář útoku, spolu s nabádáním k provedení byl na uvedeném webu publikován v článku, pojmenovaném „Proticikánská akce“. Samotný web pochodu: <http://demo.nacionaliste.com/>

Druhý den je (neo)nacistická demonstrace jedním z bodů pravidelné pondělní porady ústecké pobočky Člověka v tísní, která se za normálních okolností zabývá především sociální integrací chudých obyvatel ústeckých ghett. Je rozhodnuto poslat řetězový mail, který na akci upozorní občanskou společnost města a pokusí se jí zaktivizovat.

Z úvodního mailu:

... obracíme se na Vás se žádostí o podporu a o zapojení se do společné iniciativy. Rádi bychom vytvořili Iniciativu proti neonacismu, do které zveme všechny instituce zapojené do společenského a občanského života ve městě Ústí nad Labem. Forma Vaší pomoci celému projektu je na vašem uvážení, může být finanční, můžete nabídnout například grafické, či webové služby, nebo ryze symbolická - vstup do neformální aliance, uvedení vašeho loga na webu V Ústí neonacisty nechceme. Ke vstupu do Iniciativy vybědneme všechny potencionální subjekty ve městě (NNO, školy, knihovnu, Ujep, kluby, divadla....) Pokusíme se co nejvíce zapojit ÚMO město, který obratně oklamán, neonacistům pochodňový pochod dovolil. Co neonacisté dovedou jsme měli příležitost vidět v Litvínově... Je riziko, že neonacisté chtějí zneužít výročí bombardování našeho města, k vytvoření pravidelné události, každoročního nacistického pochodu, jako se tomu stalo v Drážďanech. Máme příležitost jim jasně ukázat, že v Ústí nejsou vítáni...

Odezva na mail předčila všechna očekávání. Během několika dnů se ozvalo mnoho jednotlivců a organizací. Šlo o silné lokální kulturní a akademické instituce- lze jmenovat například Muzeum města Ústí nad Labem, Galerii Emila Filly či Severočeské divadlo opery a baletu. Dále o instituce zabývající se fenoménem nacionálního socialismu nebo jeho dopady a menšinové, často židovské instituce – například Národní památník Terezín, Židovské muzeum, Romea.cz, Památník Lidice. Z jednotlivců Iniciativu podpořili přední ústečtí intelektuálové, akademici. Rys internationality Iniciativě přineslo zapojení německé neziskové organizace monitorující (neo)nacismus, Kulturbüro Sachsen a česko-německé obecně prospěšné kulturně-vzdělávací a vědecké společnosti Colegium Bohemicum. Pestré složení členů Iniciativy završil geografický časopis Koktejl, tři ústecké zábavní podniky a soukromá firma působící ve stavebnictví. Pomoc nabídlo několik programátorů a grafiků – je jasné, že Iniciativa se neobejde bez webové stránky. Ve středu dochází k první pracovní schůzce kreativní části teamu, vzniká heslo „Ukažme (neo)nacismu záda!“¹⁰ a vizuální podoba Iniciativy. Je naplánována schůzka a zapojení všech příznivců Iniciativy.

Následující den je spuštěna skupina „V Ústí (neo)nacisty nechceme!“ na komunitním serveru Facebook, která sloužila jako provizorní forma webové prezentace Iniciativy, až do spuštění jejího oficiálního webu. Skupina během několika mála dnů získala několik stovek (později tisíců) členů a stala se prvním fórem, na kterém se v diskuzi utkali protifašisticky smýšlející příznivci Iniciativy a jejich odpůrci z řad (neo)nacistů. Skupina byla pravidelně aktualizována a po celou dobu aktivní činnosti Iniciativy sloužila jako významný informační kanál. Funguje dodnes.¹¹

¹⁰ často studenti Katedry výtvarné kultury UJEP a neuvěřitelně kreativní ředitel ústeckého Činoherního studia Achat Haidler, jehož role byla pro fungování Iniciativy extrémně přínosnou

¹¹ <http://www.facebook.com/group.php?gid=63434547173>

Už v této fázi, kdy Iniciativa stále postrádala kompletní identitu a obsah aktivit a zapojeno bylo prozatím minimum partnerů, se o její činnost velmi intenzivně začala zajímat média. Vystala akutní potřeba vytvořit mediální strategii.¹²

26. 2. probíhá první ze schůzek širšího teamu Iniciativy, reprezentovaného zástupci zúčastněných institucí a aktivními jednotlivci. Na schůzce je prezentována a odsouhlasena kampaň „Ukažme (neo)nacismu záda!“ a rozhodnuto uspořádat koncert proti (neo)nacismu na ústeckém centrálním Mírovém náměstí. Členové Iniciativy mají možnost se osobně poznat, mnozí se vidí poprvé. Vznikají nová přátelství a mnohé výborné nápady.¹³ Intenzivně jsou diskutovány aktivity Iniciativy v samotný den pochodu a mediální strategie. Další schůzka je naplánována na brzký termín a je dohodnut systém mailinglistové komunikace. Následující den je podán zábor veřejného prostranství, Mírového náměstí k uspořádání koncertu, který byl naplánován na 15.4., tedy tři dny před pochodem (neo)nacistů.

O plánovaném pochodu i o existenci Iniciativy se dozvídá město Ústí nad Labem. Primátor města podniká různé kroky, kterými se snaží konání (neo)nacistické demonstrace v katastru města znemožnit.¹⁴ Město zároveň vyjadřuje podporu Iniciativě a někteří členové vedení města jí podporí finančně jako soukromé osoby. Iniciativa také dostává deset tisíc korun z primátorského fondu.

V tomto období se u Iniciativy začínají scházet informace zpravodajského typu. Iniciativa se dovídá jména svolavatelů pochodu, získává jejich fotografie, a mnohé údaje o jejich osobách. Naprostá většina těchto informací byla Iniciativě zaslána jejími sympatizanty pomocí internetu. Iniciativa žádné z těchto informací nezveřejňuje¹⁵, jedinou výjimkou zůstává inspirace scénářů Achabových videí těmito materiály.

MEDIÁLNÍ STRATEGIE

Základním komunikačním kanálem Iniciativy se brzy stává webová stránka **www.vustineonacistynehceme.cz**, kde jsou zveřejňovány všechny důležité informace, mediální výstupy se vztahem k Iniciativě nebo (neo)nacismu, je použita k prezentaci výsledků kampaně „Ukažme (neo)nacistům záda“ a kreativních výstupů Iniciativy (videa, audia, vizuály). Po několika týdnech je do architektury webu přidáno rozsáhlé diskuzní fórum, které se stává prostorem pro verbální konfrontaci (neo)nacistů a jejich odpůrců. Achab Haidler v této fázi začíná produkovat první ze svých multimediálních výstupů (audií a videí), které se vtípnou formou snaží odhalit skutečnou

¹² Bylo přijato rozhodnutí s „s novináři dva týdny nemluvit“ do vytvoření identity, obsahu Iniciativy a vytvoření mediální strategie. V tomto období mlčení jsou jedině mediální výstupy Iniciativy blogy dvou jejích členů: <http://vaclav-houfek.blogy.novinky.cz/0902/tanec-vrahu-na-hrobech-obeti> a <http://www.karel-cerny.cz/blog/2009/02/autonomni-nacionaliste-sever.html>

¹³ Například nápad použít sousoší lidických dětí, více v části o kampani

¹⁴ Více v kapitole „Mediální válka ústeckého magistrátu a Autonomních nacionalistů“ tohoto sborníku

¹⁵ AN Sever naopak vše co se jim o členech Iniciativy podaří zjistit, zveřejňuje na naci webech.

a násilnou pravou podstatu nacismu a zároveň propagovat Iniciativu. Všechny materiály byly umístovány na webové stránky a servery pro sdílení multimédií (stream.cz, youtube.com), kde začaly vykazovat vysokou návštěvnost. Celkový přínos myšlenky Iniciativy byl obrovský, videa převzaly největší zpravodajské portály (např. idnes.cz). Díky jednomu z videí¹⁶ se zrodil název Neonky, který se v krátké době vžil pro označení (neo)nacistů mezi ústeckou veřejností.

Byly identifikovány celkem tři cílové skupiny, na které se Iniciativa snažila zaměřit své PR:

- a) obyvatelé města
- b) média
- c) (neo)nacisté a jejich příznivci

Pro každou ze skupin bylo naformulováno základní message a ustanoveny komunikační kanály. U skupiny **a**), tedy obyvatel města, potažmo celé veřejnosti se Iniciativa snažila o pravdivé informování o skutečném účelu akce (propagace (neo)nacismu), získání podpory pro Iniciativu a zapojení do aktivit Iniciativy - tedy o účast v kampani „Ukažme (neo)nacismu záda!“ a účast na koncertě. Pomocí historiků z řad týmu Iniciativy byly komunikovány historické souvislosti „smutečního pochodu“, které měli potenciál ústečany vyburcovat z letargie.¹⁷ Byly vyrobeny samolepky s textem „V Ústí (neo)nacisty nechceme!“ a logem Iniciativy, plakáty formátu A5, které shrnovaly všechny informace o připravované akci a distribuovány po městě.

Skupina **b**) média, symbolizována konkrétními novináři byla pravidelně zásobována tiskovými zprávami o aktivitách Iniciativy. Během týdnů činnosti Iniciativy vznikl poměrně rozsáhlý mailinglist novinářů, kteří se zabývají tematikou (neo)nacismu. Bylo uspořádáno několik tiskových konferencí, spojených například s promítáním (neo)nacistických webů na plátno, proto, aby novináři získali konkrétní představu o pořadatelích a účastnících pochodu. V komunikaci s novináři bylo třeba celou dobu dávat pozor, aby nedošlo k předčasnému informování o aktivitách Iniciativy (neveřejné aktivity, tedy hlavně aktivity v den pochodu), informace byly tedy médii postupně dávkovány podle připraveného scénáře.

Skupina **c**) tedy samotní (neo)nacisté a potencionální účastníci pochodu byli objektem PR Inicativy z nutnosti – jeden z cílů Iniciativy byl dát „neonkám“ nenásilnou, ale jasnou formou najevo, že v Ústí nad Labem nejsou vítáni a veřejné mínění stojí proti nim. Největší ambicí bylo dosáhnout, aby se (neo)nacistům pochod nelíbil a nestal se pravidelnou ústeckou událostí. (Neo)nacisté dlouhodobě a efektivně používají taktiku „ovládnutí diskuze“ na čtenářských diskuzích pod články o (neo)nacismu. Taktika spočívá ve vyvinutí soustředěné aktivity skupiny (neo)nacistů¹⁸ na fóru. Každý z nich napíše několik příspěvků, reagují aktivně na příspěvky běžných čtenářů. Vynaložená energie se v diskusi projeví tak, že vzniká dojem, že veřejné mínění (nebo dokon-

¹⁶ <http://vustineonacistynehceme.cz/download/neon-02-ryb-xvid.avi>

¹⁷ například poukazování na fakt, že němečtí neonacisté budou mít své projevy na Lidickém náměstí, které své jméno dostalo, aby připomínalo jeden z nejhroznějších zločinů německých nacistů během okupace

¹⁸ K informování se o člancích využívají (neo)nacistické diskuzní fórum www.hooligans.cz

ce pravda) jsou na straně (neo)nacistů. Členové Iniciativy v reakci na toto věnovali mnoho času „debatováním“ s (neo)nkami, veřejně (na fóru) vyvraceli jejich bludy a upozorňovali běžné čtenáře na tuto (neo)nacistickou taktiku. Dalším komunikačním kanálem směrem k extrémistům se stala Achabova videa, do kterých byly zakomponovány pro (neo)nacisty atraktivní prvky¹⁹, a ti se tak stali jejich nejnějnějšími diváky.

Tato mediální strategie se ukázala jako velmi efektivní a fungující, přinesla velké množství mediálních výstupů, které oceňovali práci Iniciativy a upozorňovaly na společenskou nebezpečnost (neo)nacistické demonstrace. Iniciativa získala obrovskou podporu obyvatel města, nad očekávání velké množství lidí se zapojilo do kampaně „Ukažme (neo)nacistům záda!“ a koncert měl na poměry Ústí nad Labem obrovskou návštěvnost.

KAMPAŇ „UKAŽME (NEO)NACISMU ZÁDA!“

Během schůzek Iniciativy vyplynula potřeba dát možnost, alespoň symbolicky se zapojit do aktivit Iniciativy, co největšímu počtu obyvatel města. Umožnit lidem vyjádřit svůj nesouhlas s pochodem. Proto vzniká kampaň s heslem: Ukažme (neo)nacistům záda!. Na webu a facebookové skupině Iniciativy je zveřejněna výzva, aby lidé ukázali neonacismu svá záda a vyfotili se u toho. Z výzvy:

...udělejte to doslova a vyfotte se u toho. Fotografie nám pošlete. Nemusíte tak udělat sami, udělejte fotku kolektivní – vašeho pracovního kolektivu, školní třídy. Fantazii se meze nekkladou. Svou fotku můžete podepsat, nebo k ní připojit (neo)nacistům vzkaz. Pro ty z Vás, kteří nemají digitální fotoaparát jsme nachystali možnost vyfotit se v našich Photopointech, najdete ho třeba v kině Mumie během Festivalu Jeden svět, který v Ústí startuje příští týden... vaše fotografie nám pomohou (neo)nacistům připravit takové malé překvapení :-)

Ve městě je zřízeno několik Photopointů, většinou ve spřátelených institucích (kluby, galerie), kde mají zájemci možnost se vyfotit během otevírací doby. Vzniká myšlenka fotografie nějakým způsobem využít v den pochodu.

Během několika mála hodin začínají přicházet první fotografie zad, často velmi nápadité a jejich počet začíná stoupat geometrickou řadou. Jsou zveřejňovány na webu Iniciativy. Brzy se blížíme lidským a technickým limitům administrátora webu, fyzicky není téměř možné neustále nahrávat stovky fotografií na web. Fotografie jsou přístupné v sekci „Stahuj“ webu Iniciativy.²⁰

¹⁹ Použil například fotografie (neo)nacistů, v jednom výtvaru zdramatizoval (neo)nacistické diskuzní fórum, natočil bulvár, kde místo celebrit vystupují (neo)nacisté...

²⁰ <http://vustineonacistynehceme.cz/fotogalerie.php>

KONCERT

Od samého začátku bylo jasné, že Iniciativa má velmi limitovaný a skromný rozpočet (dobrovolné příspěvky sympatizantů) a středně velké náklady. Uspořádání pokud možno velkého a dobře ozvučeného koncertu, se vstupem zdarma, vyžadovalo zajištění významných slev pro pronájem vybavení (pódium, světla, zvuková technika) a vystoupení interpretů zcela zdarma. To se podařilo. Na koncertě jako hlavní hvězda vystoupila skupina Pražský výběr s ministrem pro menšiny a lidská práva Michaelem Kocábem v čele. Dalšími vystupujícími byli němečtí Herzz, v Ústí velmi populární ragga skupina Uraggan Andrew a oba sbory ústecké univerzity Nona a Kuželky. Na koncertě zaznělo několik projevů členů Iniciativy, německých hostů z KulturBuro Sachsen, primátora města a jeho náměstkyně. Na koncert přišlo odhadem 1500 účastníků, přestože na koncertě nebyl prodáván alkohol.

Koncert byl úzce propojen s kampaní „Ukažme (neo)nacistům záda!“ – před pódiem byl instalován photopoint s laserovou tiskárnou, účastníci měli možnost na místě se vyfotit, fotku si vytisknout a vlastnoručně přicvaknout na pásku (více v části o aktivitách dne pochodu).

DEN POCHODU – ULIČKA HANBY A ŠTÁB

Od začátku fungování Iniciativy byly neustále diskutovány aktivity, které by Iniciativa měla, nebo neměla provést během dne pochodu. Členové Iniciativy si uvědomovali, že samotný pohyb po ulicích města během 18.4., kdy ve městě budou stovky (neo)naci militantů, bude nebezpečný. Zároveň respektovala legálnost pochodu, a uvědomovala si, že jakékoli jeho narušení by vyvolalo reakci policie.

Vzniknul tedy kreativní a nenásilný koncept „Ulička hanby“. Iniciativě byla celou dobu známa trasa pochodu a rozhodla se k jejímu vyzdobení, k vytvoření uličky hanby pro jeho účastníky. K tomuto účelu Iniciativa zakoupila více než šest kilometrů, křiklavé žluté pásky (jakou se ohraničují stavební příkopy) s vytištěným nápisem: „Pozor plyn!“, na pásku byly připevněny fotky lidí, kteří ukazují (neo)nacistům záda (část z nich svou fotku na pásku vlastnoručně připevnila během koncertu) a páskou byla ohraničena trasa pochodu.

Trasa pochodu vedla okolo budovy Fakulty umění a designu (FUD) na které jsou umístěny dvě obří billboardové plochy, určené pro prezentaci studentských prací. V den pochodu, díky podpoře studentů i vyučujících byly na obou plochách vylepeny nápadité vizuály s protinacistickou tematikou.

Na samotném Lidickém náměstí, na budově magistrátu, nad místem, kde se odehrávaly projevy (neo)nacistů, Iniciativa rozvinula obří plachtu s fotkou sousoší Lidické Děti²¹ zezadu a textem: „Lidické děti vám ukazují záda“ v češtině a němčině. Během projevů byla tato plachta přímo nad řečníky.

V kanceláři Člověka v tísni fungoval 36 hodin nepřetržitě štáb, který sbíral a předával informace v reálném čase. Iniciativa rozběhla ve spolupráci se serverem tyden.cz on-line zpravodajství. Novinářům byla poskytnuta jedna z místností kanceláře s připojením na internet. Během krátké doby zde vzniklo press centrum, kde pracovaly desítky novinářů, posílali fotky do svých redakcí, odpočívali a pili kávu. Tuto nabídku Iniciativy odměnili pozitivní publicitou.

PRŮBĚH POCHODU

Iniciativa se stejně jako vedení města snažila komunikovat veřejnosti poselství: „zůstaňte doma, nechodte (neo)nacisty okukovat, čumily a kompars velmi chtějí. Jakémukoliv pokusu o zastavení pochodu zabrání policie“.

Bohužel ne každý poslechl, u hospody Maha (která byla členem Iniciativy a ležela v trase pochodu) se hromadil dav asi 150 odpůrců pochodu. Většinou šlo o mladé lidi, studenty, nebo obyvatele okolních domů. Policie tento dav pomocí taktických výbušnin, jízdní jednotky a obušků rozehnala, aby zabránila potencionálnímu střetu s pochodujícími (neo)nacisty. (Neo)nacisté pronesli své projevy, zapochodovali si s rozvinutou vlajkou Třetí říše (policie nezasáhla) a odjeli domů. V pochodu šli v jednom šiku Autonomní nacionalisté, Národní odpor, členové vedení Dělnické strany a němečtí (neo)nacisté.

NÁSLEDUJÍCÍ UDÁLOSTI

Asi hodinu po oficiálním konci pochodu proběhl na druhém konci ČR žhářský útok na romskou rodinu ve Vítkově, při kterém byla téměř upálena malá holčička.

Druhý den po útoku (neo)nacisté zveřejnili seznam²² s fotografiemi a osobními údaji (adresy, telefon, profesní životopisy) vybraných členů Iniciativy. Některým členům Iniciativy bylo pomocí telefonu opakovaně vyhrožováno smrtí – policie to kvalifikovala jako přestupek a brzy odložila.

Iniciativa pracuje dál.

²¹ Skupinové sousoší dětí z Lidic, které byly nacisty zplynovány

²² <http://nacionaliste.com/view.php?cisloclanku=2009040014>

Nenávistné pochody a média

Martin Kovalčík

Není pochyb o tom, že se neonacistická scéna v České republice postupem času stále více profesionalizuje. Jedním z příznaků tohoto jevu je i způsob, jakým jsou přívrženci krajní pravice schopni využívat mediální prostor pro šíření svých názorů.

Tato kapitola popisuje, jak česká média o nenávistných pochodech informují. Na závěr se pokusíme formulovat určitá doporučení, jak by mohly samosprávy, které se budou v budoucnu s neonacistickými akcemi potýkat, ve vztahu k médiím postupovat.

ÚVOD

Česká média se zatím bohužel nedokáží s mediálními strategiemi neonacistických skupin adekvátně vypořádat. Částečně je to způsobeno nepřipraveností jednotlivých redakcí, která vyplývá z nedostatku zkušeností s tímto fenoménem. Je také zapotřebí si uvědomit, že pro dnešní média (a je jedno, jestli se jedná o tisk, rozhlas, televizi či internet) je jakýkoli konflikt, jakákoli „akce“, velmi přitažlivá.

Dále je potřeba zdůraznit, že neonacisté jsou velmi aktivní i v mediální sféře. Českou tiskovou kancelář či jednotlivé redakce obesílají s informacemi o své činnosti, pod různými záminkami žádají o jejich zveřejnění. Typickým příkladem může být přístup právě ČTK, jejíž povinností je, podle slov vedoucí domácí redakce Julie Stejskalové, informovat o všem.

To je přesně ta praxe, které neonacisté k propagaci své činnosti, využívají. Média pak fungují jako jakýsi prostředník, referují o událostech, jenž jsou nějak výjimečné, nejsou běžné, přitahují tím své zákazníky.

Výsledkem toho všeho je pak fakt, že pravcoví extremisté dostávají v médiích daleko více prostoru, než by jejich činnost, v rámci běžného zpravodajství, zasluhovala.

Většina novinářů se pak na danou problematiku dívá stejným, okleštěně zpravodajským, pohledem. Obsah zpráv je většinou velmi podobný až stejný. Často se věnují margináliím a ve veřejnosti tak budí dojem, že neonacismus je v současnosti na enormním vzestupu. Je zapotřebí, aby zástupci médií neinformovali pouze o počtu neonacistů, jejich odpůrců či zasahujících policistů, ale aby se snažili, kromě splnění zpravodajské povinnosti, proniknout do samé podstaty problému.

Zprávy o tom, že nenávislný pochod prošel a že nedošlo k žádnému incidentu, jsou totiž ve společnosti vnímány jako výhra neonacistů. Navíc tím vlastně aktivity pravicových radikálů legitimizují.

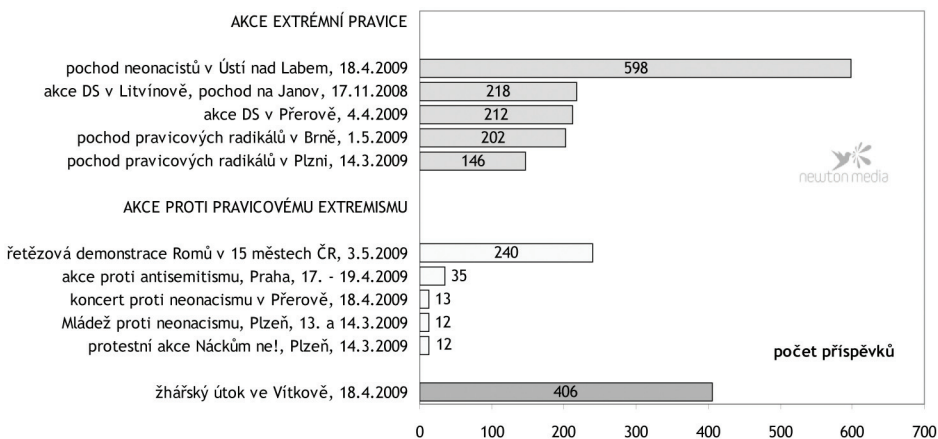
Média tak nejsou schopna podat komplexní obraz o neonacistické scéně v celé její šíři. Příjemci takto neúplných informací pak mohou získat dojem, že příznivci krajní pravice jsou vlastně „hodní kluci, kterým jde v podstatě o dobrou věc.“

JAK MEDIA INFORMUJÍ O NEONACISTICKÝCH AKCÍCH?

Společnost Newton Media provedla analýzu mediálního prostoru, kterého se neonacistickým aktivitám v českých médiích dostalo na počátku roku 2009. Výsledky hovoří zcela jasně.

Činnost neonacistů dostává v médiích daleko větší prostor než aktivitám jejich odpůrců. Ve sledovaném období byly akce pravicového extremismu medializovány až sedmkrát častěji než protestní akce.

GRAF 1: MEDIÁLNÍ PROSTOR, KTERÉHO SE DOSTALO AKCÍM PRAVICOVÝCH EXTREMISTŮ VE SROVNÁNÍ S AKTIVITAMI JEJICH ODPŮRCŮ

Zdroj: Newton media

Scénář je většinou velmi podobný. V případě ohlášení nenávistného pochodu média nejdříve informují o záměru neonacistů akci uspořádat. Poté se často zabývají počty předpokládaných účastníků, jejich odpůrců a nasazených policistů.

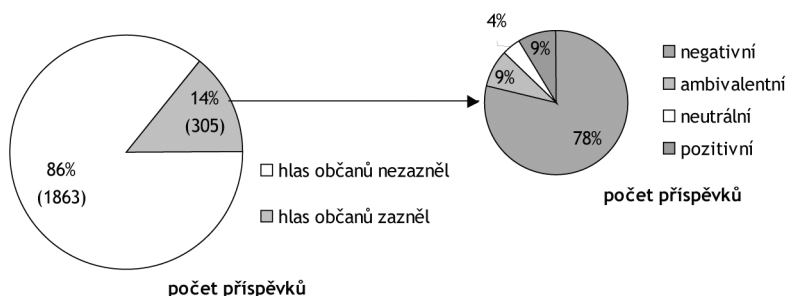
Další zpráva vyjde, pokud se místní radnice snaží pochod zakázat. Následně se v médiích objeví informace o tom, že neonacisté samosprávu žalují za porušení shromažďovacího práva. Výsledku soudního sporu je věnován další prostor (články někdy bohužel budí dojem, že „neonacisté vyhráli“). Dále se objeví informace o vylidněných městech či zatlučených výlohách.

V rámci zpravodajství poté média informují o samotné akci. Zástupci Policie ČR zhodnotí událost ze svého pohledu, což většinou vyznívá tak, že se celý pochod proběhl bez problémů, nedošlo k žádným incidentům atd. Často je pak v mnoha člancích opomíjena základní pointa – **už to, že se nenávistný pochod uskutečnil, je nutno považovat za incident.**

Prostor pro vyjádření se bohužel dostává i představitelům krajní pravice. To má za následek to, že jsou svým způsobem etablováni do společnosti. Pod rouškou novinářské objektivy se tak názory a postoje pravicových radikálů stávají uznávanou alternativou. Tento problém se týká především médií využívající ke sdělení informací sílu obrazu. Ten je příjemci vždy automaticky brán „jako pravda“.

Naopak se ukazuje, že se v médiích nedostává adekvátního prostoru těm nejdůležitějším – obyvatelům postižených měst. Z analýzy společnosti Newton media vyplynulo, že hlas občanů zazněl pouze ve 14 procentech všech příspěvků, které se činnosti neonacistických skupin týkaly. Tedy pouze v každém sedmém příspěvku se objevil názor běžných občanů. Pokud se však objevil, vyzníval ve více než třech čtvrtinách případů vůči akcím pravicového extremismu negativně.

**GRAF 2:
ZASTOUPENÍ NÁZORŮ OBČANŮ MĚST A OBCÍ, VE KTERÝCH SE AKCE NEONACISTŮ
USKUTEČNILY + JEJICH HODNOCENÍ TĚCHTO UDÁLOSTÍ**

Zdroj: Newton media

Většinový názor, říkající „**My vás tady nechceme**“, je přitom přesně ta odpověď, kterou by neonacisté měli dostat. Ztratili by tím jeden z nejpodstatnějších argumentů, kterými svoji činnost zaštiťují. Už by se nemohli stavět do pozice bojovníků za svobodu, již by se nemohli vydávat za hlásnou troubu všech slušných lidí.

Skupinou, jejíž výroky k akcím extrémní pravice média nejčastěji uvádějí, tak zůstávají zástupci policie. Ti, ve sledovaných příspěvcích výše zmíněné analýzy, zaujímali ve více než polovině případů neutrální postoj ve smyslu, byl-li dodržen zákon, je vše v pořádku.

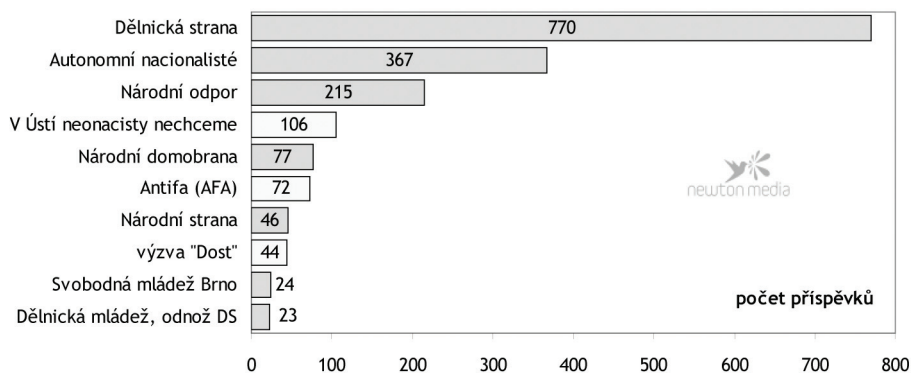
Dalším významným nedostatkem je častá absence informací o tom, proč nemohl být pochod zakázán či proč nebyl rozpuštěn. Někdy je na vinně liknavý přístup úředníků místní samosprávy, ale především se jedná o velmi složitý právní problém. Média však úplně rezignují na vysvětlení otázek jako je: Jak je možné, že pravicoví extremisté mají kvalitnější právníky než jsou ti, kteří zastupují místní samosprávu. Neexistence kvalitního vysvětlení těchto a dalších zásadních otázek tak vytváří mylný dojem, že se vlastně nedá nic dělat, že je všechno v pořádku a pravicoví extremisty to dále utvrzuje v jejich pocitu beztrestnosti.

V konečném důsledku tak třeba i o bezvýznamné akci vyjdou čtyři, pět příspěvků, které v podstatě pouze informují o činnosti neonacistů. S jistou mírou nadsázky se dá říci, že média tím dělají pravicovým extremistům účinné, i když nechtěné, PR.

Ze zmíněné analýzy také vyplynulo, že v rámci sledovaného období vyznely dvě třetiny všech zpráv o akcích pravicových extremistů negativně. Je však potřeba připomenout známou pravdu, že i negativní reklama je dobrá reklama.

A prezentace své činnosti - to je přesně to, o co jde pravicovým extremistům v rámci jejich mediálních strategií především.

GRAF 3: POŘADÍ DESETI NEJVÍCE MEDIALIZOVANÝCH USKUPENÍ V RÁMCI ZPRÁV O AKCÍCH PRAVICOVÉHO EXTREMISMU

Světle šedě jsou označeni odpůrci neonacistických subjektů

Zdroj: Newton media

NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Jak mohou místní samosprávy mediálně reagovat, pokud se má v místě jejich působnosti nenávislný pochod konat? **Odpovědí je aktivní přístup všech zúčastněných stran a jejich razantní odmítnutí jakýchkoli neonacistických aktivit.** Už samotný fakt, že se představitelé samosprávy jasně postaví proti nenávislnému pochodu, je mediálně zajímavý a dostane se mu určitého prostoru, který žurnalistům poskytne podklady pro kvalitnější informování o chystané akci.

V místě, kde je ohlášen nenávislný pochod, by se měli připravit na nápor novinářů. Může to působit nepříjemně, ale na druhou stranu je to příležitost k podání vlastních informací.

Tamější tiskové oddělení (popř. jiné zodpovědné osoby) mohou pravidelně veřejnost informovat o chystaných opatřeních. Pokud není možné pochod zrušit, představitelé měst by se přes média měli snažit osvětlit, proč tomu tak je. Vyvrátí tak dojem, že se nedá nic dělat, navíc tím pomohou otevřít společenskou diskusi nad tím, proč je tak složité neonacistům jejich pochody zakázat.

Velmi důležité je dát jasně najevo, že pokud se pochod přeci jen uskuteční, je město ve spolupráci s Policií ČR a dalšími orgány, připraveno akci okamžitě rozpustit, a to buď hned po jejím začátku (je-li k tomu zákonný důvod) či v jejím průběhu, pokud na ní dojde k jakémukoli porušení

zákona. Zde je však potřeba jasně říci, že pouze informovat o snaze nestačí, magistrátní úředníci stále musí najít odvahu tyto pochody ukončit. To se zatím ve většině případů neděje, což opět vyvolává pocit vítězství neonacistů.

Není možné strkat hlavu do písku. Pasivní přístup vede mimo jiné právě k tomu, že jediným zdrojem informací o pochodu jsou neonacisté.

Představitelé měst by se neměli zdráhat požádat o spolupráci odborníky na pravicový extremismus. Ve vzájemné kooperaci by se měli snažit najít nejpříjemnější řešení celé situace a o tomto procesu posléze informovat.

Není žádným tajemstvím, že si neonacisté místa svých pochodů nevybírají náhodně. Jejich nejsilnějším tématem je soužití majority s Romy. Své akce proto většinou umísťují tam, kde existují sociálně vyloučené lokality. Chtějí vzbudit dojem, že jedině oni jsou schopni a ochotni celou situaci „řešit“. Je velmi důležité, aby bylo řečeno, že tomu tak není. Naopak musí jasně zaznít, že neonacisté celý problém pouze vyostřují a jejich „řešení“ jsou jen populistické výkřiky.

Úlohou samospráv by v tuto chvíli mělo být podat na věc jiný pohled. Pohled, který ukáže problematiku např. existence sociálně vyloučené lokality takovou, jaká ve skutečnosti je. Mohou poukazovat složitost celého problému, na dlouhodobé přehlížení této sociální pasti ze strany státu. Novináře by se měli snažit přesvědčit, aby se místo informování o aktivitách neonacistů více zaměřili na to, jak může sociálně vyloučená lokalita vzniknout a jaká jsou řešení tohoto problému atd. Opět by tím vzali neonacistům část jejich argumentů.

Především je pak nutné, aby se představitelé samosprávy za všechny občany razantně postavili a opět tak dokázali, že přes existenci určitých problémů si v ulicích krajní pravici prostě a jednoduše nepřejí.

K těmto krokům je potřeba určité dávky odvahy. Politické, ale často i osobní. Postavit se na stranu sociálně vyloučených Romů, které většina společnosti vidí v negativním světle, je politicky nepopulární. Snažit se, v rámci všech dostupných zákonných prostředků, pochod zakázat a čelit pak následné žalobě ze strany neonacistů také není jednoduché. Přijmout veškerá možná opatření, která povedou k tomu, že bude pochod ukončen, vyžaduje vynaložení velké snahy.

Ale všechny tyto nepopulární a náročné kroky jsou absolutně nezbytné a v konečném důsledku se místním úředníkům vyplatí. Už jen třeba tím, že je pravděpodobné, že si neonacisté příště vyberou jiné místo, kde se nesetkají s takovým odporem.

Mediální válka ústeckého magistrátu a Autonomních nacionalistů

Miroslav Brož

Na jaře 2009 (18.4.) v Ústí nad Labem proběhla (neo)nacistická²³ demonstrace, zorganizována místní buňkou (neo)nacistické organizace Autonomní nacionalisté (AN). Cílem demonstrace byla, dle názoru autora tohoto textu, Magistrátu města i většiny veřejnosti, propagace (neo)nacismu. Jako zástěrku si Autonomní nacionalisté zvolili „uctění památky obětí spojeneckého bombardování“ města v závěru druhé světové války. Demonstrace měla formát pochodového průvodu nočním městem.

Demonstrace AN, o které se obyvatelé a vedení města dozvěděli zhruba s dvojměsíčním předstihem, vyvolala ve městě bouřlivé reakce. Aktivizovala místní občanskou společnost²⁴ a vyvolala rozhodnou a odmítavou reakci vedení města. Bylo to pravděpodobně poprvé²⁵ v České republice, kdy radnice, ústy svých vrcholných představitelů²⁶, dala jasně, zřetelně a opakovaně najevo, že si akci (neo)nacistů na území města nepřeje a použije všech zákonných prostředků, aby akci znemožnila, nebo alespoň zkomplikovala.

V období před samotným pochodem se rozhořela mediální válka, v níž figurovali tři aktéři - Magistrát města Ústí nad Labem, (neo)nacistická scéna a média. První dva aktéři se snažili na svou stranu získat veřejné mínění Ústečanů (potažmo i celostátní). Média měla za úkol o událostech, pokud možno objektivně, informovat. Magistrát i (neo)nacisté pravidelně na svých webových stránkách zveřejňovali články a tiskové zprávy k samotnému pochodu nebo činnosti protivníka²⁷. Město a (neo)nacisté si vyměnili několik (otevřených dopisů) a navzájem na sebe podali trestní oznámení.

CHYSTÁ SE POCHOD

Pochodu (neo)nacistů Ústím se média poprvé věnují článkem Nacionalisté chtějí do Ústeckých ulic, který vychází 20. 2. v Ústeckém deníku. Článek informuje čtenáře o ohlášeném pochodovém průvodu (neo)nacistů. V článku je několikrát použita přímá řeč mluvčího města Milana Knotka: „V Ústí nad Labem nácky nechceme a z ohlášení akce jsme velice znepokojeni. Je pravděpodobné, že ohlášený důvod akce - motiv bombardování města - je jen zástěrkou pro aktivity,

²³ autor používá označení (neo)nacisté/(neo)nacismus, protože se domnívá, že toto označení nejlépe vyjadřuje podstatu věci. Označení typu: extremisté, radikálové, krajní pravice, vnímá jako eufemismy

²⁴ více v kapitole „Historie jedné Iniciativy“ tohoto sborníku

²⁵ podobný případ se odehrál jen při pokusu (neo)nacistů pochodovat pražským Josefovem na výročí Kříšťálové noci

²⁶ především primátora Jana Kubaty; odpůrci pochodu byli i jiní představitelé města, několik radních například podpořilo ze svých soukromých prostředků Iniciativu „V Ústí (neo)nacisty nechceme!“, náměstkyně primátora Kailová promluvila na koncertě proti (neo)nacismu

kteře lze považovat za extremistické“. A pokračuje: „Pokud nám však zákon neumožní událost zakázat, uděláme alespoň vše pro zabezpečení veřejného pořádku“.

2. 3. se na webu města objevuje článek Kubata podpořil antifašisty²⁸, který informuje o schůzce primátora s členy právě vznikající Iniciativy „V Ústí(neo)nacisty nechceme!“ Pochod Kubata v článku komentuje následovně: „Je to pravděpodobně jen zástěrka k projevům neofašismu. Z tohoto důvodu považuji jako primátor města i jako člověk akci za zcela protizákonnou, a to bez ohledu na vztah termínu a způsobu ohlášení akce k příslušným právním předpisům a postupu ÚMO Ústí nad Labem – město. Jsem přesvědčen o tom, že událost má sloužit jen k tomu, aby se zdánlivě nenápadným, ale přesto zcela srozumitelným způsobem, určití lidé pokusili o hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení a podněcovali k nenávisti vůči určitým skupinám osob“. Zároveň odesílá svolavatelé pochodu Adamu Berčíkovi dopis, kde ho informuje, že „otevřený oheň z loučí může ohrozit zdraví obyvatel města a konání události přesahuje 22. hodinu, tedy dobou nočního klidu. Nelze rovněž akceptovat trasu pochodu, neboť v ulicích Revoluční a Velká Hradební probíhá stavební činnost a tato místa budou ze zmíněného důvodu uzavřena“. V závěru dopisu primátor Berčíka informuje, že pokud k pochodu dojde, pokusí se ho rozpustit.

Tyto informace přebírá Ústecký deník - 4. března v článku Magistrát financuje antifašisty se k tématu vyjadřují opoziční zastupitelé velmi skepticky: „To by za chvíli mohla přijít jakákoliv politická iniciativa a chtít desetitisícový příspěvek na své aktivity,“ komentuje jeden z nich rozhodnutí Kubaty podpořit protinacistické aktivity částkou deseti tisíc korun z Fondu primátora. Pátého března však proběhlo jednání zastupitelstva, o kterém informuje článek Zastupitelé proti neonacismu: „...zastupitelstvo jednomyslně schválilo rezoluci, která odsuzuje konání (neo)nacistické demonstrace v Ústí.“

Následuje první reakce (neo)nacistů a to v podobě otevřeného dopisu primátoru města Janu Kubatovi, který byl zaslán médiím a publikován na naciwebch²⁹. V dopisu (neo)nacisté popírají, že jsou (neo)nacisté: „Vaše reakce byla očekávaná, míra špíny, lží, polopравd a mystifikací, které jste s pomocí médií začal o akci šířit do světa, však předčila všechna očekávání... Vaše snaha vidět nacismus na každém kroku je kombinací tragikomédie a paranoidních stavů. Vaše hra šifer, kterou jste prezentoval občanům, může mít vzhledem k vašemu mocenskému postavení zajímavou dohru. ...Kroky vaše a vašich pomocníků jsou pouze příznakem **úpadku naší doby**³⁰... **Skupina mladých lidí**, kteří se rozhodli vzít svoji budoucnost do svých rukou a postavit se proti proudu současné špinavé stoky, jsou **automaticky oceňováni jako „neonacisté ... Stovky zabíjených civilistů ... Jsou k smíchu i vám skrze vaši podporu a musím za sebe říci, že máte, slušně řečeno, velmi zvláštní smysl pro humor**. V závěru dopisu se objevila poznámka pro příznivce pochodu: „Text byl rozeslán do redakcí několika deníků, nedá se ale očekávat jeho prezentace,

²⁸ <http://www.usti-nad-labem.cz/cz/seznamy-zprav/aktualni-informace/primator-podporil-antifasisty.html>

²⁹ <http://nacionaliste.com/view.php?navezclanku=otevreny-dopis-primatorovi-usti-nad-labem&cislocclanku=2009030003>

³⁰ zatučněno v originálu

proto šířte dopis pomocí mailů, internetových diskuzí, či jej vytištěný rozdávejte obyvatelům Ústí nad Labem.“ Podepsán je jakýsi Jan Odvalil, pravděpodobně pseudonym.

Primátor Kubata odpovídá v rubrice Čtenář reportér Ústeckého deníku 12. března: „Vážený pane Odvalile, velice Vám děkuji za otevřený dopis. Žádná slova nemohou dostatečně vyjádřit můj dobrý pocit z vašeho prohlášení o tom, že můj osobní i politický postup vůči neonacistickému pochodu předčil všechna vaše očekávání“ a pokračuje: „Pozvánku k účasti na pochodu 18. dubna najdeme na mnoha webových stránkách s neonacistickým obsahem. To nejlépe odhaluje vaši skutečnou identitu. Např. na aussiger.wordpress.com se plakát s pozvánkou objevuje hned pod souborem xenofobních výpadů s názvem “Žid v příslovích národů”. Další spřízněné servery považují postup ústecké radnice a dalších iniciativ za židovský komplot. A potom ta ohlášená Speerova choreografie v podobě zapálených loučí, tak srozumitelná ve svém trapném patosu. I člověk s podprůměrnou rozlišovací schopností pozná, o co půjde ... Píšete, že mi jsou stovky zabitých civilistů k smíchu. K smíchu jsou naopak vám, protože jste si 550 až 600 mrtvých lidí různých národností vzali jako rukojmí pro okázalou prezentaci nové vlny národního socialismu. V Ústí nad Labem máme už několik let pamětní desku obětem náletů. Přesto se hrdě tváříte, že jste první, kteří si na oběti leteckých bomb vzpomněli ... Děláte to šikovně – vybíráte si lokality s vysokým počtem sociálně nepřízpusobených osob, abyste v jednoduchých zkratkách a sloganech zaútočili na nejnižší lidské pudy. Jsem rád, že většina lidí vás i přesto vnímá jako překonaný extrém, ale zároveň cítí, že okázalé demonstrace ideologie neonacismu nelze brát na lehkou váhu.“

ŽIDOVSKÉ SPIKNUTÍ NA ÚSTECKÉM MAGISTRÁTU

Třináctého března následuje článek Kroky právního odboru AN Sever³¹, kde (neo)nacisté odhalí údajné židovské spiknutí, které stojí za odporem města proti jejich pochodu. „Poslední příkazy věrnému lokaji Kubatovi přijel udělit sám velvyslanec Izraele, sionistický extrémista Yaakov Levy ... Ten se při své inspekci na Magistrátu města a pohovoru se svým lokajem Kubatou dne 6.4. měl zajímat „o hospodářské kontakty a strukturu místního průmyslu“, zřejmě za účelem dalšího tunelování města a vylepšení rozkrádání městské kasy, jaké již Kubatova mafie úspěšně předvádí.“ a informují o trestních oznámeních, která podali na Jana Kubatu; jsou napsána velmi zručně:

„... Podání **trestního oznámení na primátora města Jana Kubatu pro podezření ze spáchání trestných činů zneužívání pravomoci veřejného činitele dle §158 trestního zákona, vydírání dle §235 trestního zákona, porušování svobody sdružování a shromažďování dle §238 trestního zákona, anebo přípravě spáchání těchto trestných činů dle § 7 trestního zákona či pokusu o spáchání těchto trestných činů dle § 8 trestního zákona. ...podnět k výkonu dohledu a přezkoumání vyřízení podání Okresním státním zastupitelstvím v Ústí nad Labem**

³¹ <http://nacionaliste.com/view.php?navezclanku=kroky-pravniho-odboru-an-sever&cisloclanku=2009040010>

podle § 12d odst. 1, § 16a (7) zák. č. 283/1993 Sb. Věc bude řešit krajské státní zastupitelství. **Náš podnět jsme doplnili trestním oznámením na primátora města Jana Kubatu a jeho kumpány na radnici pro pletichy ve veřejné soutěži podle § 128a trestního zákona, nepřímé úplatkářství podle § 162 trestního zákona, porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 trestního zákona a zpronevěra podle § 248 trestního zákona.** Trestní oznámení obsahuje popis zkorumpovaných veřejných zakázek Kubatovou mafii. Machinace s veřejnými zakázkami a porušování zákona si žádají občanský odpor! Krajské státní zastupitelství stojí před rozhodnutím, zda si posvítí na doupě korupce, které z ústecké radnice udělal svazácký kariérista Jan Kubata ... Občané města Ústí nad Labem nemohou přihlížet korupci s veřejnými zakázkami na radnici, proto byl **na ministerstvo vnitra podán podnět k výkonu kontroly Kubatova Magistrátu.** Článek je zakončen zvoláním: **ODPOR Kubatově mafii!**

Dalším krokem (neo)nacistů bylo oznámení o pořádání dalších dvou pochodů 18. dubna. První ústeckou čtvrtí Klíše (okolo univerzity, která se proti pochodu postavila a památníku Holocaustu v nedalekém parku) a druhý čtvrtí Střekov (kolem domu Jana Kubaty a Činoherního studia, jehož ředitel se angažoval v Iniciativě proti pochodu). Formálně jsou oba pochody opět k „uctění památky obětí bombardování“ a tentokrát se (neo)nacisté nelimitují v čase, jako u prvního pochodu (18-23 h), ale pochody nahlašují v době od osmi ráno do desíti večer. Radnice městských obvodů, se pokouší pochody zakázat, ale jejich rozhodnutí ruší soud. Na rozhodnutí soudu reaguje záhy web magistrátu v článku **Neonacisté mohou pochodovat Klíši: „Pocit bezmocnosti má primátor města Jan Kubata po dnešním rozhodnutí Krajského soudu, který zrušil zákaz pochodu neonacistů plánovaného ve čtvrti Klíše. Město navíc musí zaplatit žalobci (organizátorovi pochodu) náhradu nákladů řízení ve výši 2000 korun“.**

POCHOD BUDE

Naopak (neo)nacisté triumfují ve článku **Trestní oznámení na primátora Ústí nad Labem z dvacátého prvního března**³²: „Čtenáře, znalé současné praxe bezprecedentního zasahování do shromažďovacího práva v případě všech systému nepohodlných akcí, už překvapí asi jen máloco ... kariéristické lokaje Židů na radnicích vůbec nezajímá (svoboda shromažďování), ačkoliv jsou jejich zákazy bez výjimky nezákonné a pokud jdeme na soud, tak – také bez výjimky – vyhráváme. Jak jistě víte, po Rödlovi z Plzně se o obdobné zviditelnění snaží i Jan Kubata z Ústí nad Labem“ **přirovnávají rozhodnutí soudu k podobnému případu z Plzně. Dále oznamují, že na primátora Ústí podávají trestní oznámení za dopis, který poslal 2. března svolavateli pochodu Berčíkovi: „Ten (Kubata) měl dokonce tolik drzosti, že svolavateli ústeckého shromáždění adresoval soukromý dopis, v němž mu sdělil, že ho zákony nezajímají a nezákonné je to, co za nezákonné považuje on sám. Rovněž mu sdělil, že akci, pokud se uskuteční,**

³² <http://nacionaliste.com/view.php?navezclanku=trestni-oznameni-na-primatora-usti-nadlabem&cisloclaku=2009030010>

rozpustí – a to ne tehdy, pokud by k tomu byly dány zákonné důvody, ale v každém případě. Svolavatel shromáždění mu na tento dopis odpověděl níže přetištěným trestním oznámením a další kroky budou následovat v nejbližší době.“ **Následovalo několikastranné, právníky přepravené trestní oznámení pro porušování pravomoci veřejného činitele. V následujícím článku Nacionalisté vyhráli soud proti Magistrátu Ústí nad Labem³³ a popis sporu zakončují:** „Na akci bude přítomen advokát a pokud bude jakkoli porušen zákon ze strany zástupců státní správy, budeme na to adekvátně právně reagovat. Pravda a zákony jsou na naší straně!“

Následně se k pochodu vyjadřují Dělnické listy, oficiální periodikum Dělnické strany článkem Jan Kubata: svazák, kariérista, tunelář, mafián nebo antifašista?, kde se mimo jiné píše: „Pan primátor Ústí nad Labem Kubata se začal pod tlakem semitských vlivových skupin velmi angažovat proti pokojné pietě mladých lidí, kteří chtějí uctít památku stovek lidí zavražděných v Ústí americkými osvoboditelskými bombami v roce 1945. Každý, kdo nevyznává světónázor bývalého svazáka, nyní tunelářského kariéristy Kubaty, je ihned neonacistou“... Zkorumpovanému vedení města Ústí nad Labem je třeba vyjádřit rázný ODPOR! Tunelář Kubata patří před soud, aby vysvětlil svoje machinace se svými kumpány z ODS. Primátore Kubato, hanba Vaší zkorumpované mafii na radnici!“ **Článek ihned přejímají servery Národního odporu³⁴ a Autonómních nacionalistů.**

Dne 15. 4. se na ústeckém centrálním, Mírovém náměstí uskutečnil koncert Iniciativy „V Ústí (neo)nacisty nechceme!“, kde s projevem za Magistrát města vystoupil Jan Kubata a jeho náměstkyně Zuzana Kailová. O události informuje své čtenáře web města článkem **Koncert proti pochodu. Jsou v něm citovány projevy obou představitelů města. Jan Kubata v tom svém rekapituluje konání města:** „Neonacisté se v žádném jiném městě nesetkali s tak velkým odporem úřadů a veřejnosti, jako v Ústí nad Labem. Ještě nikdy a nikde to neměli organizačně, právně a administrativně tak komplikované, ještě nikdy a nikde nemuseli před samotným pochodem vynaložit tolik energie. Jejich opakovaná arogantní a kriminalizující prohlášení vůči mé osobě publikovaná na internetových stránkách s fašistickým obsahem ukazují na ztrátu nervů – oni nejsou zvyklí na to, že jim pochod může být takto komplikován.“ **Zuzana Kailová ocenila chování Ústečanů a připomněla přesah ústecké Iniciativy proti (neo)nacismu do dalších měst³⁵:** „Jsme první město v České republice, které se rozhodlo ukázat neonacistům záda. Již dnes se k nám přidala města Plzeň a Přerov. Jsme také prvním městem, které všemi hlasy ústeckých zastupitelů napříč politickými stranami odsoudilo konání pochodu pořádaného nacionalisty. Máme za to, že jejich sobotní pochod hrubým způsobem znevažuje památku obětí spojeneckých náletů v Ústí nad Labem. Žádám Vás všechny, nedejme jim ani trochu popularity, nechodme se na ně dívat, nestojí nám ani za pohled. Pojďme je společně ignorovat a v nejlepším případě jim jen ukažme záda!“

³³ <http://nacionaliste.com/view.php?navezclanku=nacionaliste-vyhrali-soud-proti-magistratu-ustinadlabem&cisloclanku=2009030012>

³⁴ <http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=1&clanek=943>

³⁵ Iniciativa „V Ústí (neo)nacisty nechceme!“ poskytla know-how, které se jí podařilo vytvořit do dalších dvou měst, která se musela potýkat s akcí (neo)nacistů; více na www.plznineonacistynechceme.cz a www.vpreroveneonacistynechceme.cz

ZÁVĚR A POUČENÍ

Následuje pochod samotný, (neo)nacisté z něj publikují obsáhlý report na webu Národního odporu, v reportu shrnují i průběh mediální války³⁶. Magistrát města Ústí nad Labem hodnotí jako velmi silného protivníka. Nechtěně přiznávají, že Magistrát spolu s Iniciativou dosáhl, čeho chtěl. Ústečané (neo)nacisty přivítali nezájmem. Ocitujme tedy na závěr jejich report: „*Mediální hysterie dosahuje nevídaných výšin, srovnatelných snad jen s řevem médií u příležitosti demonstrace proti okupaci Iráku (listopad 2007, Praha). Téměř každý den se na webu města a v regionálních médiích objevují bombastické zprávy... Šíří se dezinformace, že půjde o „protiromský pogrom“, nebo že „neonacisté budou demolovat město, podpalovat trolejbusy“, případně se ani ne deseti-letým dětem ve škole učitelé vštěpuje, že „přijdou skinheadi a budou zabíjet malé děti“. Jsme rádi, že v této neuvěřitelné, totální propagandě severokorejského stříhu se stále našli lidé, kteří nám vyjadřovali podporu. V Ústí i dalších městech probíhá propagační kampaň k naší akci ...*

Ústečané, vyděšení poplašnými zprávami, které šířila média a magistrát města, zabeďňují obchody, část lidí opouští město. Atmosféra je taková, jakoby nemělo jít o vzpomínku na oběti, ale spíše o další letecký nálet na město... Přes mediální masáž a brainwashing magistrátu potkáváme po trase pochodu skupinky lidí a jednotlivce. Někteří nás fotí či natáčejí...

Série trestních oznámení a pomlouvačná kampaň (neo)nacistů proti primátoru Ústí nad Labem Janu Kubatovi ukazuje, že odpor proti (neo)nacismu si žádá osobní nasazení a není vždy jednoduchý.

MEDIÁLNÍ ZDROJE

Metro; 12. 03. 2009, Ukažme neonacistům záda: V Ústí nad Labem bojují proti pochodujícím neonacistům s vtípem. Přijede sem i Kocáb

Mladá fronta Dnes; 04. 03. 2009; Magistrát Ústí zřejmě podpoří antifašisty

Ústecký deník; 05. 03. 2009; Primátor - Peníze jsou na akci

ČT 1; 05. 03. 2009; Chystaný koncert proti provokačnímu pochodu v Ústí nad Labem

Blesk; 18. 04. 2009; Zabednit obchody! Půjdou tu náckové

Mladá fronta Dnes; 21. 04. 2009; 1 neofašista = 16 tisíc Kč

Haló noviny; 18. 04. 2009; Ústí kvůli neonacistům přijalo rozsáhlá bezpečnostní opatření

Mladá fronta Dnes; 17. 04. 2009; Proč náckové táhnou Ústím?

Mladá fronta Dnes; 15. 04. 2009; Nechcete neonacisty v Ústí? Jděte dnes na koncert

Mladá fronta Dnes; 18. 04. 2009; Ústí bude patřit spodině

Mladá fronta Dnes; 18. 04. 2009; 1 000 policistů je v pohotovosti

³⁶ <http://www.odpor.org/index.php?page=clanky&kat=2&clanek=961>

Mladá fronta Dnes; 20. 04. 2009; Policie zatkla patnáct lidí
Mladá fronta Dnes; 17. 04. 2009; Hospody zavřou, MHD nejede
Právo; 20. 04. 2009; Neonacisté šli Ústím, policie zatýkala anarchisty
ČT 1; 15. 04. 2009; Odpor proti pochodu neonacistů v Ústí nad Labem
NOVA; 18. 04. 2009; Ústí se připravuje na pochod extremistů - I.
Rádio Praha ČRo 7; 15. 04. 2009; NSS: Zákaz extremistického pochodu v Ústí n. L. byl neoprávněný
NOVA; 15. 04. 2009; Koncert proti chystané akci pravicových radikálů v Ústí nad Labem
Ústecký deník; 17. 04. 2009; DO KOTLE PŘIŠLI PRIMÁTOROVI VYNADAT PŘÍZIVCI
DĚLNICKÉ STRANY
Ústecký deník; 17. 04. 2009; Show proti (neo) nacistům - Kocáb se rozdvojil: Na tisíc lidí
ve středu na Mírovém náměstí protestovalo proti sobotnímu pochodu stovek extremistů z ČR i SRN
ulicemi Ústí nad Labem
Ústecký deník; 09. 05. 2009; Kubata Zachovávat paměť národa je velmi důležité
Mladá fronta Dnes; 18. 05. 2009; Měli "náckové" vidět jen záda?
Opavský a Hlučinský deník; 06. 03. 2009; Neonacisté v dubnu nakonec Ústím neprojdou
Ústecký deník; 17. 06. 2009; Primátor Kubata uspěl, extremisté to budou mít těžší
Chomutovský deník; 23. 03. 2009; Nacionalisté podali trestní oznámení na primátora Ústí: Primátor se prý dopustil trestného činu pokusu či zneužívání pravomoci veřejného činitele
Ústecký deník; 12. 03. 2009; Ad Otevřený dopis nacionalistů
Právo; 04. 03. 2009; Ústečané nechtějí, aby městem v dubnu pochodovali neonacisté
Mladá fronta Dnes; 20. 04. 2009; Kubata: Vymyslíme, jak podobné akce omezit
Ústecký deník; 30. 03. 2009; Výsledky ankety: Soud souhlasil s nacionalisty, pochod Ústím povolil
Litoměřický deník; 17. 04. 2009; Neukazujte jen záda, postavte se čelem, hlásá nová iniciativa: Může jít ale jen o provokaci nacionalistů. Primátor Jan Kubata: "Nedoporučuji žádné takové postupy, nevyhledávejte potyčky, policie by musela zasáhnout."
Ústecký deník; 17. 04. 2009; Radikál na radnici
Mladá fronta Dnes; 25. 03. 2009; Radnice žádá o pomoc ministry
Ústecký deník; 21. 04. 2009; Kubata: Městem nepochodovali skauti
Ústecký deník; 04. 03. 2009; Magistrát financuje antifašisty
ČT 2; 17. 04. 2009; Rozhovor s primátorem Ústí nad Labem
Děčínský deník; 03. 04. 2009; Nacionalisté ohlásili další trasu pochodu
Radiožurnál; 17. 04. 2009; Jan Kubata - primátor Ústí nad Labem
ČT 1; 16. 04. 2009; Téma - Pochod neonacistů v Ústí nad Labem

Psychologie obětí nenávistných pochodů

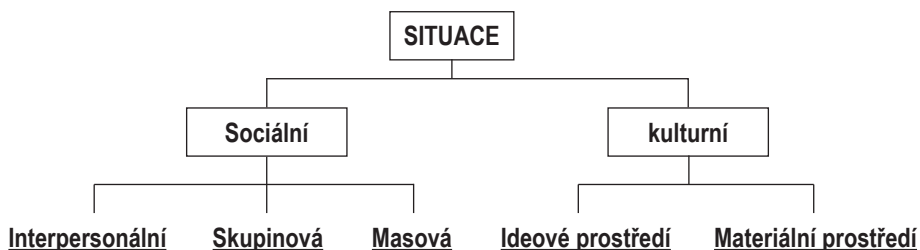
Roman Procházka

V tomto příspěvku se zaměříme na problematiku tzv. deklarovaných terčů nenávistných pochodů. Půjde nám spíše o popsání mechanismů, které se dějí mezi vyhlášenými terči, mezi něž patří minority či odlišné etnikum apod., které se stávají cílovou skupinou nenávistných projevů a pořádaných nenávistných pochodů. Každý tento pochod však za sebou zanechá také mnoho bolesti a utrpení či psychické problémy, které se mohou bez vhodné intervence kumulovat a negativně ovlivňovat tělesnou a psychickou integritu člověka. Zkusme se sami zamyslet nad tím, jak bychom se cítili, kdybychom byli příslušníky skupiny, která je jinou skupinou či skupinami deklarována jako terč pro pochod nenávisti. Než se zaměříme na možné dopady těchto pochodů na jedince, kteří se stali jejich oběťmi, je nezbytné vymezit některé vztažné pojmy, které poskytnou ucelenější pohled na tuto problematiku. Jedním z pojmů, který implikuje předporozumění problematice nenávistných pochodů je teorie sociální interakce.

SOCIÁLNÍ INTERAKCE

Sociální interakce nás doprovází celý život a z její zkušenosti si utváříme názory, postoje, hodnoty a v neposlední řadě se v ní odráží náš přístup k ostatním jednotlivcům či skupinám. V životě člověka je sociální kontakt a setkávání s druhými velice důležitý prvek. Setkávání s druhými lidmi tvoří výměny, volby a ztráty, které ovlivňují každodenní život lidí a jednotlivce. Toto vzájemné stýkání a setkávání lidí mezi sebou, z něhož vyrůstá organizace duševního života člověka, lze označovat sociální interakcí (Šimíčková – Čížková, 2004). Sociální interakce je proces, který trvá po celý život, protože člověk se setkává s lidmi a názory co je živ. Již lidský kojenec vstupuje podle Bowlbyho do světa s predispozicí k účasti na sociální interakci (Fonagy, Target, 2005). V naší problematice nenávistných pochodů může být v sociální interakci i odpověď na to, proč se tento člověk či skupina stali terči nenávistných pochodů a jaké mechanismy proces stávání se terčem tvoří či urychlují nebo oddalují. Situace, v nichž se člověk může nacházet a které ho mohou stimulovat, lze znázornit pomocí schématu.

OBR. 1: STIMULUJÍCÍ SITUACE, V NICHŽ SE ČLOVĚK MŮŽE NACHÁZET (ŠIMÍČKOVÁ – ČIŽKOVA, 2004, S. 67).

S ohledem na situace, v nichž se člověk nachází, je jasné, že sociální interakce se utvářejí v sociálním prostředí. Základním aspektem lidského života ve společnosti je sociální vztah. Sociální vztah vzniká tehdy, když mezi dvěma jedinci jejich existence nebo aktivita ovlivňuje duševní stav a jednání druhého (Šimíčková – Čížková, 2004). Rozhodujícím prvkem v sociálním vztahu je sociální akt, který lze považovat za psychologický podnět vyvolávající interakci. Každý sociální vztah je doprovázen specifickým emocionálním základem, který se projevuje v prožitku vzájemící se na akt chování. Psychická činnost, kterou člověk vyvíjí, má regulační funkci a probíhá na úrovni biologické a sociokulturní, což jsou dvě dimenze lidského bytí, a to biologického a společenského, a jsou ovlivňovány emočními komponentami (Nakonečný, 2000). Od samého počátku našeho narození vstupujeme do vztahů s jinými lidmi. Tyto vztahy nám umožňují existenci a také uspokojování našich potřeb.

Tímto způsobem kontaktu vzniká sociální zkušenost, která pak utváří reakce a duševní život člověka. Významnou měrou se za důležité socializační faktory považuje rodina, v níž dítě vyrůstá. Rodinu lze vymezit podle Kramera (In Sobotková, 2001, s. 22), takto: „rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů.“ V tomto hledisku jsou pro vývoj dítěte významnými činiteli výchovné metody, které rodiče využívají a uplatňují a v nichž se projevuje jejich individualita a specifická jejich kultury. Tím se mohou díky stylu výchovy či přístupu okolí vyskytnout poruchy, jejichž jádrem je patogenní vývoj v uspořádání vztahů dítěte s jeho bezprostředním okolím a to zvláště v rodině, ve školním kolektivu nebo ve skupině vrstevníků (Říčan, Krejčířová, 1997).

1.1 KOŘENY SOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ

Zamyslíme-li se nad kořeny sociálního chování, tak se dostáváme k otázce, proč se lidé vzájemně vyhledávají, spolu komunikují, potřebují se, a proč uznávají společné svazky či proč se napadají a nesnáší. Na sociální interakci nelze jen nahlížet v souvislosti s uspokojováním pudů a potřeb. Sociální interakce s sebou též nese ocenění, uznání, potvrzení své sebekoncepcce, názory, rady, podporu, nenávisť, bolest, utrpení apod. Lze uvést sedm druhů kořenů sociálního chování dle Argyla (In Šimíčková – Čížková, 2001), které se uplatňují v navazování a realizaci sociálních vztahů. Těmito kořeny jsou:

- **Biologické pudy:** Potřeba jako hlad může vést k tomu, že se lidé shromažďují, aby zajistili potravu. Mohou se chovat jak kooperativně, tak i soutěživě s prvky agresivity.
- **Závislost:** Je úzce spojena se vztahem k rodičům a později i k jiným lidem, jež poskytují ochranu, podporu a vedení. Později se může potřeba závislosti generalizovat.
- **Potřeba přichylnosti:** Vede k nejrůznějším formám důvěrného styku. Nejedná se vždy pouze o styky sexuální, ale může se jednat o transformaci potřeby závislosti ve stavu zvýšené úzkosti.
- **Sexuální chování:** Je u člověka regulováno více zkušeností než hormonálními poměry organismu. Spíše směřuje k dosažení fyzické blízkosti osoby druhého pohlaví.
- **Dominance:** Vstupuje do popředí potřeba mít moc a kontrolovat jiné a může být spojena s bojem např. o pozici ve skupině, apod.
- **Agrese:** Je u většiny živočichů obecnou reakcí na útok a její formy a síla jsou dány výchovou. Jako taková může mít agrese mnoho forem, např. fyzický útok, vyhrožování, verbální agrese, apod.
- **Sebekoncepcce:** Vychází z tendence porovnávat se s druhými lidmi a zkoumat vztahy druhých k sobě samotnému a současně nepřijímat takové informace, které jedince ukazují v nepříznivém světle a nepotvrzují jeho sebekoncepci.

2. PŘEDSUDDKY

Nyní se dostáváme k dalšímu pojmu, který je potřeba si vymezit a jedná se o pojem předsudky. O předsudcích můžeme uvažovat, jako o určité formě společenské agrese a to proto, že jsou systematicky zaměřeny proti členům určité etnické nebo kulturní a náboženské skupině. Hayesová (2000, s. 121) definuje předsudek jako „*fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu.*“

Člověk, mající vůči někomu předsudky nebere v potaz žádná další alternativní vysvětlení a to znamená, že výsledek jeho interpersonálního hodnocení je již dopředu určen. Předsudky jsou pozitivní a negativní. Pozitivní předsudek je např. to, že považují všechny lidi z místa mého bydliště na vesnici za přátelské. Negativní předsudek vychází z negativního hodnocení někoho jiného, ale i jiných velkých skupin. Negativní předsudky mohou být až extrémně nepřátelské vůči komukoliv na základě rasy, kultury, vyznání, vzhledu apod.

Extrémní předsudek může u lidí vést až k hrůzným nelidskostem, což bylo patrné v období války a je patrné i z vyjadřování mnohých lidí a vojáků v dnešní době, která má též své konflikty, na kterých se vytváří schéma předsudku. Podle Papici (1979) předsudky často určují obsah skupinových stereotypů a vznikají na základě a pod vlivem propagandy, sociálních norem a výchovy a bude jen záležet na přístupu či povaze společenského zřízení, zda bude podporovat síly živící pomluvy, nepřátelství a davovou nenávisť nebo proti nim bojovat.

Předsudek jako takový se vyvíjí. Stádia vývoje etnických předsudků, které se objevují ve společnosti uvádí Allport (2004c, s.46 - 47).

– **očernování** – pomluvy, rasistické narážky a propaganda, nepřátelské řeči, využívání chyb druhých k jejich shazování.

– **izolace** – zde dochází k oddělení určité etnické skupiny od majoritní či dominantní skupiny. V tomto případě se zde vytváří prostor sociálního vyloučení a možný vznik ghatt.

– **diskriminace** – spočívá v upírání práv, zaměstnání a dalších možností, které jsou pro jinou skupinu běžné.

– **tělesné napadení** – týká se násilí vůči osobám, majetku, skupinami či dokonce i státem.

– **vyhlazování** – bezohledné násilí vůči celé skupině lidí. Příkladem zde poslouží snaha nacistů o vyhlazení Židů.

Na problém teorie předsudků se aplikovaly teorie o vrozené agresi. Teorie vrozené agrese chápou projev předpojatého chování jako manifestaci nějakého biologického pudu, který může spočívat v soutěžení, obraně teritoria či ochraně příbuzenských genů. Vrozená agrese však v sobě zahrnuje i vztek a nepřátelství, touhu ničit, ubližovat a napadat, ale je důležité, že zpevněním tu není pouze odreagování vnitřního napětí, ale i pocity spojené s porážkou druhého, s jeho zraněním (Nakonečný, 1996). Za základní instinkt lidských bytostí lze spatřovat ochranu teritoria a tento instinkt jako takový je vede k nejrůznějším útokům na lidi a válkám. Dnešní či modernější teorie vycházející z biologického přístupu chápou předsudky jako důsledek biologického pudu ochraňovat jedince, kteří s námi sdílejí tytéž geny (Hayesová, 2000). Nelze však pohlížet pouze na přístup biologický, který je příliš redukcionistický na jednoduché příčiny. Musíme brát v potaz i další aspekty lidského prožívání, které se podílejí na předsudcích. Ve zkratce si nyní uvedeme nejznámější teorie předsudků. Teorie autoritářské osobnosti, říká, že základem lidských předsudků je určitý typ osobnosti, který je díky výchově více pohotový k předsudkům vůči jiné skupině. Jsou to převážně lidé, kteří prošli tvrdou výchovou a velmi tvrdou disciplínou, což u nich v dětství vyvolávalo pocity agresivity, které se internalizovaly a začaly se objevovat vůči jiným objektům a to převážně vůči minoritním a etnickým skupinám, které jsou odlišné (Hayesová, 2000). Dále připomeňme Sherifovu realistickou teorii konfliktu, podle níž, když si skupina vytvoří o druhé jisté mínění a samozřejmě lepší mínění má o své skupině, tak je vysoké riziko vzniku velmi intenzivní rivality a vzniku předsudků. Je zajímavé, že pokud má jedna skupina nějaká privilegia a druhá ne, vede to k tomu, že ti co mají privilegia, se je snaží udržet a ochránit a ta skupina, která nemá žádné výhody, se cítí frustrovaná a závidí, což vede k situaci soutěžení a konfliktu. Právě tato privilegia, která jsou mnohdy lidem vštěpována, vedou ke změně v chování vůči

neprivilegovaným jedincům, kteří mohou být nějakou formou utlačování či nebrání vážně. Změna v chování jedinců, kteří dostali moc, může nabírat různých rozměrů od nadávek k diskriminaci až k agresi. V tomto ohledu je potřeba porozumět vztahu sociální identity a předsudků, protože členství ve skupině významně přispívá ke vzniku sociální identity. Tyto názory reprezentoval Tajfel (Výrost, Slaměnik, 1997, s.410), který říká, že: „meziskupinový přístup vysvětluje předsudky na základě internalizovaných vlivů sociálního prostředí – jednotlivec cítí, myslí a chová se v termínech své sociální identity utvářené různými skupinami, kterých je členem.“

Je možné připustit, že členství ve skupině, se kterou se jedinec identifikoval, může představovat velmi dostatečný důvod k diskriminaci, která vede k prospěchu členů vlastní skupiny proti skupině cizí.

Tajfel (Hayesová, 2000) popsal tři kognitivní mechanismy, které se uplatňují při formování předsudku:

1. kategorizace – je založena na způsobu jakým klasifikujeme a kategorizujeme informace a zvláště pak proces stereotypizace, který hraje velmi důležitou roli ve vzniku a vývoji předsudků.

2. asimilace – lze ji označit za způsob jakým, se učíme druhé hodnotit pomocí slov jako např. dobrý – špatný, zlý – hodný apod. jako by tyto soudy či kategorizace byly neměnné a skutečné.

3. hledání koherence – což jsou pokusy vysvětlit a ospravedlnit vlastní postoje a myšlenky.

Je zřejmé, že lidé se snaží nějak vysvětlit chování druhých lidí a dávat vlastním zkušenostem smysl a právě určitý způsob vysvětlování událostí se stává velmi důležitým faktorem pro vznik předsudku.

V tomto stručném přehledu jsme poukázali na některé mechanismy, které jsou důležité pro pochopení důvodů vzniků nenávistných pochodů a druhé straně i přirozených obav a úzkostí těch, kteří v procesu sociální interakce a možných společenských selhání a zážitku dostali nálepku terčů nenávisti.

3. JEDINEC JE V DAVU, KTERÝ JE TERČEM NENÁVISTNÉHO POCHODU

Vliv skupiny na jedince je založen na mnoha činitelích tj. na struktuře a vlastnostech skupiny, na osobnosti jedince, který je vlivu vystaven a také na situačních podmínkách a mnoha dalších. V tomto ohledu hraje důležitou roli atraktivita skupiny a to právě s ohledem na velikost vlivu na jedince. Je-li pro jedince skupina atraktivní, je možné předpokládat její větší vliv na zmíněného jedince. V praxi je u tohoto jevu možno zaznamenat to, že když je jedinec silně zainteresován v členství ke skupině, tak má na něj příslušná skupina velký vliv což ovšem vede k tomu, že s přibývajícím atraktivitou skupiny se zvyšuje i její tlak na jedince s tím, aby se jedinec cho-

val konformně se skupinovými požadavky. Tlak skupiny je velice silný a nyní si ukážeme určité podmínky podléhání tlaku skupiny. Mezi tyto podmínky lze zařadit např.

- ▶ Příslušník skupiny často podlehe skupinovému tlaku, i když názor skupin je nesprávný.
- ▶ Při složitějších problémech a jejich řešení se podléhá skupinovému tlaku ze strany jedince snáze než u problémů jednodušších.
- ▶ Někteří jedinci, kteří se ocitnou mimo vliv skupiny, mají tendenci se vracet ke svým původním vlastním názorům. Efekt skupiny se tedy distancí zmenšuje, ale relativně přetrvává v určité podobě, která je značně individuální.

Po tomto stručném zaměření týkajícího se vlivu skupiny na jedince se zaměříme na problematiku hromadného chování, které prehistoricky vychází z psychologie davu. Psychologie davu byla zpopularizovaná a zvláště její teze, že davy jsou bez odporu, vždy neuvědomělé, ale kde právě ta neuvědomělost je tajemstvím jejich síly tj. neuvědomělé působí jako síla dosud neznámá (Nakonečný, 2000). Z této teorie vyplývá, že jedinec, který je součástí davu se v této situaci mění s tím, že tato změna umožňuje vznik hromadné duše či duše davu. Tento proces vzniku hromadné duše je dán tím, že jedinec v davu jedná, myslí a chová se jinak, než by se choval, jednal či uvažoval o samotě. Tímto jsou davy dle Le Bona dráždivé, povolné k podnětům a vyznačující se nesnášenlivostí, konzervativností a autoritativností. V davu, v němž se jedinci pohybují, se uplatňují primitivní pudy a silné emoce, které nejsou inhibovány organizačními nebo etickými imperativy. V davu se dle Reichera (1982) uplatňují tyto tři specifické procesy, které byly dále podrobněji prozkoumány tj.

Sociální facilitace – vychází z předpokladu, že přítomnost druhých lidí usnadňuje a podněcuje objevení jistého prožívání a chování v osobním repertoáru.

Deindividualizace – vychází z předpokladu, že v davu se jedinci snižuje sebeuvědomění a sebekontrola.

Emocionální nákaza – je považována za problematiku přenášení prožívání mezi lidmi v davu. Jako další dělení davu je možno užít agresivní typ davu, který lze dále dělit:

- Dav lynčující či pronásledující
- Dav terorizující
- Dav bojující

Z hlediska vlivu davu na jedince je důležité si uvědomit, že dav umožňuje anonymitu, možnost uvolnění zábran, které se může projevovat různými typy agrese. V tomto ohledu je také na místě poukázat na pojem, který je často užíván a to masa. Masa lidí se utváří, až z těch, u nichž byly určité aktivity vyprovokovány, tj. scházejí se s již určitým cílem např. vzájemná podpora proti během nenávistných pochodů, vyjádření nesouhlasu. U davu je to tak, že nejprve vzniká a pak přechází v určitou akci. Nyní se dostáváme k pojmu hromadného chování, který je velmi důležitý pro objasnění pochodů nenávisti. Hromadné chování je založeno na tom, že jedinci rozptýlení

v určitém prostoru reagují na určitou událost a začínou se scházet. Hromadné chování lze dále dle Mikšíka (2005) rozdělit na:

- Jevy spontánní hromadní náказы – projevují se jako myšlenková náказа (šeptanda) a jako masové vytržení či extatické chování účastníků
- Impulzivně-afektivní erupce – je důsledek silného jednorázového otřesu (panika, výbuch agrese či masová hysterie).
- Spojení náказы s erupcí – zde je primární fáze náказы, na níž navazuje fáze erupce.

V tomto ohledu si představme, že etnická minorita dostane informaci, že se chystá pochod nenávisti, v němž jsou terčem právě oni. Je tedy vysoká pravděpodobnost, že se tito lidé sejdou. Ovšem velice důležitým prvkem, který funguje jako určitý přechod mezi davem a hromadným chováním je panika, kterou v tomto ohledu můžeme charakterizovat jako instinktivně založené chování, které je vyvolané katastrofickými zkušenostmi. Nenávistný pochod budí úzkost a strach a v neposlední řadě i panické jednání u jedinců či skupin, jež jsou jeho terčem. V paniku může propadnout i dav, který je napadnutý silnějším relativně privilegovanou skupinou. V panice jedinci utíkají na všechny strany a zažívají masivní úzkost a strach. Uvědomme si, že v rámci nenávistných pochodů jsou terčem i děti etnických skupin, které jsou velmi zranitelné a tyto negativní traumatizující zkušenosti mohou vážně narušit jejich psychický vývoj.

4. MOŽNÉ DOPADY PO ODEZNĚNÍ POCHODU NENÁVISTI

Následky těchto pochodů mohou nabývat u jedinců, kteří jim byli vystaveni různorodou paletu psychických potíží. Období, kdy se minorita dovídá, že se proti ní chystá nenávistný pochod, je důležitý podnět pro vznikající stres. Tento stres působí však i v davu, v němž se jedinci nachází a po ukončení a uklidnění situace stres relativně odeznívá. Ve slůvku relativně se skrývá možnost vzniklého psychického traumatu, jež se u jedinců, kteří jsou označeni deklarovanými terči, může projevit. Jaký je tedy vztah psychického traumatu k této situaci? Nejprve se zaměříme na to, co je to vlastně trauma.

4.1 TRAUMA A DISOCIACE

V této kapitole se zaměříme na vysvětlení co je to trauma a disociace. Disociace je forma psychologické reakce na traumatickou situaci. Disociace je komplexní psychobiologický proces, který se vyskytuje v širokém spektru projevů od běžných nepatologických zážitků až po závažné poruchy. Spiegel, Cardeña (1991, s. 366-378) uvádí, že základní charakteristikou disociativních procesů je jejich oddělení od vzájemných mentálních procesů, které jsou obvykle integrované

a mají přístup do vědomí Z. Freud zastával názor, že patogenní vzpomínky a pocity jsou disociovány nikoli na základě změněného stavu vědomí, ale proto, že vlastní obsah patogenních vzpomínek je zneklidňující, nepřijatelný a v rozporu s ostatními pacientovými představami a pocity (In Mitchell, Blacková, 1999, s.24).

Pojmem trauma neoznačujeme jen traumatizující událost, ale i dopad, který má tato událost na psychický a fyzický stav jedince. Jinými slovy můžeme říct, že při psychotraumatu, jde o komplexní biologický, psychologický a sociální proces narušení normálního fungování, který se může projevit jak např. posttraumatická stresová porucha (Yehuda, et al, 1998). To, zdali jedinec bude traumatizován, je velice individuální a závisí na mnoha faktorech (životní zkušenost, kondice, aktuální stav, sociální vazby apod.). Událost, aby mohla být považována za traumatickou, musí splňovat tyto základní charakteristiky dle Ševčíkové a Vojtové (2007, s.177):

- ▶ Ohromující ohrožení integrity organismu
- ▶ Neočekávanost
- ▶ Pocity bezmoci

Trauma, traumatická událost je charakterizována svou náhlostí a neočekávaností, stejně jako svou intenzitou a rozsahem.

Poněšický (2004, s. 121) uvádí, že: „z hlediska postiženého se zde jedná o jedince naprosto nepřipraveného, jenž je traumatické situaci naprosto vydán, ocitá se ve stavu bezmocné úzkosti, neutuchajícího stresu bez (biologické) možnosti obrany, tj. bez možnosti zareagovat útokem či útěkem.“ Autoprotektivní reakce jedince se dají přirovnat k reflexu smrti, nehybnosti, k roztržštění percipovaného a tudíž neschopnosti uvědomit si obsah celé traumatické situace. V tomto okamžiku hovoříme o disociativních fenoménech, které mohou tento stav doprovázet za účelem, aby byla ochráněna část psychického já. Díky disociativním mechanismům dochází k fragmentaci zážitku a s ním spojených vjemů, jež se nepřeveďte do narativní roviny či formy, a to má za následek, že vzpomínky na trauma se nedostanou do slovní podoby, a tím se nezařadí do dosavadní osobní historie postiženého. Tato psychická obrana probíhá již na neurofyzilogické a biochemické úrovni a někdy se nazývá psychosomatóza mozku (Poněšický, 2004, s.122).

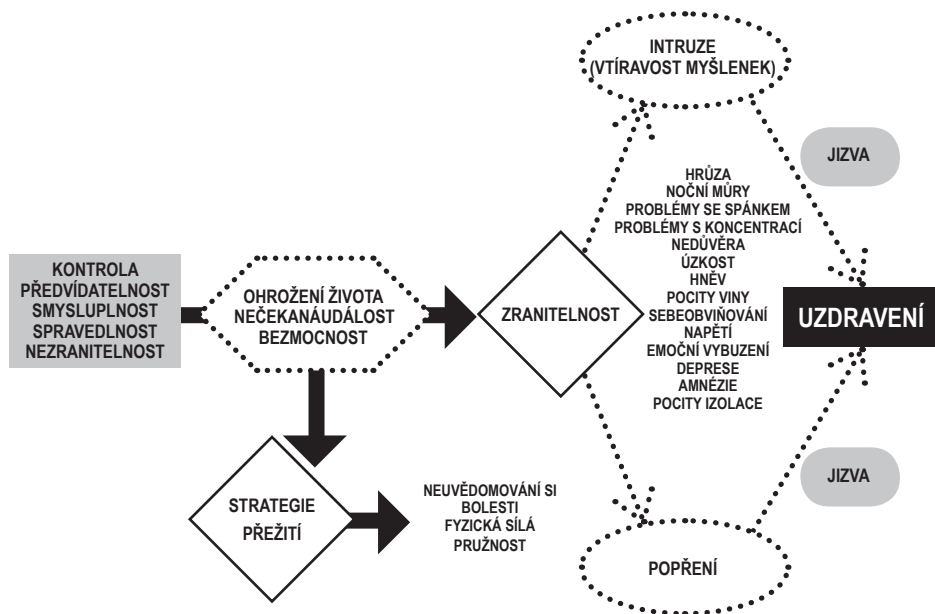
Z hlediska neurofyzilogické úrovně se jedná o to, že se vjemy stresové situace dále nerozpracovávají a neorganizují do smysluplných celků, čímž zůstávají od sebe izolovány. To znamená, že jednotlivé části celkového vjemu si zachovávají jakýsi svůj vlastní od ostatních smyslových počítků oddělený život i přes naši tendenci vnímat celostně. U traumatu se objevují různé myšlenky a afekty, jež souvisejí s průnikem traumatické situace do nitra osobnosti, ale také jsou ochranou proti traumatickému působení a plnému uvědomění. Afektivní reflexní obranné vnímání na zpracování traumatické situace je důsledkem, že se vjemy dostaly do tzv. horkého subsystému na zpracování stresu, který leží v amygdale, v níž je implicitní paměť. Díky působení traumatické situace a vzniku extrémního vzrušení je tedy zamezeno, aby se dál trauma zpracova-

lo v tzv. chladném paměťovém subsystému, který se nalézá v hipocampu, v němž je lokalizována explicitní paměť. Důvodem, proč dochází k výše uvedenému ději, je masivní stres s hyperprodukcí adrenalinu, noradrenalinu a kortizolu. S těmito hormony se však paralelně vylučují ve zvýšené míře opiáty (endorfin, enkefalin), které snižují úzkost a percepci bolesti. Z psychologického hlediska lze dále uvažovat, že jedinci vystaveni traumatické situaci reagují regresivně do bezmocného malého dítěte.

Možné reakce na traumatickou událost si ukážeme v následujícím obrázku, který přehledně vypracovaly Ševčíková a Vojtová.

OBR. 2: REAKCE NA TRAUMATICKOU UDÁLOST

(ŠEVČÍKOVÁ, VOJTOVÁ, 2007, S. 177.), pro potřeby publikace upravit Miloš Hrubý

V tomto ohledu se nyní zaměříme na časový průběh reakce na traumatizující událost. Tento časový průběh má své zákonitosti, které se překrývají a jsou individuálně specifické. Časový průběh lze členit takto (Baštecká, Goldman, 2001):

Fáze omámení a šoku – trvá od 0 do 24 až 36 hodin po události. Přednost v této fázi má záchrana život a majetku a velmi důležitá jsou protišoková opatření. Lidem v této fázi podáváme stručně, pravdivé informace.

Fáze výkřiku – odpovídá asi otázce, „co se to vlastně stalo“ a doba trvání se odhaduje kolem

tří dnů po události. Zde se mohou vyskytovat pocity derealizace (alopsychické depersonalizace) tj. svět kolem se zdá cizí, vzdálený, jakoby se změnil ve své kvalitě, barvě (Höschl, Libiger, Švestka, 2002). Pomoc by měla především spočívat v konkrétních a věcných oblastech jako je zajistit informace, strukturovat a uspořádat čas a činnost, zabezpečit jídlo či nápoje eventuálně přístřeší a orientovat se na výhled do krátké budoucnosti.

Hledání smyslu – Lze charakterizovat výpovědí „proč nás to potkalo?“ Doba trvání se pohybuje od tří dnů do dvou týdnů po události. Zde je důležitý faktor spatřován v naslouchání tj. naslouchací pomoci. Lidé potřebují o svém zážitku mluvit s tím, že potřebují, aby jim někdo naslouchal, bral vážně a uznal jejich prožitky a význam toho, co prožili. Lidé v této fázi hledají smysl, který může být jen přechodný, ale je důležitý k tomu, že člověk potřebuje znovu nabyt dojem, že věcem opět rozumí a že se dějí s ohledem na něj, jeho potřeby apod.

Popření a znovuprožívání – odpovídá myšlenkám typu „třeba se mi jen zdálo.“ Trvá od dvou týdnů do měsíce po události. V tomto období se projevují posttraumatické jevy např. noční můry, strach, že se událost zopakuje, vracející se představa události (flashback), nadměrná ostražitost, stažení se a vyhýbání se místům, kde se událost stala či věcem, které tuto událost připomínají. Vyskytuje se popření nebo snahy o popření, které se alternují s přemítáním, jak to mohlo být jinak, kdyby....

Posttraumatická fáze – je v časovém rozložení od jednoho měsíce do tří měsíců po události. Tato fáze je rozhodující, zda jedinec v posttraumatických reakcích uvízne či zda se uzdraví a zážitek s událostí přijme do svého života. Toto uzdravení může být vědomé či se nevědomé a založené na povrchnosti či předstírání, čímž se otvírá terén pro odloženou traumatickou reakci. V případě že jedinec uvízne v posttraumatických jevech a reakcích projeví se u něj posttraumatická stresová porucha.

4.2 POSTTRAUMATICKÁ STRESOVÁ PORUCHA

Tento termín je používán pro poruchu, která se typicky rozvíjí po emočně těžké, stresující události, jenž svou závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí (Höschl, Libiger, Švestka, 2002). Traumatickou událostí je např. výbuch bomby, válečné události, přírodní katastrofy, traumata způsobená lidmi (přepadení, znásilnění), apod. Porucha častěji postihuje svobodné, rozvedené, ekonomicky handicapované či sociálně izolované jedince. Diagnostická kritéria posttraumatické stresové poruchy jsou dle MKN-10 (mezinárodní klasifikace nemocí) následující:

A) Postižený musí být vystaven stresové události nebo situaci, krátkého nebo dlouhého trvání, výjimečně nebezpečného nebo katastrofického charakteru, která by pravděpodobně způsobila hluboké rozrušení téměř u kohokoliv

B) Je přítomno neodbytné znovuvybavování nebo znovuprožívání stresu v podobě rušivých flashbacků, živých vzpomínek či opakujících se snů, nebo prožívání úzkosti při expozici okolnostem připomínajícím nebo spojený se stresorem.

C) Postižený se musí vyhýbat nebo dávat přednost vyhýbání se okolnostem, které připomínají

nebo jsou spojeny se stresorem, přičemž toto vyhýbání nebylo přítomno před expozicí stresoru.

D) Musí být přítomné některé z následujících kritérií:

1. Neschopnost vybavit si buď částečně, nebo kompletně některé důležité momenty z období traumatu
2. Jsou přítomny kterékoli dva z následujících příznaků zvýšené psychické citlivosti zvýšení psychické citlivosti a vzrušivosti: obtíže s usínáním nebo udržením spánku, podrážděnost nebo návaly hněvu, obtíže s koncentrací, hypervigilita, přehnané úlekové reakce.

E) Kritéria B, C, D musí být splněna v průběhu 6 měsíců od stresové události nebo od konce období stresu.

Dále se u jedinců, kteří zažili traumatický zážitek či silný stres, může projevit **akutní reakce na stres**. Akutní reakce na stres je přechodná porucha, která vzniká jako odpověď na výjimečný fyzický či duševní stres. Akutní reakce na stres obvykle odeznívá během několika hodin nebo dnů. Symptomy této poruchy mohou být různé a měly by se projevit do 1 hodiny po odeznění stresové události či podnětu, ale typicky se objevují tzv. ustrnutí se zúženým vědomím a pozorností, neschopnost chápat podněty a dezorientace na což může navazovat stažení se. Přítomny jsou také vegetativní příznaky panické úzkosti např. tachykardie, pocení apod. Výše uvedené příznaky se většinou objeví během několika minut po odeznění stresujícího podnětu či události a mizí kolem 2-3 dnů. Dále je potřeba uvést, že se příznaky mísí také s dalšími projevy po stresové události tj. deprese, zlost, bezmoc, zoufalství, hyperaktivitu apod.

Z tohoto stručného výčtu dopadů nenávistných pochodů na jedince, kteří jsou etablováni, jako jejich terč se nyní ve stručnosti zaměříme na to, co vlastně s těmito lidmi dělat, jak jim pomoci?

5. ČÍM MŮŽEME POMOC JEDINCŮM PO ODEZNĚNÍ POCHODŮ NENÁVISTI

Z tohoto hlediska se dotkneme základních informací a možnosti práce s těmito jedinci. Více informací, které jsou podrobně probrány lze nalézt v příslušné literatuře např. z oblasti krizové intervence apod. V tomto článku, se stručně zaměříme na první psychickou pomoc, jejímž cílem je psychologická stabilizace a do které patří okamžitá reakce na základní psychosociální potřeby a zahrnuje (Baštecká et al, 2005):

- Potřeby přežití
- Informace
- Kontakty s blízkými

V poskytování tohoto druhu pomoci jsou velmi důležité faktory, jako jsou aktivita, organizovanost a podpůrné prostředí vztahující se k oběti. V rámci jednání s tímto jedincem se orientujeme na jeho uzemnění (grounding) a vedeme jej k tomu, aby si uvědomil a našel znovu svůj vlastní střed (catering), který lze spatřovat v prožitku tělesného psychického středu. Tyto přístupy

volíme i při takových případech, při nichž je jedinec neklidný nebo v panice. Podobně tomu tak je i při práci se skupinou, kde se doporučuje dodávat informace, najít vůdčí osoby, které jsou schopny zachovat klid a spolupracovat, rozdělit dav na jedince, protože jedinec, jak jsme si již uvedli, je v kontaktu s druhou osobou schopen lépe vnímat vlastní zodpovědnost, než když je rozpuštěn v davu (Baštecká, et al. 2005). Jedním z přístupů, který se užívá při práci s oběťmi po určité době odezněné stresové situace, je také narativní přístup. Narativní přístup využívá příběhu a to tak, že oběť se společně s pracovníkem snaží převyprávět svůj příběh, aby se jeho život opět spojil a tím se lépe vyznal ve své vlastní zkušenosti se sebou, s druhými, se světem. Je důležité naslouchat jedincům, kteří zažili situaci a umožnit jim i abreakci jejich psychické bolesti. Při práci s jedinci, kteří jsou deklarovanými terči nenávistných pochodů, platí více než kdy jindy podpora, doprovázení a respekt k nim jako k lidským bytostem.

ČÍM MŮŽEME POMOCI V PRŮBĚHU POCHODU ANEB CO DĚLAT TAM

Tímto uzavíráme náš článek s tím, že se nyní stručně zaměříme na to, co můžeme udělat tj. jak pracovat s jedinci v průběhu pochodu. V tomto ohledu je třeba vzít, v patrnost prožívání jedince. O prožívání jedince lze uvažovat jako o nepřetržitém toku psychických zážitků, které je tvořeno třemi složkami a to kognitivní složkou, emocionální složkou a složkou motivační (Plhánková, 2003). Tyto složky se v různých situacích alternují ve vedení či vystupují do popředí. Předmětem prožívání může být svět kolem mě, můj psychický či somatický stav. Hovoříme o tom, že prožívání má významný vztahový rozměr tj. člověk si uvědomuje více či méně v každém okamžiku své citové vazby k blízkým lidem a svou začleněnost do sociální skupiny. V ohledu na prožívání se také profiluje dimenze časová s tím, že člověk má v jakémkoliv okamžiku na zřeteli svou minulost i budoucnost.

V oblasti prožívání nenávistných pochodů je v popředí složka emocionální s tím, že emoční zatížení plynoucí s uvědomění si toho, že někdo mne nenávidí. Dále lze zvažovat nad tím, že v rámci prožívání osobní sociální začleněnosti do majoritní společnosti může být takovými pochody značně negativně ovlivněno. V rámci práce s jedinci v průběhu je potřeba se zaměřit na jejich bezpečnost a pravdivé, včasné informace. Psychologicky je vhodné nechat tyto jedince hovořit o tom, co prožívají a v případě potřeby jim nabídnout krizovou intervenci. V rámci technik zklidnění je potřeba se věnovat na stabilizaci pozice člověka (grounding), umožnit mu být v klidném prostředí či jej oddělit od skupiny (viz. předchozí kapitola) a v neposlední řadě se věnovat i jeho dechovým projevům. V případě počínající panické úzkosti, rozčilení, agrese se vyskytují dechové projevy označovány, jako hyperventilace, během níž se mohou aktivovat v mysli katastrofické scénáře toho, co nastane. Právě práce s dechem a odvedením pozornosti většinou vede ke zklidnění jedince. V jednání s těmito lidmi se osvědčují dobré verbální a neverbální schopnosti např. v počátku se omezíme na jednoduché formulace, udržujeme stálý a dobrý oční kontakt s klientem, což vyjadřuje naši jistotu a upřímnost, vyjadřujeme se bez odborného žargonu apod. Práce s jedinci během pochodu by měla být čitelná i pro ostatní účastníky, kteří mohou sami

v tomto případě vyhledat konkrétního pracovníka a hovořit s ním. Domnívám se, že informace sdělené těmto jedincům o nabízené aktuální či následné pomoci před započítím pochodu nenávisti mohou vést k většímu pocitu jistoty v prožívání ohledně vztahovosti a tím i relativnímu podpoření potřeby otevřené budoucnosti.

LITERATURA:

- Nakonečný, M. (1999). **Sociální psychologie**. Praha: Academia
- Mikšík, O. 2005. **Hromadné psychické jevy (psychologie hromadného chování)**. Praha: Karolinum
- Reicher, S.D. (1982). **The determination of collective behaviour**. In H. Tajfel (Ed.), *Social identity and Group relations*. (41-83). Cambridge: Cambridge University Press
- Mitchel, S. A., Blacková, M. J. (1999). **Freud a po freudovi**. Praha: Triton
- Spiegel, D., Cardeña, E. (1991). **Disintegrated experience: The dissociative disorders revisited**. *Journal of Abnormal Psychology*, 100, s. 366-378.
- Yehuda, R., McFarlane A.C., Shalev A.Y. (1998). **Predicting the development of posttraumatic stress disorder from the acute response to a traumatic event**. *Biological Psychiatry*;44:1305-1313
- Ševčíková, A., Vojtová, H. (2007). **Psychotraumatológia-základné poznatky**. *Psychiatrie*, ročník 11, číslo 3, s.176-181.
- Poněšický, J. (2004). **Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie**. Praha: Triton
- Baštecká, B., Goldman, P. (2001). **Základy klinické psychologie**. Praha: Portál
- Hoschl, C., Libiger, J., Švestka, J. (2002). **Psychiatrie**. Praha: Tigris
- Baštecká, B., et al (2005). **Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy**. Praha Portál
- Fonagy, P., Target, M. (2005). **Psychoanalytické teorie**. Praha: Portál
- Řičan, P., Krejčířová, D., et al. (1997). **Dětská klinická psychologie**. Praha: Grada
- Šimíčková-Čížková, J. (2004). **Přehled sociální psychologie**. Olomouc: UP
- Nakonečný, M. (2000). **Sociální psychologie**. Praha: Academia
- Sobotková, I. (2001). **Psychologie Rodiny**. Praha: Portál
- Hayesová, N. (1998). **Základy sociální psychologie**. Praha: Portál
- Papica, J. (1979). **Vybrané kapitoly ze sociální psychologie I**. Olomouc: UP
- Allport, G. (2004c). **O povaze předsudku**. Praha: Prostor
- Nakonečný, M. (1996). **Motivace lidského chování**. Praha: Academia
- Výrost, J., Slaměnik, I. (2007). **Sociální psychologie**. Praha: Grada
- Plhánková, A. (2003). **Učebnice obecné psychologie**. Praha: Academia

RECENZE ODBORNÝCH TEXTŮ

Souhrn odborných prací je autory koncipován jako popisný text ideologických proudů radikálních nebo extrémistických hnutí a akcentem na historický vznik, vývoj a dále právní rozbor vyjmenovaných zákonů³⁷ a judikátů, jež se explicitně dotýkají rozhodnutí orgánů státní správy a samosprávy. Odborné texty dále obsahují výčet preventivních aktivit k eliminaci patologického jednání a charakteristiku přejímání informací medií.

Texty J. Charváta, M. Krška se zaměřují na úvod do složité struktury krajně pravicových uskupení, politických stran a hnutí. J. Charvát velmi zdařile popisuje jejich komplexní vývoj do současnosti. Autoři vymezují základní pojmy, které nejsou laické veřejnosti známy a provádí komparaci neonacismu a neofašismu jako totalitární ideologie. Domnívám se, že právě tato část je pro správné pochopení kontinuity textů důležitá. V další části jsou charakterizovány organizace a subjekty krajní pravice a návaznost na soudobé politické směry a strany. V textu J. Charváta není zmíněna ta skutečnost, že existuje historický revisionismus, a tento je zcela odlišný od revisionismu tzv. „popíračů holocaustu“, který je obvykle definován jako negacionismus, ale tato skutečnost nemá vliv na hodnocení zpracovaného textu. Je jen jedním z dalších vědních pramenů vzdělávání.

M. Krsek ve vybrané části odborného textu popisuje a kriticky hodnotí formy zneužívání politických shromáždění krajněpravicovou scénou z historického hlediska. Dále upozorňuje jednostranné hodnocení informací neonacistickou scénou a „hnědou“ mediální politiku.

P. Černý a M. Mareš se ve své části odborných textů dotýkají právních norem, zejména zákona o právu shromažďovacím (dále jen ShrZ) a judikátů soudů, které v souvislosti s pořádanými akcemi a shromážděními byly vydány. Autor zde poukazuje, že právní rámec ShrZ nespadá do režimu povolovacího, jak někdy chybně zaznívá v rámci masových médií, ale do režimu ohlašovacího³⁸. Dále poukazuje na možnosti státní správy a samosprávy reagovat na ohlášené a neohlášené pochody a shromáždění v intencích právních norem. Autoři správně aplikují teoretické právní znalosti s právní praxí, i kriticky hodnotí a poukazují na sporné části judikátů. M. Mareš provádí právní rešerši trestných činů³⁹ a komparaci s dalšími právními normami⁴⁰.

³⁷ srov. zák. č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, zák. č. 128/2000 Sb., zák. č. 500/2004 Sb., zák. č. 553/1991 Sb., zák. č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím [poslední změna zák. č. 294/2009 Sb], zák. č. 153/1994 Sb.

³⁸ srov. Režim povolovací-ohlašovací (oznamovací)

³⁹ Zák. č. 140/1961 Sb.

⁴⁰ Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, zák. č. 209/1992 Sb., Listiny základních práv a svobod zák. č. 2/1993 Sb., apod.

Odborný text K. Jamborové a L. Janků se úzce dotýká spolupráce mezi Policií ČR, samosprávami a neziskovými organizacemi. Text se pokouší poukázat a najít možnosti vhodné spolupráce napříč občanskou sférou a klade důraz na osobní odpovědnost při zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku a využívání stávajících právních norem nejen Policie ČR, ale i samosprávou.

Autoři J. Kouba, M. Brož a M. Kovalčík popisují aktivity krajní pravice v Ústí nad Labem i v dalších městech, i když každá z trochu jiného úhlu pohledu. Lze v tomto případě vyzdvihnout tu skutečnost, že před samotným shromážděním a pochodem v Ústí nad Labem probíhali přednáškové akce, na kterých se občanská sdružení snažila informovat veřejnost o skutečných aktivitách krajní pravice. Zajímavá je též část textu M. Kovalčíka o mediálním prostoru, kterého se dostalo krajní pravici jako „neplacené reklamě“. Odborné texty obsahují mnoho odkazů na tištěná a internetová média, což lze chápat jako vhodný materiál pro komparaci.

M. Mazel nabídl na řešení situace nevšední pohled, nikoliv pouze cestou represivních složek, ale i možnost začít u sebe sama. Jedná se o sociálněpsychologický přístup občanské odpovědnosti. Pracuje implicitně s pojmy sociální role a sociální status, ale i též s odmítnutím nevědomé kooperace s radikálními hnutími.

Publikace je vhodná k úvodnímu seznámení s problematikou politického extremismu, radikalismu a studiu právních norem s tímto souvisejícím. Potenciální čtenáře si tento sborník textů najde především zejména mezi zaměstnanci státní správy, samosprávy, studenty a pedagogy sociálněvědních oborů, kteří se danou problematikou dosud nezabývali.

Jan NOVAK⁴¹

⁴¹ Specialista sekce extremismu PČR SKPV, doktorand FSS Brno

(Ne)zvaní hosté

sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisli

2009 © Člověk v tísni, o.p.s.

Editoři: *Miloš Hrubý, Jan Černý*

Recenzenti: *Jan Novák, Zdeněk Svoboda*

Autoři textů: *Miroslav Brož, Ondřej Cakl, Petr Černý, Jan Charvát,
Kateřina Jamborová, Lubomír Janků, Klára Kalibová,
Jaroslav Kouba, Martin Kovalčík, Martin Krsek,
Miroslav Mareš, Michal Mazel, Roman Procházka*

Grafika/DTP: *František Dečman*

ISBN: 978-80-86961-75-0

Publikace vznikla v rámci Kampaně proti rasismu 2009 z prostředků Úřadu vlády České republiky

NEZVANÍ HOSTĚ

sborník textů pro města a obce, které se zamýšlejí
nad možností aktivně bránit shromážděním z nenávisti

Miloš Hrubý, Jan Černý (ed.)

Vydal Člověk v tísni, o.p.s.
Praha 2009/10/06

ISBN: 978-80-86961-75-0

